

સામાયિક પ્રતિક્રમણ == મૂળ. ==

૧૧૨૮૩

પ્રકાશક —
શાહ ખેઝાર લેખક.
કચ્છ માડવીવાળા

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

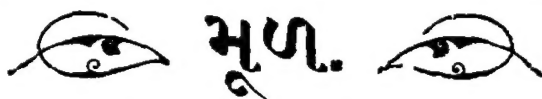
અનુક્રમાક ૭૭૨૮૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સી.મ.૨૧૩-૫૬૭૩૫૯૧ મૂળ

વિષય ૫/૩૪.૦૫૦૫

સ્વર્ગસ્થ પૂઠ કર્મસિદ્ધિ સ્વામી સ્મારક માળા મળકો ૬

સામાયિક-પ્રતિક્રમણ

(સામાયિક પ્રતિક્રમણ વિચાર, અને
વિવિધ વિષય સાથે)

સ ગ્રંથ કતા

જૈન મુનિ શ્રી નાગચંદ્રજી.

પ્રકાશક

શાહ ખેંગાર થોલાણુ કચ્છમાંડવીવાળા.
કચ્છમાંડવી

દ્વિતીયાવૃત્તિ પ્રત ૧૦૦૦

વીર મંવત ૨૪૪૮ ઇ સ ૧૯૨૩ વિક્રમ સવત ૧૯૭૯

કામત— વાચન વિચારણુ અનુસરણુ.

ગ્રંથાલય
 ગુજરાત વિદ્યાલય
 ૧૩૨૦ ૩

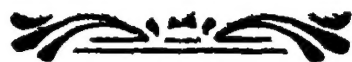

Printed by Ratilal Harjiwan Patel at Krishna Printing Press
 9, Anantwadi Bombay 2

&

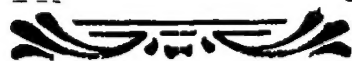
Published by Shri Khengar Thobh in Cutch
 Mandvi da, Cutch Mandvi

સામાઈઅ પોસહસં ઠાંઅસ્સ જીવસ્સ જો કાલો ।
સો સકલો બોધવ્વો સેસો સંસાર ફલ હેઝ ॥

સામાયક તથા પૌષધમા સ્થિત થએલા જીવનો જે
કાળ જાય તે સફળ બાણીવો અને શેષ કાળ છે તે
સંસાર ઉપાર્જન કરવાનો હેતુ છે.

સંગ્રહ કર્તાના બે બોલ.

સામાયિક અને પ્રતિક્રમણ એ વિષય ઉપર નાના મોટા ઘણા પુસ્તકો બહાર પડેલા છે તેમાંની કેટલીક ખામીઓ દૂર કરવાના હેતુથી તથા આપણા વર્ગમાં એ નિત્યકર્મો સબધી જુદા દૃષ્ટિબિંદુએ કંઈક ખ્યાલ બેસાડવાના હેતુથી સામાયિક પ્રતિક્રમણ વિચાર એ વિષયપર એક નાનો નિબંધ લખી આ પુસ્તક સાથે બોડયો છે વિસ્તાર ભયથી વિશેષ લખાણ નથી કર્યું વિચારક વર્ગને આમાંથી કંઈક પણ મળી શકશે દૃષ્ટિ કે બુદ્ધિના દોષથી અથવા ખીજા પ્રકારે કંઈ બૂલચૂક, રખલના કે ભંગ થયા હોય તો તેમાંટે હ સવૃત્તિ રાખવા વિનંતિ છે.

વિજ્ઞાન ભિક્ષુ

॥ વીર ॥

અપ્પા સામાઈયં, અપ્પા સામાયિયસ્સ અઠો ॥
આત્મા સામાયિક છે, આત્માજ સામાયિકનો અર્થ છે

આયા સ્વલુ સામાઈયા
જેટલીવાર સ્વસ્વરૂપમા રહેવાય તેટલીવાર સામાયિકનો લાભ
જાણીએ

અપ્પા સો પરમણા

આત્મ એજ પરમાત્મા છે

જો સમો સવ્વ ભૂણ્ણુ તસેણુ થાવરેણુ ચ ।

તસ્સ સામાઈય હોઈ ઇમં કેવલી ભાષિતમ્ ॥

સર્વ પ્રાણીમાત્ર જે ત્રમ અને સ્થાવર જીવો છે તેને વિષે
સમતા પરિણામ રાખે તે સામાયિક છે શુદ્ધ છે એમ કેવલી
ભગવાને કહેનું છે

સામાયિકં ચ મોક્ષાંગં પર સર્વજ્ઞભાષિતમ્ ।

વાસીચન્દનકલ્યાના મુક્ત મેતન્મહાત્મનામ્ ॥

વામલા પ્રત્યે ચ દન તુલ્ય એવા મહાત્માઓ માટે સામા-
યિક એ ઉત્કૃષ્ટ મોક્ષનું સાધન છે એમ સર્વજ્ઞ પ્રભુએ કહ્યું છે.

નિગ્વચ મિદ્ધેય મેકાન્તે નૈવતત્ત્વતઃ ।

કુશળાશય રૂપત્વાત્ સર્વયોગ વિશુદ્ધિતઃ ॥

સામાયક કુશલ આશય-પ હોવાથી તથા તેમા મન વચન ક્રિયાના યોગની નિયુક્તિ થતી હોવાથી એકાન્તે નિરવચ જાણવું

મામાયક વિશુદ્ધાત્મા સર્વથા ધાતિકર્મણઃ ।

ક્ષયાત્ કેવલ માનાતિ લોકાલોક પ્રકાશકમ્ ॥

સામાયિકથી નિનુક્ર થએલો પ્રાણી સર્વથા ધાતિકર્મોનો ક્ષય થવાથી લોક અને આ લોકને પ્રકાશનાર એવું કેવળજ્ઞાન પામેછે

નિંદપસસામુ સમો યમાણવમાણકારિમુ ।

સપ સયણ પરજનમણો સામાઈયસગઓજીવો ॥

નિન્દા કે પશ સામા માન કે અપમાનમા સ્વજન કે પર-જન ઉપર સરખું મન રાખે તે જીવ સામાયિક સગી જાણવો

સામાઈય તુકાઝ ગિહકજ્ઞ જોવિચિત્ત્વ સદ્દો ।

આત્ત રૂદ્ધોવગઓ નીરત્થ તસ્સસામાઈય ॥

જે મનુષ્ય આત્મરૂદ્ધ ધ્યાનને વશ પડેલો થકો સામાયિક કરે સામાયિકમા ધર સંબંધી સાવધ કામ ચિત્તવે તેનું સામાયિક નિરર્થક થાય

અથ પ્રશ્નમાલબ્ય વિધાય સ્વવશ મનઃ ।

વિરજ્ય કામભોગેષુ ધર્મધ્યાનં નિરૂપય ॥

સમતાનું અવલંબન કરી પોતાના મનને વશ કરી કામ-
ભોગ આદિ વિષય સેવનથી વિરક્ત થઈ—

ધર્મધ્યાનને વિચારપૂર્વક જો—

પ્રતિક્રમણના છ અંગો અને તેના ફળો

૧ સામાયિક

સામાયિક ભત્તેજીવે કિં જળયઈ ?

સામાયિકમા રહેલા જીવોને શુ ફળ મળે છે ?

સામાયિક સાવજ્ઞ જોગ વિરઈ જળયઈ

સામાયિક એટલે સમાનવૃત્તિ અથવા નૈનિક અને માનસિક
શુદ્ધિથી જીવ સાવધ-પાપયોગથી નિવર્તે છે

૨ સ્તવન

ચઓવિસથયણં ભત્તે જીવે કિં જળયઈ ?

ચોવીસ જિનવરોની સ્તુતિ કરવાથી શુ ફળ મળે છે ?

ચઓવિસથયણં દસણ વિસો હિ જળયઈ ॥

ચોવીસ જિનવરોની સ્તુતિ કરવાથી જીવ દર્શન વિશુદ્ધિ
અથવા સમ્યક્ત્વની નિર્માણના મેળવી શકે છે.

૩ વદન

વદણેણ ભત્તે જીવે કિં જળયઈ ?

ગુરુને વદન કરવાથી જીવને શુ લાભ થાય છે ?

વદનેનં નિયાગોયકમ્ સ્વેદ ઉચ્ચાગોયકમ્
 નિવન્યદ મોહગંચદ અપદિહય આણાફલં
 નિવત્તદ દાહિણભાવ ચળજળયદ ॥

ગુ તે વદત પ્રવતથી નીચ ગોત્રમા જન્મ અપાવનાર કર્મનો
 ક્ષય થાય ડ અો કુચ્ચ ગોત્રમા જન્મ થાય એવા કર્મ બધાય
 ને તે સર્વ યોગની પ્રાપ્તિ મેળવવા ભાગ્યશાળી બને છે અને
 અપ્રતિહત આનાકલ (પ્રભુત્વ) પામે છે તથા મર્ત લોકની શુભેચ્છા
 મેળવી શકે છે

૧ પ્રતિક્રમણુ

પદિક્કમણેનં મતે જીવે કિજળયદ ?

પ્રતિક્રમણુ કરવાથી જીવને શું ફલ મળે છે ?

પદિક્કમણેનં વયહ્નિદીં પિદેદ પિહિયવયહ્નિદે

પુળજીવે નિરુધ્ધાસવે અસવલ્લચરિત્તે અદ્દસુ

પવયળમાયાસુ ઉવત્તે અપુહત્તે મુપ્પણિહિદિ વિહરદ ॥

પ્રતિક્રમણુ કરવાથી જીવપ્રતમા થતા અતિચારતુ નિવારણુ
 કરી શકે છે વળી તે વડે જીવ આશ્રયોને રૂઢી શકે છે, નિર્ભળ
 ચારિત્ર પાળી શકે છે અદ પ્રવચનને વિષે સાવધાન રહી શકે છે.
 સંયમ પાળવામા આગસ કરતો નથી પરતુ સન્માર્ગને વિષે
 ધન્દિયોને સ્થાપિત કરી સંયમ માર્ગે ચિત્તે છે

૫ કાચોત્સર્ગ-(કાઉસગ્ગ).

કાઉસગ્ગેણં મતે જીવે કિં જળયઈ?

કાચોત્સર્ગ કરવાથી જીવ શું જળ પામે છે?

કાઉસગ્ગેણં તીયપહુપ્પણં પાયહ્મિત્ત વિસોદેઈ

વિસુદ્ધ પાયહ્મિત્તેય જીવે નિવ્વુયહિયઈ

**ઉદરિય મરોન્વ મારવહે પસથ્થજ્ઞાણો વગઈ સુહં
સુદ્ધેણ વિહરઈ**

કાચોત્સર્ગથી પૂર્વના અને વર્તમાનકાળના અતિચાર દૂર થાય છે અને આ પ્રમાણેના પ્રાયશ્ચિત (આયોચન)થી આત્મા વિશુદ્ધ થાય છે અને તે વડે જેમ મજ્જુર પોતાના શિરપરનો ખોળો ઉતારવાથી સ્વસ્થ થાય છે તેમ તેનું હૃદય પણ સ્વસ્થ થાય છે અને સ્વસ્થ થવાથી પ્રસસ્ત ધ્યાન ધરી શકાય છે. અને તેથી સુખમા વિચરી શકાય છે

૬ પ્રત્યાખ્યાન

પચ્ચલાણેણ મતે જીવે કિંજળયઈ?

પચ્ચલાણુ ભેવાથી જીવ લાભ પામે છે?

પચ્ચલાણેણ આસવદારાઈ નિરુમઈ પચ્ચલાણેણ

ઇલ્હા નિરોહ જળયઈ ઇલ્હાનિરોહ ગણં જીવે

સન્ન દલ્લેસુ વિણીયત્તહે સીલભૂઈ વિહરઈ ॥

પ્રત્યાખ્યાન એટલે પચ્ચખાણથી આશ્રવદારો બધ કરી
શકાય છે પચ્ચખાણથી મૂંઝાનો નિરોધ કરી શકાય છે મૂંઝાનો
નિરોધ કરવાથી સર્વ દ્રવ્ય તરફ નિરપદી અને તૂટી રહીત
થઇને વિચરી શકે છે

પ્રતિક્રમણ માહાત્મ્ય-ચિત્તેકો વેત્તિતસ્વતઃ ।

યજ્ઞાનાત્ તીર્યતે ભવ્યૈર્દુસ્તરોઽપિ ભવાર્ણવઃ ॥

પ્રતિક્રમણનું માહાત્મ્ય નાત્વિક રીતે કાણ સમજે છે? જેના
જ્ઞાનથી બચેા દુ ખેતનય એવા સંસાર સમુદ્રને તરી ખાય છે

સામાયિક-પ્રતિક્રિયા વિચાર.

આ જગતમા પ્રત્યેક મનુષ્ય પોતાને સુખ કેવી રીતે મળે કિવા પ્રાપ્ત થએલા સુખની વૃદ્ધિ કેવી રીતે થાય અને હુ ખ કેમ ટળે અથવા કમી થાય એ માટે રાતદીનસ અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ કરે છે, પણ સુખી થવાની ઇચ્છા અને સુખ સંપાદન કરવાની યોજનાઓનો અત આવતો નથી પોતે માનેલી અમુક સુખી સ્થિતિ પ્રાપ્ત થયા છતા પણ સુખ માટેની ઝંખના શમતી નથી એ સ્થિતિમા પણ તેના હૃદયને કંઈને કંઈ ઉણપ અભાવ દોષ જણાયા કરે છે, સર્વથા વિશુદ્ધ નિરંકુશ તૃપ્તિ થતી નથી અને તેથી આ ઉણપ, અભાવને પૂરવા હૃદય ઝંખે છે અને પ્રયત્ન પરંપરા ચાલે છે, આમ થયું જાય છે છતા પણ સુખ માટેની હૃદયની ઝંખના શમતી નથી માનવી ગમે તેવી સ્થિતિમા હોય બાળ હોય કે વૃદ્ધ હોય, સ્ત્રી હોય કે પુરૂષ હોય, અભણ હોય કે વિદ્વાન હોય, રાક હોય કે રાજા હોય, સાધુ હોય કે ગૃહસ્થ હોય, સામાયિક દૃષ્ટિએ ઉચ્ચમા ઉચ્ચ મનાતી એવી સ્થિતિમા હોય કે છેક અધમ અવસ્થામા હોય જંગલી હોય કે સુધરેલ હોય, તોપણ સુખ માટેની ઝંખના અને તેથી પ્રેરાયલી પ્રયત્ન પરંપરા ચાલુજ રહેતી હોય છે પછી બલે સુખનું સ્વરૂપ પોતપોતાની યોગ્યતા પ્રમાણે જુદું જુદું કલ્પાયુ હોય આ જગતની કાષ્ઠપણું પરિસ્થિતિમા અવસ્થામા સર્વસ્થળે અને સર્વ કાળે માનવી હૃદયની અકથ ઝંખના વિવિધરૂપે પણ જણાયા વગર

રહી નથી અને વળી તે ઝખનાને સતોષ વા પોતાના અધિકાર અનુસાર જ્યા જ્યા એ ઝખનાનું જેવું જેવું સ્વરૂપ કદપાયુ વા કદપાય છે ત્યા ત્યા તે તે ઝખનાને સતોષવા તેવી તેવી આચાર પદ્ધતિઓ માધન પ્રજ્ઞાસિકાઓ, ક્રિયાવિધાનો, અને પ્રગતિઓની યોજનાઓ થઇ છે વા થાય છે એ વાત ઇતિહાસથી તેમજ માનવીઓની જુદી જુદી પ્રગતિઓના વલણ ઉપરથી મમજ થકાય છે ધન વિભવ વિલાસ એની પ્રાપ્તિમા, સ્ત્રીપુત્રાદિ પરિવારમા, અંદિક સુખસાધક સાધન સંપત્તિઓમા ખુદ્ધિવિલાસોમા, ભજન કાર્તન મનુમગ આદિ સાત્ત્વિક ગતિઓના પોષક વહેવારોમા, ધર્મક્રિયાઓમા પ્રીતિ, માન, પ્રતિષ્ઠામા-એમ અનેક અનેક બાબ-તોમા સુખ મમાએન માની, એ સુખની ઝખનાને પરિતોષ પમાડના પોતપોતાની ધારણા અનુસાર અનેકવિધ પ્રગતિઓ માની મેં ૧૬ હૃદયની આ શુખમાટેની ઝખના અને અભાવ ક્ષામને શમાવના અર્થેજ નમજજલુધી અણુસમજથી કે ગેરસમ-જથી માનસો માત્ર દોડરામ કરી રહ્યા છે સમમ દુનિયા ઉપર નીચે થઇ રહી છે ધાત સુવરાની ટોચે પહોચેલા મનાતા દેશમા સુખમગવડની પુષ્પળતા થએલી મનાય છે ત્યાપણુ અભાવપૂર્તિ સુખપ્રાપ્તિ શોકશમન માટેની હૃદયની ઝખના શમવાને બદલે વિશેષ ક્રમ થતી જોવામા આવે છે શાસ્ત્રી યુક્તિ અને અનુભ-વની કમોડીથી તપામતા પણ માનવી હૃદયનો અભાવક્ષોભ અને સુખમાટેની અમમ્ય ઝખના સાસારિક હરકોઇ રિથતિમા હરકોઇ સર્જંગો વચ્ચે અને સુખસાધક મનાતી એવી સામગ્રીઓની પ્રાપ્તિ થઇ હોય ત્યાપણુ એકસરખી રીતે રહ્યાજ કરે છે એ

નિર્વિવાદ છે આમ શાથી થતું હશે એ પ્રશ્ન વિચારશીલ
 વાચકને સહજ થશે જીવનના સુખસંબંધમાં ધણીમા ધણી વાતો
 અને ચર્ચાઓ જગતમાં ચાલે છે પણ થોડામાં થોડું સમજવામાં
 આવે છે મનુષ્યમાત્રની ઇચ્છા અને પ્રવૃત્તિ સુખ પ્રાપ્તિ માટે
 અને હું ખને દર કરવા માટે હોય છે તેમજ શાસ્ત્રો અને ધર્મોના
 ઉદ્દેશ પણ તેજ ઉદ્દેશ સિદ્ધ કરી આપવા માટેજ થયો હોય છે
 હૃદયની ઝખનાનું ખરૂં અને શુદ્ધ સ્વરૂપ ન સમજતા વિપરીત
 અને કંઈ બીજી સમજણથી માનવીઓ ઐહિક સુખની સામ
 ગ્રીઓ મેળવવા મથે છે તે પ્રાપ્ત કરે છે પરંતુ તેથી તેમના
 હૃદયની ઝખના તૃપ્ત થતીજ નથી અભાવ ક્ષોભ દર થતોજ નથી
 એ જોત તો અખંડ બળવાજ કરે છે એકપછી બીજા એમ
 અનેક વિષયસુખો હૃદય આગળ ધરવામાં આવે છે પણ હૃદય તો
 જેતિનેતિ એ નહિ, એ નહિ, હજી બીજું જોઈએ,
 હજી કંઈ અભાવ છે તેને પુરો એમ માગ્યા કરે છે
 આ ઉપરથી સમજાય છે કે હૃદયની માગણી જે સુખ માટેની છે
 તે સુખ તેને મળતું નથી ન માગેતું આગળ ધરવામાં આવે
 છે એટલે તૃપ્ત કેમ થાય? જ્યારે તેનું માગ્યું સુખ મળે છે
 ત્યારે તે સતૃપ્ત સતુષ્ટ થઈ ચૂપ બેસે કે એક મુખ્યાયુવતીને
 તેની સખીઓ જ્યાં એ મુખ્યાનો પતિ બીજા યુવકો સાથે બેઠો
 હતો ત્યાં લઈ જઈ તેનો પતિ કયો એમ પ્રશ્ન કરના લાગી
 એકપછી એક પુરૂષ બતાવતા આવે અને પૂછતા આવે કે “આ
 તારો પતિ છે?” પેટી શરમાળ યુવતી એ નહિ એ નહિ કહી
 કરે એમ કરતા અને તેના પતિપ્રત્યે આગળી કરી પૂછતા પેટી

યુવની કંઈ ન બોલતા થવી ગઈ માનવી હૃદયનો પણ એવોજ કંઈ પ્રકાર જોવામાં આવે છે ત્યારે હૃદય ઝખે છે તે સુખ કયુ ? શાન્તો અને ધર્મોનો ઉદ્ભવ હૃદય માગે છે તે સુખ પ્રાપ્ત કરવા માટે છે જુદા જુદા દેશ, કાળ, પરિસ્થિતિ, મનુષ્યોની યોગ્યતા પાત્રતા યુદ્ધશક્તિ ઉપર નજર રાખી હૃદય માગે છે તે સુખ મેળવી આપવા માટે જુદા જુદા સાધનોનું નિરૂપણ થયું છે હવે હૃદય શામાટે તલમ્ભે છે તે જોઈએ અશુદ્ધ યુદ્ધવાળા મહાત્મા-ઓએ સિદ્ધાન્ત રચાવ્યો છે કે હૃદય માગે છે ત્રેય-આત્મસુખ-ચિરકાલિક કલ્યાણ, જ્યારે માણસો તેને ત્રેય તાત્કાલિક બાહ્યસુખ ઔદિક ત્રિયોગપંચાગ આપી તૃપ્ત કરવા પ્રયાસ કરે છે. પ્રિયતર પદાયોની પ્રાપ્તિ માટે માણસો મરી પીંડે છે કદી મહા પ્રયાસે તે પ્રાપ્ત થાય નો તેથી હૃદયને પરિતોષ થનો નથી અભાવક્ષામ ટળનો નથી પરિતોષ થાય પણ કેમ ? માગ્યું ન મળે ત્યાસુધી એ કેમ ઝખે ત્રેય મળે ત્યારેજ ઝખે એ દેખીતું છે ત્યારે ત્રેય કેમ મળે, ત્રેય પ્રાપ્તિના સાધન કયા, તે કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય વગેરે પ્રશ્ન પર પરા ઉઠે છે તેનું સમાધાન કંઈક આ પ્રમાણે છે —

માનવી હૃદયની સુખ માટેની ઝખનાનું ખરું અને શુદ્ધ સ્વરૂપ ઓળખી તેને નિરકુશ પરિવૃત્ત કરવી એ મુખ્ય ઉદ્દેશ ધર્મમાત્રનો છે એ ઉદ્દેશને સિદ્ધ કરવા માટે રૂચિ અને પ્રકૃતિની વિચિત્રતાને લીધે જુદા જુદા સાધનોનું નિરૂપણ છે ત્રેયની પ્રાપ્તિ ધર્મથીજ-અન્ય કસાથી નહિ-થાય છે ધર્મના વિશેષ સ્વરૂપો ધડાય છે તેપણ રૂચિ પ્રકૃતિ આદિ કારણોને લીધે સર્વે ધર્મોનું સાધ્ય એક છે ત્રેય આત્માનું પરમકલ્યાણ-અને દુખનો સંપૂર્ણ

નાશ આ સાધ્યની સિદ્ધિ કરવા માટે અનેક સાધનો છે. અને આ સાધનભેદ અધિકાર ભેદને લઈ બહુ અગત્યનો છે. વ્રત, ઉપવાસ, રોજ, પચ્ચખાણ, ભજનકીર્તન, સ્નાન, સધ્યા, નિમાજ, પ્રાર્થના, બંદગી, ઉપાસના, ભક્તિ, સામાયક, પ્રતિક્રમણ, ધ્યાન આદિ ધાર્મિક વિધિઓની યોજના જે થએલી છે તે પૂર્વોક્ત હેતુ સિધ્ધ કરવાના અનેક માર્ગોપેક્ષી માર્ગભેદો છે એ માર્ગમાના કોઈપણ પોતાને અનુકૂળ જણાતા માર્ગે ચાલવાથી અંતે આત્મ-કથ્યાણ-ત્રેય-પમાય છે માણસનું અત કરણ જેમ જેમ સરકારી વિશુદ્ધ અને યોગ્ય બનતું જાય છે તેમ તેમ બાહ્ય સુખો માટેની લાલસા ઓછી થતી જાય છે આ લાલસાઓનો તદ્દન ઉચ્છેદ થતા, વાસના અને હાજનોનો સંપૂર્ણ ક્ષય થતા આત્મસુખ કેવા આત્મશાન્તિ કે જેના માટે ખરી રીતે હ્રદય ઝંખે છે તે અનુભવાય છે આ સુખવિપય અને ઇન્દ્રિયોના સંસ્પર્શથી નહિ પણ આત્મવિપયક યુદ્ધિની સ્વચ્છતા, સ્વસ્થતા અને સ્થિરતાથી આત્મા સ્વભાવને પામતા ઉપજે છે અને વળી તે સુખ ઇન્દ્રિયોથી નહિ પણ કેવળ યુદ્ધિથીજ ગ્રહણ કરી શકાય છે આ આત્મસુખના લાભ જેવો અન્ય લાભ કોઈ નથી અને એનો લાભ થતા મને તેવા દુખથી મુક્તિકેલીથી માણસ ચલાયમાન થતો નથી આવા આત્મિક સુખની પ્રાપ્તિ થવાથી માણસ કૃતકૃત્ય થાય છે દુનિયા જેને સુખ માને છે તે સુખ વિકારી છે ક્ષણિક છે એટલું જ નહિ પણ દુખના કારણરૂપ છે આવું સુખ તે કાઈ માનવજીવનનું પરમ સાધ્ય નથી પણ નિત્ય નિર્વિકારી આત્મસુખ આત્માની અક્ષય અખડ શાન્તિ એજ પરમ સાધ્ય છે

અંદિક વિષયોપભોગથી જે આનન્દનો અનુભવ પામીને થાય છે તે આનન્દ તે સુખ ધણી નીચી પાયરીનું છે તે પશુ-ઓને પણ સુલભ છે અને એથી આત્મકલ્યાણ થતું નથી ગતુબ્ધ અને પશુઓની ટેલક વાસનાઓ અને હાજતો એકસરખી હોય છે અને જ્યાંસુધી મનુષ્ય એવી વાસનાઓની અને હાજતોની તૃપ્તિ શોધે છે ત્યાંસુધી એ પશુની કોટિથી કોઈપણ રીતે ઉચ્ચ માની શકાતો નથી પશુઓને પણ સુલભ એવા તમામ વિષય-સુખોનો ઉપભોગ પશુ થઈને ભોગવવાનું કોઈને કહેવામાં આવે તો એ શરત કોઈ સ્વીકારે નહિ કેમકે માણસને પોતાનું માણસપણું વધારે પ્રિય છે અને તે એટલાજ માટે કે માણસમાં કંઈક એવું તત્ત્વ છે કે જે પશુઓમાં નથી માનસિકસુખની યોગ્યતા શારીરિકમુખ કરતા અધિક છે એ આ સાદા દાખલા ઉપરથી સમજી શકાય છે માનસિકસુખ કરતા પણ તત્ત્વજ્ઞાનના ગહન વિચારોથી યુદ્ધિને જે એકપ્રકારની શાન્તિ મળે છે તે સુખની યોગ્યતા અધિક છે અને આ યુદ્ધિ જ્યારે આત્મનિષ્ઠ બને છે ત્યારે જે અક્ષય આનન્દ અનુભવાય છે તે તો અવર્ણ્યજ છે અને તેની યોગ્યતા બંધા સુખો કરતા કરોડો ધણી અધિક છે પશુઓથી માણસને બિન પાડનાર તત્ત્વ તે આ યુદ્ધિ છે-કે જે હૃદયની ઝખનાનું ખરૂં અને શુદ્ધ સ્વરૂપ સમજવાનો પ્રયાસ કરી તે ઝખનાના પરિતોષ માટે પ્રયાસ કરે છે

વાસ્તવિક રીતે શારીરિક કે માનસિકસુખ એ આત્માના મુખનો એક ક્ષેત્ર માત્ર છે મનુષ્યનો જે આત્મા છે તેજ પરમ

સુખ સ્વરૂપ છે વિપયોમા જે સુખ જણાય છે તે પણ આ
 આત્માના પ્રતિબિંબથી ઉપજે છે સુખ અથવા આનન્દ જ્યાં જ્યાં
 અનુભવવામા આવે છે ત્યાં ત્યાં આત્માની સહેજ પણ ઝાંખીથી
 અનુભવવામા આવે છે વ્યક્તિમાત્ર પોતપોતાનું પ્રતિબિંબ પ્રાપ્ત
 કરીને કે ન પ્રાપ્ત કરીને સુખી વા દુઃખી થાય છે તેના પોતામા
 જે હોય તેનેજ તે ઇચ્છે છે પોતામા પ્રેમ હોય તેવો પ્રેમ
 અન્યત્ર કરે છે અને જ્યાં તેને આનન્દ આવે છે ત્યાં પોતાના
 આત્મનુજ પોતાનીજ ભાવનાનું પ્રતિબિંબ જોઇ આનન્દ પામે છે
 એવો વિદ્વાનોનો સિદ્ધાન્ત છે મનુષ્ય હૃદયને આત્માની સંપૂર્ણ-
 તાનું આત્માના સુખનું જ્ઞાન છે તેથીજ બાહ્યસુખ સાધનોની
 પ્રાપ્તિ થયા છતાં પણ એ આત્મ અને અસંતુષ્ટે રહ્યા કરે છે
 ક્ષુદ્રમા ક્ષુદ્ર આનન્દનું તત્ત્વ આત્માના પ્રતિફલનમા સમાએનું છે
 કેજે પ્રતિફલન ચિત્તની એકાગ્ર અને નિર્લેપ અવસ્થામાજ થાય
 છે અંત કરણમા વાસનાના સરકાર છે તે સરકારની ઉદ્દેશ્યક
 સામગ્રી મળે એટલે તૃષ્ણા ઉપજે છે અને તૃષ્ણાના સંતોષ
 પર્યંત આકુળતા ચંચળતા વિહ્વળતા ઉદ્ભવે છે તૃષ્ણાને શાન્ત
 પાડનાર સિદ્ધિ મળી કે વૃત્તિમાથી ચંચળતા નીકળી જાય છે અને
 અંત કરણ સ્થિર થાય છે તેવા સ્થિર અંત કરણમા આત્માના
 સ્વાભાવિક આનન્દનું પ્રતિબિંબ પડે છે આ સ્થિતિ સુખમય બાસે
 છે. અને તૃષ્ણાને શાન્ત પાડનાર જે વિષય તેમા સુખ છે એમ
 વિપરીત સમજણ થાય છે જેમ દર્પણ વિશુદ્ધ તેમ પ્રતિબિંબની
 સ્વચ્છતા અનુભવાય છે. અંત કરણ જેટલે અશૈ સ્થિર અને સ્વચ્છ
 હોય તેટલે અશૈ તેમા આત્માનું પ્રતિબિંબ પડે છે અને તેટલે

આ જો તેટલો અમય સુખ અનુભવાય છે તૃષ્ણા પાછી એની એ
 ઉઠે છે અને જ્ઞાતિને વિશેષ પમાડે છે આથી કોશ દુષ્ણ અનુભ-
 વનામા આવે છે એ સર્વના અનુભવની વાત છે અનેક જન્મોની
 વાસનાઓના સરકારથી પ્રેરાયતુ મન વિષયલાભ માટે નિરતર
 ઉત્સુક રહે છે વિક્ષિપ્ત રહે છે, ચચલ થઇ આકુળગ્યાકુળ અને છે
 અને તેથી ક્રમશઃ પરપરા ચાલતા રહે છે, આત્મલાભ તરફ મનની
 જ્ઞાતિઓ જતી નથી અને વિષયલાભ તરફ દાડ છે એ અનેક
 જન્મોના તેના સરકારોનું પાણીમ છે જેમ હીરા ઉપર મેળ
 ચડી જવાથી તે પ્રકાશ પિનાનો પથરો લાગે છે તેમ આત્માને
 મનની જ્ઞાતિઓ રૂપી મેલ દાકી નાખે છે ને તેનો જે જ્ઞાન આનન્દ
 આદિ સ્વભાવ તે અનુભવાનો નથી ચદનની સ્વાભાવિક સુગંધી
 તેના ઉપર ધૂળ મેન વગેરે દુર્ગંધી ચડી જતા જેવી રીતે ઢકાઈ
 જાય છે અને વાસ્તવિક રીતે સુગંધી પદાર્થ છતાં દુર્ગંધમય ભાસે
 છે, તેવીજ રીતે આત્માનો સ્વાભાવિક આનન્દ અનેક સરકારો
 અને વાસનાઓથી ઘેરાયલા મનની જ્ઞાતિઓથી ઢકાઈ જાય છે
 આત્માનો સહજ આનન્દ આ પ્રતિબંધને લીધેજ અનુભવમા આ-
 વનો નથી આમ મન અને બુદ્ધિ કેજે એકજ અંત કરણના
 સ્થિતિપરતે જુદા જુદા નામ છે તેની વિશુદ્ધિ અને સ્થિરતાની
 પરમ આનન્દ ભોગવવા માટે બહુ જરૂર છે મન એવ મનુષ્યાણા
 કારણ બંધ મોક્ષયો ॥ બધ અને મોક્ષનું કારણ મનજ છે. અને
 અને મનનો વિસ્તાર વધતા સ સારપણુ તેટલોજ વિસ્તરે છે.
 વિવેકચૂડામણિમા કહે છે કે —

નશ્વસ્ત્યવિદ્યા મ-સોઽતિરિક્તા મનોહાવિદ્યા

મવચન્ધહેતુઃ ।

તસ્મિન્વિનષ્ટે સકલં વિનશ્યતિ વિજ્ઞમ્ભિતેઽ

સ્મિન્ સકલં વિજૃમ્ભતે ॥

અવિદ્યા એ મનથી જુદી નથી મન એજ અવિદ્યા છે કે જે ભવબંધનુ કારણ છે મનનો વિનાશ થ । તો સર્વનો વિનાશ થાય અને મનનો વિસ્તાર થાય તો સર્વનો વિસ્તાર થાય આવી રીતે આત્માના સહજ જ્ઞાન આનંદ પ્રકાશને અનુભવવા ન દેનાર મોટો પ્રતિબંધ તે મન છે માણસનું જે મન છે તે ભાતભાતના પદાર્થો જુએ છે, ભોગવે છે, નવા નવા ઉપજાવે છે ને એમ પોતાને અનુકૂળ હોય તેમા સુખ માને છે પ્રતિકૂળ હોય તેમા દુખ માને છે મનનો ધર્મજ કલ્પના કરવાનો છે ને જે જે વસ્તુ આપણે જોઈએ કે તેના વિષે સાબળીએ તે તે વસ્તુ ઉપર મન ચોટે છે મન એ વસ્તુના રૂપ જેવું રૂપે છે મનનો આવો જે કલ્પના કરવાનો સ્વભાવ તે બહુ ચચળ છે ક્ષણપણ અટકી શકતો નથી, તે રાતદીવસ મન કલ્પના કર્યાજ કરે છે અને પોતાને અનુકૂળ ઘાટ ધડે છે આ પ્રમણે મનનું જે વસ્તુ પદાર્થ વિચાર-આદિમા ફેલાવું તેને વૃત્તિ કહે છે માણસને સુખ દુખ જે જે થાય છે તે આ વૃત્તિનોજ ખેલ છે મનોવૃત્તિએ રચેલું જગત્ પ્રત્યેક માણસનું જુદું જુદું હોય છે અને આમ વ્યક્તિ તેટલી સૃષ્ટિ વિસ્તરે છે. પચદશીકાર સિદ્ધાન્ત બાધે છે કે “જત સર્વસ્ય જીવસ્ય કન્ધકુન્માનસજગત્” માનસ જગત્ છે તેજ બંધન કરનાર

છે મનોભય જમનનું સ્વરૂપ સુધ્ધ હોય તો તે સુખકર થાય છે ત્યારે આથી ફલિત એ થાય છે કે જ્ઞાતિ અટકે મનસ્થિર થાય તો આનન્દ અનુભવાય મનની જ્ઞાતિઓનો ફેલાવો જેટલા પ્રમાણમાં ઓછો તેટલા પ્રમાણમાં દુઃખ ઉપાધિ ઓછા જણાય છે એ અનુભવ સિદ્ધ છે માતૃકા ઉપનિષદમાં કહે છે કે —

માનસો નિગ્રહાયત્ત મમય સર્વયોગિનામ્ ।

દુઃખક્ષયઃ પ્રબોધ આપ્યક્ષયાશાન્તિરેવચ ॥

“સર્વ યોગાઓનો અભય દુઃખક્ષય પ્રબોધ અને અક્ષય શાન્તિ એ સર્વ મનના નિગ્રહને આધિન છે ”

મા શુદ્ધિ અને મનોનિગ્રહ એ તત્ત્વજ્ઞાનની કુચી છે એટલું જ નહિ પણ વ્યવહારપક્ષે પણ એ બહુ લાભકારક છે

ત્યારે જે રીતે જ્ઞાતિ અટકે-મનનો ફેલાવો ઓછો થાય એમ કરવું એ સર્વ ધર્મકર્મનો હેતુ હોવો જોઈએ જ્ઞાતિ મનનો ધર્મ છે ને મન જે છે તે, ધણે બાગે શરીરને આધીન છે જે આહાર રિહાર રચાય તે બધા શરીરને અને તેમાંથી મનને અસર કરે છે માટે શરીર સુધ્ધ રહે તો જ્ઞાતિ સ્થિર થાય ને જ્ઞાતિ સ્થિર થાય તોપછી આત્મા ઉપરજ તેને લગાડી દેવાથી આત્માનો અનુભવ થઈ કોઈ દોરસ દુઃખ જણાયજ નહિ આમ અનેક રીતની પ્રકો-પાઓથી એની એ વાત સિદ્ધ કરાય છે કે હૃદયની ઝખના જે અત સુખ મેળવવાની છે તે સુખ આત્મામાંજ છે અને તે સુખને અનુભવવા ન દેનાર જે પ્રતિબંધ છે તેને કર્મ, સંસ્કાર, વાસના,

મન, અજ્ઞાન અવિદ્યા માયા પ્રકૃતિ એવા એવા નામ આપવામાં આવે છે. મનને સ્થિર કરી વૃત્તિને સ્થિર અને આત્માભિમુખ કરવી એ દરેક ધર્મવાળાને સમત છે કેમકે વૃત્તિ આત્માકાર થયે પરમશ્રેયને પમાય છે. આપણા જૈનશાસ્ત્રો આ પરમશ્રેયને પામવા માટે જે માર્ગો દર્શાવે છે તે બહુ સરળ છે, સુખે તે પ્રમાણે કરી શકાય તેવા છે અને સહેલા છે. એ માર્ગે શ્રદ્ધા અને ભક્તિથી ચાલવામાં આવે તો મન વાણી અને શરીરના વ્યાપારોની શુદ્ધિ થતા કર્મના બંધનોનો નિશ્ચય ક્ષય થઈ અખંડ આત્મશાન્તિ અનુભવાય બહુ લામી ભાજગડમાં ન પડતા આપણા શાસ્ત્રકારોના કહેવાનો આશય વિચારીએ તો એટલો નીકળે છે કે આપણો આત્મા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રશીળ છે, આનન્દ સ્વરૂપ છે. છતાં આપણે અજ્ઞાનમાં અધિકારમાં દુઃખમાં પડ્યા છીએ તે કર્મના પ્રભાવથીજ. અનાદિકાળના અનન્ત અને દુરંત કર્મોના આવરણોથી ઘેરાયેલા આત્મા પોતાના સ્વભાવને મૂકી પરભાવને પામેલો છે. અજ્ઞાન જડ દુઃખી પરાધિન રહેલું છે જે કર્મના આવરણોનો સંપૂર્ણ ક્ષય થાય તો આત્મા પોતાના સ્વભાવને પામે છે-અને આત્માનું સ્વભાવ પરિણુમન એજ શ્રેય છે અખંડ આનન્દની એ સ્થિતિ છે ઇન્દ્રિયોનો બહિર્મુખ વેગ, શરીરની કુએષ્ટાઓ, મનનો ચચળ સ્વભાવ, વૃત્તિઓની નાચપુલ અને તેને પરિણુમે વિક્ષેપ દુઃખ ક્લેશ અનર્થ એની પરંપરા એ બધાનું મૂળ કારણ કર્મ છે. એ બીજા જે મળી જાય તોપણ સાર જણેના સમૂલ-ઉચ્છેદ થાય છે-એટલે મુખ્ય કર્તવ્ય તે કર્મના જળાંની ગુચ્છોડવી-કર્મ પાતળા પાડવા કર્મની નિર્જરા કરવી એ છે આવી રીતે કર્મ જે પાતળા પડતા

જાય તો વાસના હાય મનોનાશ ચિત્તશુદ્ધિ જ્ઞાન સધાય છે જપ, તપ, વ્રત, સામાયક, પ્રતિક્રમણ જેવી ક્રિયાઓ બીજા આચારો અને કતબો ઉપદેશવામાં આવે છે તે એટલા માટે કે એથી શરીર ઇન્દ્રિય મન પુદ્ધિ પવિત્ર રિથર દૃઢ અને સ્વચ્છ થાય છે અને ક્રમે ક્રમે આત્મશાન્તિ માટે યોગ્ય થવાનું જવાય છે જેનો જેવો અધિકાર તેણે તેવા માર્ગે ચાલવું જોઈએ

હૃદય આત્મસુખ માગે છે તેથી વિષયસુખોથી તેને તૃપ્તિ થતી નથી આત્મસુખ મેળવવું એ મનુષ્યજીવનનું સામ્ય છે આ સુખ પુદ્ધિ ગમ્ય છે વિષય જન્ય નથી પણ આત્મપુદ્ધિની સ્વચ્છતાથી જન્ય છે આ સુખને અનુભવવા ન દેનાર મહાત્મા અને મુખ્ય પ્રતિબંધ તે કર્મ છે એ આવરણોના ભગ થયે આત્મસુખ અનુભવાય છે કર્મના આવરણોને પાતળા પાડવા માટે મન શુદ્ધિ પુદ્ધિની નિર્મળતા, વૃત્તિનિરોધ, ઇન્દ્રિયજય, અહાર વિહાર આચાર ઉચ્ચાર આદિમાં યથાશાસ્ત્ર વ્યવહારની જરૂર છે. જપ તપ ધ્યાન જ્ઞાન આદિનો પણ ઉપદેશ એટલા માટે છે સામાયક અને પ્રક્રિમણ એ બે નિત્યકર્મોનો પણ મુખ્ય આશય એજ છે ક્રિયાઓના સાગોપાગ યથાવિધિ અનુષ્ઠાનથી મોક્ષસુખનો અલભ્ય લાભ મેળવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે આ પવિત્ર ધર્મક્રિયા ઓનું મુખ્ય રીતે શુ રહસ્ય છે તે સમજી એ ક્રિયાઓમાં અને તેની વિધિમાં ઉતરવું બહુ અનુકૂળ અને આનન્દદાયક થઈ પડે છે. અને જે હેતુથી એ ક્રિયાઓની યોજના થઈ છે તે હેતુ સફળ થાય, એટલા માટે આ પુસ્તકમાં એ ક્રિયાઓના પાઠ આપ્યા

પહેલા આ પ્રસ્તાવનાની યોજના કરેલ છે આમા દર્શાવેલા વિચારો ઉપર મનન કરી આપણી આ પવિત્ર ધર્મક્રિયાઓની વિધિ રહસ્ય ઇત્યાદિ સમજી લઇને તે ક્રિયાઓ કરવામા આવશે તો લાભ થવાનો સંભવ છે વિષય સ્પષ્ટ સમગ્રય તે માટે મુદ્દાસર વિવેચન કરવામા આવ્યું છે

૧ સામાયક અને પ્રતિકમણુનુ માહાત્મ્ય

આ બંને ક્રિયાઓ મોક્ષના અંગ છે મોક્ષ એ સર્વોત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે એ સ્થિતિ એ આ ક્રિયાઓદ્વારા પહોંચાય છે એટલે તે કરતાં વધારે ફલ કહેવાની જરૂર નથી છતાં શાસ્ત્રકારોએ આના સમઘમા અનેક વચનો કહેલા છે તે જોઇએ

દિવસે દિવસે ભ્રુલ્લં, દેહ સુવન્નસ્સલ્લંઙિયં ઇગો

ઇગો પુણ સામાયક કરઈ ન પહુપ્પણ તસ્સ ॥

‘દિવસે દિવસે લાખ સુવર્ણમહોરતુ દાન દે અને કોઇ એક સામાયક કરે પણ સામાયક કરનારની તોલે લાખોનું’ દાન હમેશા દેનારે આવતો નથી’ આવો સામાયક મહીમા છે વળી શ્રીકર્પુર પ્રકરણુ નામક ગ્રંથમા કહેવામા આવ્યું છે કે.—

સામાયિકં દ્વિઘટિકં ચિરકર્મભેદિ,

ચન્દ્રાવતસકવદુષ્ક્રિયોઽન્ન કિતુ ।

સ્પર્શેઽપિ સત્યમુદકં મલિનત્વનાશિ

ઘોર તપો હરતિ ત્રા કૂત ઇવદીપઃ ॥

તેમ જલ રપર્શ કરવાથી મલિનપણ્યનો નાશ કરનાર થાય છે અને દીવો કરતાજ બધા કર અધિકારનો નાશ થાય છે તેમ સામાયિક એ ઘડી પાશુ હોય તોપણ ધણા કર્મોને બેદનાર થાય છે એ દ્રાવત સક રાજની પેટે.

સામાય કુળતો, સમભાવંસાચો અઘડિયદુગં
આઝ સુરેસુ વધઈ રિતિ અમિત્તાઈ પાલયાઈ ॥
સામાઈઅમિ ઉકળ સમળો રિય સાચો હવઈજમ્હા ।
एएण कारणेण बहुसो मामाइय कुज्जा ॥
તિલ્લ તલં તવમાળો, જનવિ નિલ્લવઈ જમ્મકોલીઈ ।
ત સમભાવિ અચિત્તો, સ્વલ્લ કમ્મ સ્વળધ્ધેણ ॥
જે કેવિ ગયા મોલ્લ જલ્લિય મલ્લતિજે ગમિસતિ ।
તે સલ્લે સામાઈઅ યહાળેણ મુળેયલ્લ ॥
કિં તિલ્લેણ તલેણં કિંચ જલેણ કિં ચરિત્તેણ
સમયાઈ વિળમુલ્લો નહુ હુઓ કહલિનહુ હોઈ ॥

અર્થ — બેઘડી સમભાવથી સામાયક કરનાર શ્રાવક અસ ખ્ય પરસોનુ દેવઆયુ બાધે. ૧

સામાયિક કર્યાંથી શ્રાવક સાધુ જેવો થાય છે અને તેટલા માટે બહુવાર સામાયક કરતુ ૨

કરોડો જન્મો તીવ્ર તપ તપતા પણ જે કર્મક્ષીણ થતા નથી તે એક સમતાવાન જીવ સમતાથી સામાયક કરી અધક્ષણમા ક્ષીણ કરે છે. ૩

જે કોઈ મોક્ષે પધાર્યા પધારશે અથવા પધારે છે તે સયે સામાયકના પ્રભાવથીજ એમ જણવું ૪

અમે તેવું તીવ્ર તપ તપે જપ કરે દ્રવ્ય આરીતનું ગ્રહણ કરે પરંતુ સમતા વિના-સામાયક વિના મોક્ષ કોઈનો થયો નથી, થતો નથી થશે પણ નહિ

આવું સામાયકનું માહાત્મ્ય છે શાસ્ત્રકારોએ આથી પણ વિશેષ મહિમા સામાયકનો ગાયો છે જે બધાનો ઉદ્ધેષ કરતા અહિં વિસ્તાર બહુ થઈ જાય.

પ્રતિક્રમણ ક્રિયાના માહાત્મ્યનું વર્ણન પણ એવીજ રીતે કરવામા આવ્યું છે

પ્રતિક્રમણ માહાત્મ્ય ચિત્તે કો વેત્તિ તત્ત્વતઃ ।

યજ્ઞાનાત્ તીર્યતે મર્ચ્યે દુસ્તરોઽપિ ભવાર્ણવઃ ॥

“પ્રતિક્રમણનું તત્ત્વત માહાત્મ્ય કોણ જાણે છે જેના જ્ઞાનથી ભળ્યો આ દુસ્તરે ભવસાગર તરી જાય છે”

આવા માહાત્મ્યવાળી આ પવિત્ર ધર્મક્રિયાઓ આદરપૂર્વક અને સમજણથી કરવા કોણ તૈયાર ન થાય? સામાયિકમા યોક્ષતાં મૂત્રો સિવાય બીજું પણ તે સભ્યે જે જાણવું જરૂરનું છે તેનું નિરૂપણ હવે કરીએ.

૨ સામાયકનો અર્થ

સામાયક શબ્દના અનેક આશયના અર્થો કરવામા આવે છે અહિં દૂકમા અર્થ જણાવીએ —

મમમ્ય બાપ લાભ સ તથ સામાયક મમાન બાવનો લાભ જે ક્રિયાથી થાય તે સામાયક સમ એ શબ્દના અર્થ મુખ્યત્વે સરખું મધ્યસ્થપાત્ર, સમાનભાવ એ થાય છે જે ક્રિયા કરવાથી સમ્યગ્-દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રના મરખા સામર્થ્યનો લાભ થાય રાગદ્વેષાદિ વિકારને ટાળી મધ્યસ્થ બાવનો લાભ થાય, સર્વ જીવો પ્રત્યે સમાનભાવ થાય તે ક્રિયાને સામાયક કહે છે શ્રી ઉત્તરાધ્યયનમા એવો પાઠ છે કે જામાર્દગ્ણ સાવજ્જજોગવિરદ-સામાયક કરવાથી પાપ-પ્રારી કાર્યોથી નિવર્તે. સંસ્કૃત શીકાકાર અભયદેવ આ વિષે લખે છે કે:-

મામાર્દયસ્સ તિસમો રાગદ્વેષવિદ્યુત્તો ચ સર્વભૂતાનિ આત્મવસસ્યતિ,
તસ્ય ચ પ્રતિક્ષણ મપૂર્વાપૂર્વ જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર પર્યાયાણા નિરુપમસુખેતુભૂતાના
મહ કુત ચિંતામણિ કલપદ્રુમોપમાનાંલાભ સમાય સ મુયોજ જનમ્મ્યાનુષ્ઠાન-
સ્થેતિ સામાયકં, તસ્ય સાવજ્જજોગનિપ ધરુપસ્ય નિરદયયોગમ્યાપ્રતિપદ
સ્વભાવસ્યચ ॥

મનસ્ય કે મનુષ્ય મમભાવી અને રાગદ્વેષ ગ્રહીત થવાથી સર્વ જીવને પોતાના સમાન જુએ છે અને પરિણામે ચિંતામણિ અને કલ્પદ્રુમ આપી શકે તેના અનુપમ સુખ આપનાર જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્ર પ્રાપ્ત કરવાને પ્રતિક્ષણે પ્રયાસ કરવા શક્તિ-માન થાય છે આ શક્તિ રિચિતિ સ પાદન કરવી તે સામાયક કહેવાય છે જેમા નિષેધક કાર્યો કરતા અટકવાનું છે અને અનિ-ષેધક કાર્યો કરના તત્પર થવાનું છે.

અગ્રેજ વિદ્વાનોએ સામાયકનો અર્થ:-“Law of inward Peace” Moral and intellectual purity of the

sove-“Equilibrium” “Avoidance of every thing sinful”.

- ૧ આતર શાન્તિ પ્રાપ્ત કરવાનો નિયમ
- ૨ આત્માની નૈતિક અને ધાર્મિક પવિત્રતા
- ૩ મનનું સમતોલપણ
- ૪ દરેક પાપકારી કાર્યનો ત્યાગ.

આમ જીવી જીવી રીતે સામાયક શબ્દના અર્થનું નિરૂપણ કરવામા આવે છે. શત્રુ મિત્ર સુખ દુઃખ લાભ હાનિ જય પરા-જય વિગેરેમા મનની સમતા બુદ્ધિ સામ્ય અને તે થતા પાપકર્મથી બચી જ્ઞાનદર્શન આરિત્રનો લાભ મેળવવો કે જે સર્વોત્કૃષ્ટ સુખ કે જેના માટે માનવીમાત્રનું હૃદય તળે છે તેને અનુભવવું શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતામા સમત્વ યોગ ઉચ્ચતે-સમતા એજ યોગ છે એમ કહ્યું છે. બુદ્ધિની પવિત્રતા સ્થિરતા સમતા શુદ્ધતા અને તેને પરિણામે મન વચન કાયાની એવી સ્થિતિ કે કોઈપણ જાતના વિકાર તેમજ બાહ્ય અકસ્માતથી સમતા-એકતા-શુદ્ધતા-ધર્મનો ભગ થઈ ન શકે સર્વ સ્થિતિમા મનનું સમતોલપણ પાપનિર્વૃત્તન

૩ સામાયકનાં લક્ષણ

સમતા સર્વભૂતેષુ સયમઃ શુભ ભાવના ।

આર્તરૌદ્ર પરિત્યાગ સ્તદ્ધિ સામાયક વ્રતમ્ ॥

ત્યક્તાર્તરૌદ્રધ્યાનસ્ય ત્યક્તસાવચ કમ્પનઃ ।

મુદ્ધૃત સમતાયા તાં વિદુ સામાયક વ્રતમ્ ॥

ભાવાર્થ:—જનના સર્વે શ્રવે પ્રત્યે સમતા-સમદૃષ્ટિ રાખવી મનમદિત સર્વે ઇન્દ્રિયોને વશ રાખવી, કૃતમ ભાવનાઓ ભાવવી આત્મ અને શૈલધ્યાનનો ત્યાગ કરી ધર્મ અને શુદ્ધ ધ્યાન ધ્યાવુ તે સામાયક વ્રત કહેવાય છે

આત્મશૈલ ધ્યાનનો તથા સપાપ કર્મોનો ત્યાગ કરી ઓછામાં ઓછું એક મુહૂર્ત પર્યંત અતરંગિતને જે સમભાવમાં રાખવી તેનું નામ તે સામાયક કહેવાય.

સમસ્થિતિ સમભાવ એ આત્માનો મૂળ સ્વભાવ છે અને તેમાંજ અખંડ આનન્દ સુખશાન્તિ રહેલા છે મનુષ્ય હૃદય આવા આત્માના સદૃશ આનન્દને માગે છે માયામળ કહેા કે કર્મના આવરણો કહેા પ્રકૃતિ અવિદ્યા અજ્ઞાન કહેા કે બીજી ગમે તે નામ આપે તેથી આત્માનો સમભાવ અને તર્જન્ય આનન્દનો અનુભવ થતો નથી જે આત્માત્મિક ક્રિયા વડે આત્માને સમભાવમાં સ્થાપવામાં આવે છે તેને સામાયક કહે છે આત્મશક્તિનો પ્રકાશ કરનાર, મમ્યક્રિયાન દર્શનને પ્રકટાવનાર, શુદ્ધ સમાધિ-ભાવમાં પ્રવેશ કરાવનાર, નિર્જરાનો અમુલ્ય બોધ આપનાર અને રાગદ્વેષથી મત્પરથ મુદ્ધિ કરાવનાર એવું સામાયક નામનું પહેલું સામાયક વ્રત છે

સમતા સંયમ શુભ ભાવના અને ધર્મધ્યાન એ સામાયકનાં મુખ્ય અંગો છે એ પ્રત્યેક અંગનું વિવરણ કરતા મોટા અંશ થાય એટલે વધુ વિસ્તાર નથી કર્યો

૪ સામાયિકના પ્રકાર

સામાયિકના આઠ પ્રકાર છે તે નીચે પ્રમાણે —

સામાયિક સમય સમ્બંધાઓ સમાસ સંક્ષેપો ।

આળવણી યપરિણા પદ્ધતિનેય તે અઢા ॥

અર્થ —સામાયિક, સમયિક, સમવાદ, સમાસ, સંક્ષેપ, અનવધ, પરિણા અને પ્રત્યાખ્યાન એમ સામાયિકના આઠ પ્રકાર છે તે દરેકનો અર્થ નીચે પ્રમાણે

- ૧ સામયિક—સમતા ભાવ રાખવો તે
- ૨ સમયિક—સર્વે જીવો ઉપર દયા ભાવ રાખવો તે
- ૩ સમવાદ—રાગ દ્વેષ છાડીને યથાવસ્થિત વચન કહેવું તે
- ૪ સમાસ—થોડા અક્ષરમા તત્ત્વ જાણવું તે
- ૫ સંક્ષેપ—થોડામા કર્મક્ષય થાય એવો સૂત્રાર્થ વિચારવો તે.
- ૬ અનવધ—પાપ રહીત વર્તન રાખવું તે
- ૭ પરિણા સામાયિકના તત્ત્વને જાણી લેવું તે
- ૮ પ્રત્યાખ્યાન-બંધનકારક નિષિદ્ધ વસ્તુઓનો સ્વીકાર ન કરવો તે

નિશ્ચય અને વહેવાર એવા સામાયિકના એ પ્રકાર છે, કેટલાક ભાવ અને દ્રવ્ય એમ એ પ્રકાર જાણાવે છે તેમાથી ભાવ સામાયિક ઉપર પ્રમાણે આઠ પ્રકારનો છે ભાવ સામાયિકની સ્થિતિએ પહોંચવા સારું પ્રથમ દ્રવ્ય સામાયિકમા નિપુણ થવું જોઈએ

૫ સામાયકના પાઠોનો ઉદ્દેશ

આરંભના પહેલા બીજા પાઠમા પચપરમેષીને તેમના ગુણા-
નુવાદ પૂર્વક પ્રણામ કરવામા આવ્યા છે એથી એમ સૂચવાય છે
કે હરકોઇ કાર્યમા જેમ ભગવતકૃપાની જરૂર છે તેમ આ કાર્યમા
પણ છે નમસ્કાર કરવાથી કે ન કરવાથી એ રાજી રાજી થઈ
જાય છે કે કચવાઈ જાય છે એવું કંઈ નથી એમની કૃપા તો
મનના પ્રકાશવાજ કરે છે આપણા કર્મોના આવરણ એનો લાભ
લેતા અપ્રકાશ છે ગુણુચિતન નમસ્કાર ધ્યાન જેવા કર્મોના અનુ-
દાનથી એ કૃપા પ્રકાશનો સ્વતઃ જ લાભ મળે છે

પાપકર્મોનો ક્ષય થાય અને પુણ્ય સચય થાય તેમાટે પાપ-
કર્મો મણ્ડાડી તેને નિહર કરવાનો તથા થએલા પાપકર્મો નબળા
પાડવાનો ઉદ્દેશ બીજા પાઠોના સમન્વય છે

ગ્રાથો પાઠ આત્મવિરુદ્ધિ, પાપછેદન અને અશુભકર્મની
નિવૃત્તિએ થાય તે માટે રમ્ય સુદૃઢ શરીર હૃદય મન બુદ્ધિની
સ્થિરતા સાધવાનું બતાવે છે

પાચમે પાઠ રાગદ્વેષ જાતનાર તેમજ કર્મરૂપી વૈરિને હણી
નારને વદના કરી તેમની પ્રસન્નતા અને સિદ્ધગતિની ચાચના કરે
છે કે જેથી અંતરાત્મમળ પોપાય અને દૈવગુણોની પ્રાપ્તિ થાય

છઠ્ઠા પાઠમા સામાયક આદરવાની રીતિ કહેવામા આવી છે
નમસ્કારવિધિ, જિન તીર્થ કર દેવોના ઉચ્ચ સ્વરૂપનું ચિતન,
તેમને સ્લાધ્ય વિશેષણો યોજી ટુતિને તેમા જોડવી-એ સાતમા
પાઠમા છે એથી તેની ઉચ્ચગતિ આપણને મેળવી છે એ યાદ

રહે અને યોગ્યતા માટે આડમા પાડમા આ ક્રિયા કરવામા કંઈ અપૂર્ણતા દોષ કે જીવજ્યુક થયા હોય તો તે નિષ્ફળ થાઓ એવી ઇચ્છા બતાવવામા આવી છે તે એટલા માટે કે તેવી કોઈ અપૂર્ણતા રહેવાજ ન પામે અને રહી ગઈ હોય તો તે પુરિષ્કર્ણક નથી એટલે નિષ્ફળ થાય

આ પાઠોનુ સમય રીતે અવલોકન કરતા નીચે મુજબ સારાશ નીકળે છે

મ ગળકારક નમસ્કાર, પ્રભુસ્મરણ, આત્મવિશુદ્ધિ, પાપછેદન, અધર્મ સંસ્કારોનુ માર્જન અને ગુણ સંસ્કારોનુ આધાન, મનશાન્તિ પવિત્રતા, મન વચન કાયાની સમસ્થિતિ, વિકારોનુ શમન અને તે સર્વ થતા સિદ્ધિગતિ માટે જોઈતી યોગ્યતા અને તે દ્વારા નિત્ય નિરતિશય આનન્દ કે જેને દરેક પ્રાણી સ્વભાવથીજ ઝાપે છે આ ક્રમે ધીમે ધીમે સિદ્ધિગતિ મોક્ષપદને પમાડનાર આ સામાયક ત્રન છે

૬ સામાયકનુ સ્વરૂપ

સામાયકનુ ચાર પ્રકારનુ સ્વરૂપ બાધી શકાય દ્રવ્યથી ક્ષેત્રથી કાળથી અને ભાવથી એમ ચાર છે તેનો દ્વકમા વિવેક નીચે મુજબ છે

૧ દ્રવ્યથી સામાયક એટલે સામાયકને પુષ્ટિરૂપ હોય તે સિવાયના બીજા સાધનો પર મમતાની બુદ્ધિ ન રાખવી સામાયક નબી શકે તેમાટે જે લુગડા લતા પુરતક આદિ જોઈએ તેની હદ બાધી બાકીનાનુ પચ્ચખાણુ કરવુ

૨ ક્ષત્રથી સામાયક એટલે સામાયક કરવા માટે જોટલી જગ્યા રોકી હોય તેટલીની મર્યાદા કરી બીજી જગ્યાનો ત્યાગ ખારવો તે

૩ કાળથી સામાયક—ઓછામાં ઓછું એક મુદ્દત, બેધડી અથવા અડતાળીસ મિનિટનું સામાયકના કાળનું માપ છે કાળની અવ્યવસ્થા ન થક્ય જમ્ય એટલા માટે કાળની મર્યાદા બાધવામાં આવે છે કદાચ બેવડી જોટલો અવકાશ ન મળે તો અવકાશ મુજબ સમતા બાવમાં રહેવું જોઈ એટલા વખત સુધીપણ પાપ-કર્મ અટકવારૂપ મહા “કરે મિભંતે” નો લાભ થશે

બાવથી સામાયક—બાવથી સામાયક એટલે બાવથી રાગદ્વેષથી રહીત રહેવું—રાગદ્વેષથી રહીત થવાનો બાવ રાખવો પ્રયાસ કરવો અને સમતા લાવવી આત્માની ઉર્દ્ધ્વગતતા આણવી

દ્રવ્ય ક્ષત્ર કાળ અને બાવમાં દ્રવ્ય અને ક્ષત્ર જેમ અને તેમ સંક્ષેપ્ત—ઓછા કરવાના છે કાળ અને બાવમાં વધારો કરવાનો છે.

૭ સામાયકનો વિનિ-અને હેતુ

દરેક ક્રિયા વિનિસહીત કરવાથી તેનું ફળ વધારે સારૂ અને લાભકારક થાય છે એમ સડ ખાવામાં તેની વિધિ પાળવામાં આવે તો તે એમ સડ વધારે ગુણકારી અને દુ ખને દૂર કરનાર થાય છે તેવીજ રીતે ધર્મની સર્વ ક્રિયાના સબધમાં સમજવું. હવે ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે દરેક વિધિમાં રહસ્ય હેતુ સમાએલ હોય છે જોકે શાસ્ત્રમાં જણાવેલી દરેક વિધિનો હેતુ કેટલીકવાર રપટ જણાવવામાં આવ્યો નથી હોતો તોપણ અધ્યા અને ભક્તિથી

આપ્ત પુરૂષોએ જણાવેલ વિધિને અનુસરવું મિથ્યા તર્કે ઉદ્ધા-
વતા રહી કંઈપણ ન માનતા ન કરતા સ્વચ્છ દી બનવામાં
કષ્ટાણું નથી

આ ઉપરથી એમ સમજી લેવાનું નથી કે વિધિપૂર્વક ન
થાય તો ધર્મક્રિયા નજ કરવી સામાયકનો શરૂઆતનો અભ્યાસ
યથાવિધિ આચરીને શકાય તો તેમાં કંઈ નવાઈ નથી વિધિપૂર્વક
કરવાનો ભક્ષ રાખી, વિધિપૂર્વક પોતાથી બની શકે એવો અભ્યા-
સથીજ કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે શાસ્ત્ર કહે છે કે —

અવિદિકયા વરમકય ઉસ્મુજવયજ વયંતિ સઘવ્ણુ ।

પાયહ્ણિત જહ્મા અકણ ગુરુઞ કણહુઅં ॥

અર્થ—અવિધિએ કરવા કરતા અણું કર્યું બહુ “એ
વચનને સર્વજ્ઞો ઉત્સુત્ર કહે છે કારણ કે નહિ કરનારને મોટું
પ્રાયશ્ચિત્ત અને અવિધિએ કરનારને નાનું પ્રાયશ્ચિત્ત છે

ભગવાનના પવિત્ર વચનનો ગભીર આશય તો એવો છે
કે જે જીવ નહિ કરતો હોય તેના કરતા ધીમે ધીમે જે જીવ
અવિધિથી પણ કરવાનો અભ્યાસ પાડશે અને એ અભ્યાસ સાથે
યથાવિધિ કરી શકવાનો ભક્ષ રાખશે તે સારો, તેણે કર્યું સારું
માત્ર એટલું ધ્યાનમાં રાખવું કે ધાણીના બળદની પેઠે બહુ ચાલવા
છતા પણ બ્યાના ત્યા રહેવાય એવું ન થવું જોઈએ

સામાયક સબંધમાં વિશેષ વિચાર પ્રતિક્રમણ સંબંધીના
વિચાર સાથે કરવાનું રાખી હવે પ્રતિક્રમણની ક્રિયાનો વિચાર કરીએ.

૮ પ્રતિક્રમણનો અર્થ

પ્રતિક્રમણ એ શબ્દ આવશ્યક સૂચવે છે, કારણ કે ક્રિયાનુ
મળ નામ “આવશ્યક ક્રિયા છે” આવશ્યક એટલે અવશ્ય ક્રિયાને
નિપ ૩૬ એવા માધુ પ્રમુખ અવશ્ય કરે તે, અથવા જેનાથી
જ્ઞાનાન્નિશ્ચય અને મોક્ષ એ સમસ્ત પ્રકારે વશ કરાય તે, તેમજ
ઇન્દ્રિય કપાયાદિ બાવ શત્રુ જેનાથી સમસ્ત પ્રકારે વશ કરાય તે

સ્વસ્થાત્ પરસ્થાન પ્રમાદસ્યવશાદ્ગતઃ ।

તત્રૈવક્રમણં ભૂયઃ પ્રતિક્રમણ મુચ્યતે ॥

મદ્ય, નિપય, કપાય, નિદ્રા વિકથા એ પાંચ પ્રમાદથી સ્વશુણે
જે જ્ઞાનાન્નિ તે છોડી જવાયુ છે તેને સ્વસ્થાનમાં લાવવા આક્ર
મણ કરવું તેનું નામ પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે”

પાપને દૂર કરવા બાવ શત્રુને તાબે કરવા સંકૃતના કાર્યોમાં
પ્રવેશવા મુક્તિમાર્ગે ચાલવા એ વખત અવશ્ય પ્રતિક્રમણ કરવું
આવી આવ્યા છે

સમણેણ સાવણય, અવસ્સ કાયલ્લ જમ્હા ।

અંતો અહો નિસસસય, તમ્હા “આવસ્સવ” નામ

પરમાર્થમાર્ગી સાધુ અને આત્મેચ્છુ શ્રાવકોએ દિવસના મન
વચન અને ક્રિયાના તમામ કાર્યોને ઉપયોગપૂર્વક સ્મરણ કરવાની
વિધિને “અવશ્યક” કહે છે

પ્રતિક્રમણનાં છ અંગો દુકામાં નીચે મુજબ છે.

૧ જે વડે આત્મસ્થિરતા અને જ્ઞાનિશ્ચય પ્રાપ્ત થાય તે
સામાયિક.

૨ આત્મવેત્તા પુરૂષોના ગુણોનું આક્રમણ કરવું તે સંસ્તવન.

૩ ગુણ શ્રેણીની પ્રાપ્તિ માટે મહાપુરૂષોને વંદન

૪ આત્મસન્મુખ સચરણું તે પ્રતિક્રમણ

૫ દેહના બાનનો ઉત્સર્ગ કરવો તે કાયોત્સર્ગ

૬ આત્મધ્યાન માટે અવશ્ય નિયમ લેવા તે પચ્ચખાણ

અર્થાત્ સામાયક, સસ્તવન, વંદન, પ્રતિક્રમણ, કાયોત્સર્ગ અને પચ્ચખાણ એ છ અંગો છે આ પ્રત્યેક અંગના અર્થ સહિત વિવેચન વિસ્તાર બીજી કૃતિ નથી

૯ પ્રતિક્રમણનો કાળ

પ્રતિક્રમણ કરવાનો સમય નીચે પ્રમાણે જણાવે છે

અદ્વનિવૃદ્ધે સૂરે ચિંબકઢંતી ગીયથા ।

ઈઅવયળ પમાણેયા દેવસિ આવસ્સણ્કાલો ॥

આવસ્સણ સ્સમયેં નિદા મુચયન્તિ આયરિયાઃ ।

તદ્વત કુણતિજહદિર્સિં પઢિલ્લેહાણં તર સુરોઃ ॥

સૂર્યના પ્રતિબિંબનો અર્ધો અસ્ત થાય ત્યારે હે ગીતાર્થ પ્રતિક્રમણનો આ કાળ જણાવો

હે આચાર્ય નિદ્રા મૂકી પ્રતિક્રમણ કર કે જે સંપૂર્ણ થતા સૂર્યોદય થાય એટલે સૂર્યના કિરણો પ્રસરે ત્યાર પહેલા પ્રતિક્રમણ કરવું.

આવી રીતે સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્ત થવાના સંધિકાળમાં પ્રતિક્રમણ આદરવું દિવસમાં બે ટંક અવશ્ય આ ક્રિયા આદરવી જોઈએ

૧૦ પ્રતિક્રમણના પાઠોનો દુકમાં ઉદ્દેશ.

- ૧ ગુરમહારાજ શ્રીની અનુયાયી લેવાનો અને પોતાને કરવાની કાયાનો સ કદપ આપવાનો હેતુ પ્રથમ પાડેનો છે.
- ૨ મમળ માટે પ્રતિજ્ઞા લેવા માટે અને ઉચ્ચતા વગેરે આઠ દેશોથી નવાણુ અતિચારો લાગે છે તે દૂર કરવા માટે ત્રીજા પાઠની યોજના છે.
- ૩ ત્રીજા આવશ્યકમાં લોકોમાં ઉત્ત એવા પુરુષોને અભિ-વદનપૂર્વક તેમનું સ રતવન કરવાનું છે જેથી તેવા પુરુષોના ગુણો આપવામાં આવે.
- ૪ ત્રીજા આવશ્યકમાં ગુરુશ્રીને વંદના —આચાર્યગુરુ એમની કૃપા વિના કદપણુ સિદ્ધિ મળતી નથી એટલા માટે તેમને વારંવાર વદન કરવામાં આવે છે.
- ૫ ચોથા આવશ્યકમાં આવતા પાઠોનો ઉદ્દેશ નીચે મુજબ —

- ૧ જ્ઞાનના ચૈદ અતિચારોની આશ્વેચના
- ૨ દર્શનશુદ્ધિ.
- ૩ અહિંસાપ્રત.
- ૪ સત્યમત
- ૫ અદત્તાદાન
- ૬ અહમ્યર્થ.
- ૭ પરિમહ પરિમાણુ.
- ૮ દિશા પરિમાણુ

૯ બોગ ઉપભોગ પરિભાષુ.

૧૦ અનર્થદંડ નિવૃત્તિ

૧૧ સમભાવના.

૧૨ દિશાપૌષધ

૧૩ પૌષધ ધર્મધ્યાનથી આત્માને પુષ્ટ કરવો

૧૪ અતિથિસેવા દાન

૧૫ સમાધિભાવે સ યારો

૧૬ પાપથી નિવર્તન

૧૭ અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મગુજ શરણુ

૧૮ પાઠ ૨૧ માથી સમણસૂત્રોનો પાઠ છે. અને તે સાધુ સાધ્વી વર્ગને લક્ષીને યોગ્ય છે નિદ્રામા, સ્વપ્નમા લાગેલા દોષો ટાળવા માટે પહેલું સમણસૂત્ર છે

૧૯ ગાયત્રીના પ્રસંગમા થતા દોષોની આશોચણા.

૨૦ પડિલેહણુની આશોચના સ્વાધ્યાય, અધ્યયન કરવા કરવા તથા પડિલેહણુદિ પ્રસંગે ધર્મોપકરણો જ્ઞેયા પૂજ્યા વિના ઉપાડતા લાગેલા દોષોની નિવૃત્તિ કરવા માટે છે

૨૧ તેત્રીસ બોલનુ ચિતવન, અને જાણવા યોગ્ય જાણવા, આદરવા યોગ્ય આદરવા, છાડવા યોગ્ય

છાડવા તથા વીસ અસાનના ટાળવા માટે ચોથું
શ્રમણસૂત્ર છે.

૨૨ જે માર્ગે બ્રહ્મણ કરવાથી તીર્થ કરે એ મોક્ષપદ
મેળવેલ છે તે માર્ગની પ્રશંસા અને તે માર્ગે
ચાલવાનો અધિકાર આવે તે માટે પાંચમું
શ્રમણસૂત્ર છે

૨૩ ખમણા-મારી માગવાનું પાઠ ૨૬ માંથી ચાલુ
આય છે અગ્નિ ત, મિદ આચાર્ય, ઉપાધ્યક્ષ, પ્રભુ,
માતૃ મહાપુત્ર, શ્રાવ્ય શ્રવિકા અને સર્વે જીવો
એમની માગી માગવાના પાઠ છે અમાવધાનતા
પ્રમાદ અવિવેક અજ્ઞાનથી વર્તાયુ હોય, બીજા
કદ દોષો જાણતા અજાણતા થયા હોય તો તે
માટે પશ્ચાત્તાપપૂર્વક માફ માગવામા આવે તો
તેના દોષો ફરોથી થતા નથી અને મન વિશુદ્ધ
બનતું જાય છે.

૨૪ પાંચમું આત્મિક કાર્યાત્સર્ગ માટે છે કાયાનું
પણુ ભાન જૂલી ધ્યાન નિમગ્ન થવું જોઈએ

૨૫ દિવસ અને રાત્રિના ભાગમા નવકારથી અને
ચોવિહારના પચ્ચખાણુ

આ પાઠોની સકલના જોતા વિચારતા સમજાઈ રહેશે કે
આત્માના સ્વભાવ પરિણમન માટે આ ક્રિયા કેવી ઉપયોગી અને
જરૂરની છે કર્મક્ષય પણુ આ ક્રિયાના અનુશાનથી થતો જાય છે

વહેવાર સરળ અને સુખમય નીવડે છે આ ક્રિયા એકાગ્રમનથી કરવાની છે તે માટે અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં કહે છે કે —

“સમણે વા સમણી વા, સાવણ્વા, સાવિણ્વા, તચ્ચિત્તે, તમ્મણે તલ્હેસે, તદજ્જવાસિણ તત્તિઉવાસિણ, તદઘોવડતે, તદપિ અકરણે, તમ્મભાવણ ભાવિણ, ઉમ્મઓકાલ માવસ્સ વ કરેઈ”

સાધુ કે સાધ્વી આવક કે આવિકાએ તદ્વગત ચિત્તે તદ્-યાત્ન મને તેમજ ક્ષેત્રયાએ તથા ૩૫ અભ્યવમાયે, તે ૩૫ તીવ્ર અભ્યવ-સાએ કરી કર્મ-પાપ-દોષ-અતિચારાદિ દૂર કરવા માટે ઉપયોગ-વત થયે થકે બને ટક આવસ્યક કરે

પ્રતિક્રમણનું વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ “પ્રતિક્રમણનું” સ્પષ્ટીકરણ એ અથમા કરવામાં આવ્યું છે જિજ્ઞાસુએ તે અથ જોઈ વિચારવો.

હવે સામાયક અને પ્રતિક્રમણ એ બે ક્રિયાઓમાં અપેક્ષિત સાધનો, સ્થળ વગેરેનો વિચાર સ્વરૂપમાં કરી જઇએ

૧૧ ઉપકરણો અને તેની શુદ્ધિ.

ઉપકરણ એટલે જે ઉપકારના કારણ છે તે તેની શુદ્ધિ એટલે તેને તેના હેતુ સચવાય એવી રીતે રાખવા તે ધર્મક્રિયાઓ બરાબર થઇ શકે તે માટે ઉપકરણોની યોજના છે

મુખ્ય ઉપકરણો — મુહુપત્તી-રત્નેહરણ્ય-પાથરણ્ય-વસ્ત્ર-પુરતક આદિ આ બધા ઉપકરણો પવિત્ર સુધ્ધ અને સ્વચ્છ રાખી તેનો ઉપયોગ કરવો રત્નેહરણ્ય-ગુચ્છો

૧ આની જરૂર જયણા-વતના જીવરક્ષા માળવવા માટે છે આત્માથી પ્રાપ્તો સર્વ જીવને પોતાના જેવા ગણી તે પ્રતિ જેમ બને તેમ માયરી સંભાળી દરેક કામમાં તેઓને પરિતાપ ન ઉપજે એમ પ્રયત્ને તેા ધર્મક્રિયાઓમાં તેક વિશેષ વિશેષ ઉપયોગવર્ત થઇ જયણા પાળવી જોઇએ બહાર સરીર-આદિ જયણાપૂર્વક પ્રમા-જર્વામાં આત્માને પ્રતિલાભ પૂજવી એવણ આ ઉપકરણનું રહસ્ય છે. રજોહરણ એનો અર્થ રજનું હરણ કરનાર તે રજોહરણ રજ એ પ્રકારની છે બહારની ધૂળ અને અંતરની કર્મરૂપી રજ. બહારની ધૂળ હરે તેમજ અંતરની કર્મરૂપી રજને હરે દૂર કરે તે રજોહરણ.

૨ મુખપતિ — અશાનના ટાળવાનું આ એક સાધન છે, શ્વાસોન્મીસ થેતી વખતે, બોલતી વખતે, પુરતક વાચન વખતે કે ગુરુ સન્મુખ બોલતા વખતે જયણા કરવાની જરૂર છે આ ઉપ-કરણ તે માટે યોગ્ય છે જ્ઞાન જ્ઞાની અને જ્ઞાનોપકરણને થુક ન હોય એ વિનય એથી રાખી શકાય છે. મનનતા અશ્વત્થના ટાળવા માટે મુહપતિ સ્વચ્છ, કાચ કે મેલ વગરની રાખવી વળી મુહપતિ પારમાર્થિક બોધ એ આપે છે કે પાપરૂપ વચનથી વિચાર વગરના બોલવાથી, કર્મજનક વાણીના ઉચ્ચારથી અટકવું. અપ્રિય વચન ન ઉચારવા વચન ગુપ્તિ આચરવી

૩ આસન.—આસન બિનનું કરવામાં આવે છે કારણ કે તે સુતર કરતા વધારે પવિત્ર છે આસનની સુયોગ્ય ગોઠવણથી જીવજન્તુ દૂર રહે છે મન પ્રકૃષ્ટિત રહે છે અને એકાગ્ર થવામાં અનુકૂળતા મળે છે વિદ્યેષ નહતો નથી

ધર્મક્રિયા આદરવા માટે પહેરવાનાં વસ્ત્રો પવિત્ર સ્વચ્છ સખવા વહેવારમા પહેરવાના વસ્ત્રોથી તેને અલગ રાખવા કેમકે ફરવા હરવાથી વહેવારમા ફરવાથી એક બીજાનાં સંસર્ગોમાં આવવું પડે છે તેથી સંસર્ગજન્ય દોષોથી તે અપવિત્ર થાય છે અને તેની અસર મન ઉપર લાગે ફેરે થાય છે આટલાજ માટે પ્રત્યેક ધર્મક્રિયા કરવા વખતે પવિત્ર સ્વચ્છ વસ્ત્રો પહેરવાનું વિધાન જોવામા આવે છે

પુસ્તકાર્દિ-સામાયકના પાઠો બધી રહ્યા પછી પુસ્તક નોકરે-વાળી આદિ જે સાધનોથી સામાયિકી કાળ સુખરૂપ નીવડે, સમતાનો લાભ થાય, જ્ઞાનમા વધારો થાય, આત્મા નિર્મેળ થાય તે સાધનોનો ઉપયોગ કરવાનો છે ઉત્તમ અધિકારીએ તો એ કાળ નિઃસકલ અવસ્થા-ધ્યાનમા ગાળવો. એમ ન બની શકતું હોય તો વૃત્તિઓને કાંઈ ઉચ્ચ સાત્ત્વિક આલબનમા જોડવી તેમાટે સર્જીય ઉપદેશ શ્રવણ, સદ્ગ્રંથ વાચન, ધર્માભ્યાસ, પૂર્વ મહા-રમાઓના ચરિત્રનું રટણુ તેણુ ન બની શકે તો જય-પંચમે-જીના પવિત્ર નામોનો એકાગ્રતિથી ઉચ્ચાર કરવો, એટલું તો અવશ્ય કરવું કે પરનિદા, વ્યર્થક્રયણી, મન વચન કાયાની નિર-ર્થક પ્રવૃત્તિથી બચવું-જેથી કર્મબંધન થાય તેમ ન કરવું સામા-યક નોકલ ધર્માભ્યાસમા બનતા સુધી ગાળવો એ સામાન્ય રીતે કહેવામા આવે છે અને તેના માટે પુસ્તકવાચન મુખ્ય સાધન છે પુસ્તકવાચનમાં શું વાચવું અને કેમ વાચવું એનો વિચાર મુખ્ય રીતે કરવો જોઈએ ઉદ્દેશપૂર્વક ક્રમથી અને પદ્ધતિથી અભ્યાસ

થાય તેા સત્યજ્ઞાનનો પ્રકાશ થાય છે એટલું જ નહિ પણ જ્ઞાના-
વરણીય કર્મ નટતા તે જ્ઞાન રચાયેી રહે છે

સામાયકમા પ્રવેશ કર્યા પછી ચાર લોગરસ થી વધારે યોગસનો
કાઉસગ્ગ કરી ચિત્તની કંઈક સ્વસ્થતા લાવવી આ પછી સૂત્રપાઠ કરવા
કેલિતમ થયેનું વાચન કરવું જ્ઞાન વૈરાગ્ય બોધ નિવૃત્તિના પુસ્તકોની
પસંદગી કરવી એટલું સમજી રાખવું કે મનને ખોટા વેગ ઉપર
ચડાને ખોળી વૃત્તિઓ અને ખોટા વિકારોને પોષે સમતા સયમમા
બગ પાડે તેવું વાચન ન રાખવું નાટક-નોવેલ અને નકામા
ટાએલા જેમા હેાય તે પુસ્તકો ન વાચવા યાદ રહેનું જોઈએ
કે વાચન તે કાંઈ વખત કાઢવાને કે ભોકોમા વધારે જાણુકાર
કહેવડાવવા માટે નથી પણ જ્ઞાનપ્રાપ્તિ આચારશુદ્ધિ, આત્મસુ-
ધારણા બુદ્ધિનિકામ માટે છે વાચનનો મુખ્ય ઉદ્દેશ આત્મસુધારણા
કે જેમા બીજા ઉદ્દેશોનો સમાવેશ થઈ જાય છે તે છે એટલા
માટે નિયમ અને વ્યવસ્થાથી કર્મપૂર્વક ધર્મગ્રંથોનો અભ્યાસ
કરવો જોઈએ

આરી રીતે ઉપકરણોનો ઉપયોગ છે તે સમજીને કરવો
જોઈ તેનો હેતુ જળવાય

૧૨ સામાયક અને પ્રતિક્રમણ સબધી વિશેષ વિચાર

ઉપરના સ્વરૂપવિવેચન ઉપરથી ફલિતાર્થ એટલેા નીકળે છે
કે અખડ આત્મસુખ મેળવવા માટે તેનો મહાન્ અને મુખ્ય
પ્રતિમધ જે કર્મ તેનો હાય કરનારી જરૂર છે અને એ કર્મક્ષ-
યને માધનારી અનેક ક્રિયાઓમા સામાયક અને પ્રતિક્રમણ એ

મુખ્ય ક્રિયાઓ છે આ ક્રિયાઓનું તત્ત્વ તથાસીએ તો સમતા, સયમ, મુણુશ્રેણિની પ્રાપ્તિ, શુભભાવના, આત્મસ્થિરતા આત્મ-શાન્તિ એ છે આ ક્રિયાઓનો હેતુ જેથી સરે તે પદ્ધતિથી એ ક્રિયાઓ આચરવી જોઇએ એ ક્રિયાઓના સ્વરૂપનું જ્ઞાન મેળવીતદનુ-રૂપ વર્તન થવું જોઇએ કેવળ બાહ્ય ઇન્દ્રિયોને નિયમમાં રાખી મનથી અનેક વિષયોનું ચિંતન કર્યા કરવાથી આ ક્રિયાઓનો હેતુ સરતો નથી અનેક વર્ષો સુધી આક્રિયાઓ કર્યા છતાં પણ આપણામાના ધણા જણ કામકોષાદિ નિકારને વશ વર્તતા જોવામાં આવે છે તેનું કારણ તેઓનો મિથ્યા ચાર છે શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા કહે છે કે —

**કર્મેન્દ્રિયાણિ સંયમ્ય ચ આસ્તે મનસા સ્મરન્
ઇન્દ્રિયાર્થોન્ વિમુઢાત્મા મિથ્યાચારઃસ લચ્યતે ॥**

કર્મેન્દ્રિયોનો મયમ કરી મનથી જે ઇન્દ્રિયોના વિષયોનું ચિત્તવન કરતો કરતો ખેસે છે તે મુદ્ધ છે અને તેને એ આચાર મિથ્યા છે આવી રીતે જેમ તેમ ક્રિયાઓ કરી જવાનો વેષ ભજવવામાં આવે તો કદાચ મળતું નથી એટલા માટે શાસ્ત્ર-નિધિને અનુસરી આ ક્રિયાઓ ઉપર સત્રગરનું વાક્ય ઉતાયું છે તેમ તેમજ મન જોડીને તેમાં ચિત્તની પ્રતિઓને લગાવીને તેમાં દૃઢ નિશ્ચયથી એ ક્રિયાઓ કરવી જોઇએ તે ઉપરાંત ખાતા-પ્રવામાં સુતા બેઠામાં હરવા કગવામાં-પ્રત્યેક વહેવારમાં નિયમ પૂર્વક મધ્યમમાર્ગે ચાલવું જોઇએ વ્યવહારમાં સત્ય અને પ્રામા-ણિકપણું જાળવી ધર્મે ચાલવું જોઇએ જે આવી રીતે વ્યવહારમાં વર્તન રખાય તો મન વિનુદ્ધ થતું જાય છે અને આ ક્રિયાઓ

પણ કલ્પવતી થાય છે પતિક્રમણના પાડોમાં અહિં સા મત્ય અસ્તેય-
ચોરી ન કરી, અલ્પચર્ય, અપરિગ્રહ વગેરે જે ઘનો સંબંધમાં
કહેવામાં આવ્યું છે તે કેવળ મુખપાઠ કરી જવા માટે નથી પણ
દરરોજના વહેવારમાં તે પ્રમાણે વતન રાખવાનું છે ધર્મને
વહેવારથી જુદો પાડી શકાતોજ નથી અને ખરો ધાર્મિક
માણસ નિર્મળ વહેવાર સાધી પરમાર્થને એ વહેવારમાંથીજ
ધરાવી લે છે

સામાયક અને પ્રતિક્રમણ માટે આવી પૂર્વ તૈયારીની જરૂર
છે આવી રીતે પૂર્વ તૈયારી કરીને આ ક્રિયામાં પ્રવેશવું જોઈએ
આ ક્રિયાઓ કલ્પવતી થાય તે માટે એ ઉપરાંત યીજી બાબતો
પણ લક્ષમાં રાખવાની છે જેમાંની કેટલીક અગત્યની બાબતો
સંબંધમાં નીચે મુજબ માર્ગસૂચન કરીએ છીએ.

૧ આ ક્રિયાઓ કરવાનો સમય શાંત અને વિશેષકરણો
નડે નહિ તેવો રાખવામાં આવ્યો છે

૨ આ ક્રિયાઓ કરવાનું સ્થળ એકાન્ત પવિત્ર અને આનંદ-
જનક સાત્ત્વિક વૃત્તિઓને પોષનાર હોવું જોઈએ પવિત્ર
સ્થાનકો કે જ્યાં ધ્વંસસારી પ્રવૃત્તિઓ ચર્ચાઓ
અભાવ હોય છે તે સ્થળ આ ક્રિયા માટે વિશેષ
અનુકૂળ છે

૩ શાન્ત સમયે અને પવિત્ર સ્થળે શરીર મન વાણી ઇન્દ્રિ-
યોના અન્ય વ્યાપારોનો નિરોધ કરી તેમને આ ક્રિયા-
ઓમાંજ રોકી દેવા

- ૪ પાઠોના ઉચ્ચાર શુદ્ધ અને સ્પષ્ટ કરવા.
- ૫ પાઠો બોલતી વખતે મનની વૃત્તિઓને તેના અર્થમાં જોડવી
- ૬ મનોનિમ્ન કરવા પ્રયત્ન લેવો
- ૭ શાસ્ત્રમાં બતાવેલી અને ગુરુશ્રીએ સમજાવેલી રીતિએ આ ક્રિયાઓનું અનુષ્ઠાન કરવું
- ૮ એવે યદ્યથા કરોતિ વિચર્યા ચોપનિષદા તદેવ વીર્યવત્તરમ્
 “જે જે કર્મ શ્રદ્ધાથી જ્ઞાનથી અને શાસ્ત્રાજ્ઞાથી કરવામાં આવે છે તે તે કર્મ વધારે વીર્યવાન બળવત્તરમ્-
 ફળ આપનાર થાય છે” એટલે મિથ્યા બુદ્ધિવાદોમાં શુષ્કતર્કજળમાં કે વૃથા વાદવિગદ્ધમાં ન પડવું સંશય ન રાખવો, કેમકે અજ્ઞાન અશ્રદ્ધા અને સંશય એ વિનાશના દ્વાર ગણાય છે માટે શ્રદ્ધાથી, ભક્તિથી, દૃઢ નિશ્ચયથી કર્મક્રિયાઓ આદરવી
- ૯ સામાયકના મુખ્ય લક્ષણ સમતા અને સયમ છે તા માત્ર સામાયકના કાળમાજ નહિ પણ દરેક પ્રસંગે તેનો અભ્યાસ રાખવો
- ૧૦ પોતાના જ્ઞાન કર્મ-આચાર વિચાર-વૃત્તિ વિકાર વાચન સંગતિ એ વગેરેની આવેચના કરતે રહેવી અને જે અસત્ અશ જોવામાં આવે તેને દૂર રાખવા પ્રયત્ન લેવો. આત્મપરીક્ષા, આત્મશિક્ષણ અને આત્મસંયમનો પ્રતિક્ષણ અભ્યાસ મેરવો આટલી સૂચનાઓ ઉપરાંત

એક અમલ્યની સૂચના મનોનિગ્રહ માટે ધ્યાનમાં રાખવાની છે. સામાયિક અને પ્રતિક્રમણ જેવી ધર્મક્રિયાઓમાં પ્રવેશના ધણુઓને અનુભવ થતો હશે કે પ્રયત્નો કર્યા છતાં પણ મન કમગ્નમાં રહેતું નથી જનિઓ સ્થિર થઈ એકાગ્ર થતો નથી. આનું કારણ મનની અશુદ્ધિ છે જો મનને પવિત્ર એકાગ્ર અને ખરાબ વિચારોથી રહીત રાખવામાં આવે તો ધર્મક્રિયાઓ ખરાબર થઈ શકે પણ મનનો નિગ્રહ કરવો એ કામ સહેતું નથી. મનોનિગ્રહ સિધ્ધ થતા તો અલ્પ શાંતિ સુખ અનુભવાય છે હવે મનનો નિગ્રહ કેવી રીતે કરવો તે સખ ધર્મા યોગે ઉદ્દેશ્ય અહિ કરીએ.

મન અસ્થિર અને ચચળ સ્વભાવનું છે એટલે તેનો નિગ્રહ કરવાનું કામ જોકે અસાધ્ય નહિ તોપણ દુ સાધ્યનો છે કહ્યું છે કે -

उत्सेक उदये र्यदत् कुशाग्रैक बिंदुना ।

मनसो निग्रहस्तवद् भवेदपरिखेदतः ॥

अप्यत्रि पानान्महतः सुपेरुन्मૂढनादपि ।

आपवहन्यशनात् साधो विषमश्चित्त निग्रहः ॥

અર્થ — દર્બની આણીથી એક એક ટીપુ લઈ સમુદ્રને કંપેચવનું જે પ્રકારે થાય તે પ્રકારે ખેદ પામ્યા વગર ધીરજથી મનનો નિગ્રહ થઈ શકે છે.

સમુદ્રપાનથી મેરપર્વતને ઉખેડી નાખવાથી અને અગ્નિને ખાવાથી પણ ચિત્તનો નિગ્રહ હે સાધો કહ્યું છે.

આવા મનનો નિગ્રહ કેમ કરવો તેમાટે નીચેના ઉપાયો દર્શાવાય છે

ઉપવિશ્વો પવિશ્યૈ વ ચિત્તજ્ઞેન મુહુર્મુહુઃ ।
 ન શક્યતે વિનાજેતુ વિનાયુક્તિ મનિન્યિતામ્ ॥
 અંકુશેન વિના મત્તો યથા દુષ્ટ મતગજઃ ।
 અધ્યાત્મ વિદ્યાધિગમઃ સાધુસગમ એવચ ॥
 વાસના સપરિત્યાગઃ પ્રાણસ્પદ નિરોધનમ્
 એવા સ્તા યુક્તયઃ પુષ્ટાઃ સન્તિ ચિત્તજયેકિક ॥

વારવાર એ ઉપર નક્ષ કરી પ્રયત્ન કરતા પણ ચિત્તજ કોઇ શબ્દ યુક્તિવિના મનનો જ્ય કરી શકતો નથી, દુષ્ટ હાથીને અંકુશ વિના વશ કરાતો નથી અધ્યાત્મ વિદ્યાનુ ગ્ઞાન, સાધુસગમ, વાસનાનો ત્યાગ પ્રાણુગતિનો રોધ એવી અતિ પુષ્ટિ કરી યુક્તિઓ ચિત્તજ્ય માટે પ્રસિદ્ધ છે.

યોગવાસિષ્ઠ

શ્રી ગીત જુમા પણ ઉપાય બતાવ્યો છે કે.—

અસશય મહાવાહો મનોદુર્નિગ્રહ ચલમ્ ।
 અભ્યાસેન તુ કૌન્તેય વૈરાગ્યણચ ગૃહ્યતે ॥

હું મહાવાહો, મનનો નિગ્રહ મુશ્કેલ છે કેમકે તે ચંચળ છે તેમા કઇ સંશય નથી જતાપણુ અભ્યાસ અને વૈરાગ્યથી તેનો નિગ્રહ સાધી શકાય છે

ત્યાજ એક યુક્તિ બતાવાઇ છે કે —

યતો યતો નિશ્ચરતિ મનશ્ચચક મથિરમ્
તતસ્તતો નિવમ્યેત દાત્મન્યેવ વશનયેત્ ॥

શનૈઃ શનૈઃ રુપરમેદ્ બુદ્ધયા ધૃતિ ગૃહી તયા
આત્મ સસ્યં મનઃ કૃત્વા ન કિંચિદપિ ચિંતયેત્ ॥

ચ ચળ અને અસ્થિર મન જે જે નિમિત્તને લાઇને બહાર
બટકવામા કે તે તે નિમિત્તને વિરાગ બાવનાથી દૂર કરી મનને
આત્મમગ્ન કરવું ધીરજ યુક્ત શુદ્ધિવડે ધીમે ધીમે ઉપરામ પામવો
મનને આત્મામાજ સ્થિર કરવું અને કષ્ટપણ ચિંતન કરવું નહિ

આમ ધીમે ધીમે ઇચ્છાપૂર્વક પ્રયત્ન થાય તો ક્રમે ક્રમે મન
પોતાનો ચ ચળ સ્વભાવ મુકી સમતામા સ્થિતિ કરી રહે છે

મનમા મુખ્યપણે બે શક્તિઓ છે એક કલ્પનાશક્તિ અને
બીજી તર્કશક્તિ કલ્પનાશક્તિથી મનમા અનેક વિચારો તરંગો
કલ્પનાઓ ઉડે છે અને શમે છે આથી મન ચ ચળ અને વેગવાન
બને છે અને કષ્ટપણ વ્યવસ્થા રહેતી નથી ઇન્દ્રિયોપર કાબુ રહેતો
નથી તર્કશક્તિ તત્ત્વનો બરાબર વિચાર કરી મનના વિચારોને
ગોઠવી નિયમમા રાખે છે વસ્તુનું 'યથાર્થ' જ્ઞાન આ તર્કશક્તિ કે
જેમા સ્મરણશક્તિ, ધ્યાનશક્તિ, પ્રયત્નશક્તિ, એકીકરણશક્તિ
વગેરે શક્તિઓનો સમાવેશ છે તેવડે થઇ શકે છે આ શક્તિઓને
અભ્યાસ અને વૈરાગ્ય બાવનાથી નિયમમા રાખવી જોઈએ મન
અસ્થિર હોય તો ધર્મક્રિયા વિકળ છે કર્યા છતાં ન કરવા બરાબર
છે એમ પણ કહેવામા આવે છે

અસ્થિરે હૃદયે ચિત્રા વાહ્નનેત્રાકાર ગાપના ।

પુશ્પલયા ઇવ કલ્યાણકારિણી ન પ્રકીર્તિતા ॥

મન અસ્થિર હોય ત્યામુધી વચન નેત્ર અને આકારોનું ગોપન ગમે નેટલુ કરવામા આવે પણ તે પરપુરુષમા આસક્ત ઓતો વચન નેત્ર અને આકાર ગોપનની પેઠે નિષ્ફળ સમજવું- કલ્યાણકારી ન સમજવું.

આરી રીતે મનઃશુદ્ધિ અને મનોનિગ્રહ ઉપર અનેક અનુભવસિદ્ધ વાક્યો છે કે જેના ઉતારા કરવાનું આ રથળ નથી, તોપણ સાધ કે ઉડા ઉતરી એ સર્વનો વિચાર કરવો અને પોતાને અનુકૂળ પડતી કોઈ યુક્તિનો આધાર લઈ મનનો જય કરવા પ્રયત્નશીળ રહેવું.

સામાયક અને પ્રતિક્રમણ મોક્ષ દૃષ્ટિએ કેટલી બધી ઉપયોગી અને જરૂરની ક્રિયા છે તે વિષે વિસ્તારથી લખતા એક જુદો અથ થાય આ બે પ્રત કેવળ મોક્ષ મેળવવા માટેજ જરૂરના છે અને તેથી સસાર વહેવારમા તેનો કંઈ ઉપયોગ નથી ફળ નથી એમ સમજવું નહિ ઉચ્ચ પ્રકારના નીતિના સૂત્રો એ ક્રિયાઓમા ઉપદેશાયા છે. આત્મવિશુદ્ધિ કર્મના આવરણોની તત્તુતા, અધ્યાત્મજીવની વૃદ્ધિ મોક્ષ માટે જોઈતી ચોખ્ખતા મનની સ્થિરતા, સમતા, સંયમ, આત્મશાન્તિ ઇત્યાદિ અનેક લાભ મોક્ષદૃષ્ટિએ થાય છે તેમજ વહેવાર દૃષ્ટિએ પણ એથી અનેક લાભો થાય તેમ છે. સમતા-સંયમ-શુભ ભાવનાએ સામાયકના મુખ્ય લક્ષણ છે. હવે જેના મનની રૂનિઓ સ્થિર અને શાન્ત હોય છે તથા જેની

ઇન્દ્રિયો કુમાર્ગ જતી નથી તે વ્યવહારમા સર્વત્ર વિજયી નીવડે છે કેાઇપણ કામ સ્થિર વૃત્તિથી તે કામમા પરીનાયા વિના સિદ્ધ થતુ નથી એ સર્વના અનુભવની વાત છે સ્થિર અને ૮૬ મન-વાળા મદાપુરુષો સ સારમા અનેક પ્રકારના મહાન કાર્યો કરી શકે છે જે જે મહાન કાર્યો થયા છે તે સ્થિર અને ૮૬ મનથી પ્રોઢ ઇચ્છા શક્તિથી એક નિશ્ચયથી સતત મડયા રહેવાથી થયા હોય છે જે મર્મ પ્રાણી ઉપર સમદૃષ્ટિ રાખે છે પક્ષાપક્ષીમા પડેા નથી તેના સર્વે પ્રાણીઓ મિત્ર થઇ રહે છે અને તેને વખત ઉપર મદદ કરે છે સમભાવના વગર એક ખીજને મદદ આપવાની ક્ષાગણી ઉત્પન્ન થતી નથી અને એક ખીજને મદદ આપ્યા વગર વ્યવહારનુ કેાઈ મોટું કામ થતુ નથી મોટા કારખાનાઓ, રફ્ટો, દવાખનાઓ, ધર્માખાતાઓ અને એવા ખીજ લોકોપયોગી કામો સમભાવના અને અન્યોન્યાશ્રયથીજ થાય છે એ વાત પ્રત્યક્ષ પ્રમાણુથી સિદ્ધ છે જાતમત્ સર્વ એમ જેના મનમા દૃઢાઈ ગયુ તેનો વ્યવહાર કેવો સરળ સુખમય બની રહે છે। અદેખાઇ વૈર, વિરોધ, ગર્વ, ડોળ, અસત્ય, અસત્ય આચાર, કપટ, વિશ્વાસઘાત કુસપ ઇત્યાદિ અનિષ્ઠ અશો મનની નબળાઇથી અને મનનું સમતોલપણું ખોઇ બેસવાથી વર્ધે છે સમતાવાળા સત્પુરુષોની રહેણી કહેણી ઉત્તમ પ્રકારની બને છે તેનો વ્યવહાર સત્ય પ્રામાણિક અને નીતિમય રહે છે તે પોતે શાન્ત અને સમાધાનકારક જીવન ગાળે છે પ્રાપચિક સમૃદ્ધિથી કે સુખથી તેનુ મસ્તક ભમી જતુ નથી તે મન ક્ષોભથી વિમુક્ત રહી શકે છે સ્થિતિમાત્રમા અમુક અવિકારીતા જાળવી શકે છે વિરોધ, વિમહ, આશય, ભય,

વ્યગ્રતા, વિપાદ આદિ વિનાશક વૃત્તિઓ તેને દુઃખી કરી શકતી નથી તેની સમતામા ભગ પાડી શકતી નથી સર્વ સ્થળે સર્વ કાળે અને સર્વ સ્થિતિમા તેનો આનંદ અભગ રહે છે અને તેના વિચાર પ્રસન્ન અને શાન્ત રહે છે શાન્ત અતઃકલ્પ, પ્રામાણિક વિચારો, નીતિમય ચારિત્ર આકસ્મિક પરિવર્તોમા ઉદારીનતા-એ સર્વ આ ધાર્મિક ક્રિયાઓ યથાવિધિ કરનારને સહજ આવી મળે છે, સમતા સયમ મનોનિગ્રહ-શુભ ભાવનાથી જેમ અનેક લાભો મળે છે તેમજ દોષોનો પરિત્યાગ, પમ્યખાણ, મહાપુરુષોનું સ્મરણ તેમના ગુણોનું સસ્તવન પોતાના દોષોનું સમાલોચન, ચએલા અપરાધોની માફી વગેરે જે પ્રતિક્રમણના અંગો છે, અહિંસા વગેરે જે અલ્પુત્ત મહાત્મ શિક્ષાત્મક છે તે સર્વથી ઉચ્ચ ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય અને સુખમય જીવન ગાળી શકાય એ વાત હવે સમજાવવાની જરૂર રહી નથી લોકોપકાર પણ આવા પુરુષો કરી શકે છે.

આત્મક્રિયાના ઇચ્છાવાળાએ આ બધી વાતોનો વિચાર કરી આ પવિત્ર ધર્મક્રિયાઓ શ્રદ્ધા ભક્તિથી નિત્ય નિરતર આદરપૂર્વક કરી જાહે સ્નાનગ્રાહ સામાયિક વ્રત વગેરે વખત મળે ત્યારે સામાયિક ક્રિયા કરવી એમ શાસ્ત્રો પોકારી પોકારીને કહે છે છતાં આજકાલ માણસો એટલા બધા ધર્મવિમુખ અને શાસ્ત્ર વિમુખ બનતા ગયા છે કે ધર્મને એક ખુણે પણ સભારતા નથી અને સસારની ખોટી વાસનાઓને પરિતૃપ્ત કરવા માટે રાતદીવસ રમ્યાપમ્યા રહે છે હૃદયની ઝખના જે આત્મસુખ માટે છે તેનું ખરું સ્વરૂપ સમજતા નથી અને વિષયસુખથી તેને તૃપ્ત કરવા મથે છે આમ જગત્ અવગે માર્ગે ચડી ગયું છે જેથી અભાવક્ષેભ

દુ ખ અનૃતિ, અસતોય વધતા જાય છે અને દુ ખ તથા ક્લેશમા વધારો થતો જાય છે આત્મમુખ માટેની હૃદયની ખરો તૃપાની શાન્તિનો માર્ગ તો શાસ્ત્રો જતાની રહ્યા છે પણ મોહના પ્રભાવથી તે તરફ થોડાનુંજ લક્ષ જાય છે. સસારી પદાર્થોની અનિત્યતા સસારી સુખોની ક્ષણિકતા દુ ખ પરિણામિતા ઇત્યાદિનો વિચાર કરી તેની વાસનાઓ અટકાવી માણુસે સત્યધર્મને માર્ગે ચડવાની જરૂર છે કે જે માર્ગે જવાથી તેનું ઐહિક આમુષ્મિક કલ્યાણ છે શ્રેયનો માર્ગ દર્શાવવાનો સ્વરૂપ પ્રયત્ન અહિ કરવામા આવ્યો છે આશા છે કે જે ધર્મને માટે આ પ્રયાસનો વિસ્તાર કયો છે તેમને આમાથી કંઈક માર્ગ સૂચન મળી ધર્મકરણી કરવામા શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ તેઓએ માર્ગે ચડશે

ઉપસહાર-જૈનધર્મના ઉપદેશનું દુ ક દિગ્દર્શન

હવે શબ્દોની અને બહુ વાતોની બુઝબુઝામણીમા ન પડતા આપણે આપણા ધર્મના મુખ્ય મુખ્ય ઉપદેશોનું સ્વરૂપ સમજાએ.

૧ રત્નત્રયી-જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર એને ત્રણ રત્ન કહ્યાં છે

ચારિત્ર જ્ઞાનથી ધડાય છે અને એ જ્ઞાનશાસ્ત્રો જોવાથી મળે છે આમ જાણવું સમજવું અને તે પ્રમાણે વર્તવું. એ ત્રણેનો યોગ બરાબર થાય તો જીવ પરમ કલ્યાણને પામે એમા નવાઇ નથી ચારિત્રમા પાંચ વ્રત અથવા નિયમ પાળવાના છે તે આ પ્રમાણે -

૧ અહિ સા વ્રત-નહાના મોટા સ્થાવર જંગમ કોઇપણ જીવની મન વાણી કે કાયાએ કરી કદોપણ હિ સા કરવી નહિ, કરાવવી નહિ, કોઇ કરવું હોય તેમા અનુમોદન આપવું નહિ

૨ સત્યનન—મન વાણી કે કાયાએ કરી કોષથી ભોમથા કે મશ્કરીમા જીતુ મોતવુ નહિ, મોક્ષાવવું નહિ, એમા અનુ-મોદન આપવુ નહિ

૩ અસ્તેયત્વન—અન્તાત્તાન—(વગર આપ્યુ લેવુ) નહિ મન વચન કે કાયાએ કરી, નહાતુ મોકુ વધારે ઓછુ કશું પણ, કોઈનુ વગર આપ્યુ લેવું નહિ, લેવરાવવુ નહિ લેવામા અનુમોદન આપવુ નહિ

૪ અહમ્યર્થત્વન—અહમ્યર્થ પાળવુ મન વાણી કાયાએ કરી, કોઈ-પણ તરેહથી અહમ્યર્થ તોડવુ નહિ, તોડાવવું નહિ, તોડવામા અનુમોદન આપવુ નહિ

૫ અપરિગ્રહત્વન—પરિગ્રહ ન કરવો—અર્થાન્ પોતાની આસપાસ વસ્તુઓ રાખવી નહિ રખાવવી નહિ, રાખવામા અનુમોદન આપવુ નહિ વસ્તુઓ રાખવી નહિ એટલે કે ગૃહસ્થે જેમ અને તેમ ઓછી રાખવી અને ઓછો કરતા જવુ અને છેવટે સાધુ થઇને છોડી દેવી.

આ ત્રતો ઉપરાત મન અને દન્દ્રિયોને ધર્મને માર્ગે ચકાવવા માટે ‘આવશ્યક’—જરૂરની—ગણેલી ક્રિયાઓમા પ્રજુની સ્તુતિ અને વન્દના ઉપરાત (૧) સામાયિક અને (૨) પ્રતિક્રમણ છે

(૧) સામાયિક —એટલે મનની સમતા મેળવવી સુખદુખમા મન ડામાડોળ થવા ન દેતા એને સમતામા રાખવુ રાગદ્વેષ થવા ન દેવા અને પ્રાણીમાત્ર ઉપર સરખો બાવ રાખવો. સામાયિકનુ

ગૂઢ રહસ્ય આત્મસ્વરૂપે સ્થિત રહેતુ તે છે સર્વત્ર આત્મદર્શન પામો આત્મનિષ્ઠ વૃત્તિઓ રાખવી સ્વસ્વરૂપથી બ્રહ્મ ન થવું.

- (૨) પ્રતિક્રમણ એટલે અશુભ યાને પાપમાથી પાછા ફરી શુભ તરફ ચાલવું નહીં અન્યથે કાષ્ઠપણ પાપ થયા વિના રહેના નથી માણસ સવાર સાઝ પોતાના પાપનો વિચાર કરી થઈ જાય તે માટે મનમા પસ્તાવો લાવી, ભવિષ્યમા તેમ ન કરવાનો નિશ્ચય કરે તો તેનું જીવન ધણુ સુધરે

બન્ધ મોક્ષ —કર્મરૂપી બન્ધમાથી મોક્ષ મેળવવા માટે સવર કરવો અર્થાત્ આશ્રવને વારવો અને નિર્જરા કરવી એમ ઉપદેશ છે ત્યાં સવર-આશ્રવને વારે-અટકાવે તે સવર, અથવા તો આશ્રવ એટલે વહેણતુ દ્વાર બન્ધ કરે તે એવો સંવરનો અર્થ છે આશ્રવ એટલે આ સંસારના વિષયો ઇન્દ્રિયો વગેરેમા થઈને આત્મામા પેસે છે અને આત્માને બગાડે છે ક્રોધ અભિમાન વગેરે દુષ્ટવૃત્તિઓથી લદ્દખદ થએલા આત્માને આ સંસારના કર્મો વળગી પડે છે આ દુષ્ટવૃત્તિઓને કપાય કહે છે કપાય એટલે મેલ, કપાય ચાર છે, ક્રોધ, અભિમાન, માયા-(છળકપટ) અને લોભ

મોક્ષ મેળવવા માટે આશ્રવને અટકાવવો સવર કરવો એટલુંજ બસ નથી નવા કર્મને માટે એ બરાબર છે. પણ જુના કર્મ ખપાવી નાખવા માટે-સવર ઉપરાંત 'નિર્જરા'ની જરૂર છે. નિર્જરા એટલે ઉત્પન્ન થએલા કર્મનું તપ-ઉપવાસાદિક સાધનવડે નિર્જરણ કરવું જરાવી નાખવું-ધસાવી નાખવું નાશ પામે એમ કરવું આમ કરવાથી છેવટ સંસારરૂપી બન્ધ ટળી મોક્ષ મળે છે.

આશ્રય, સવર, કંપાય, નિર્જરા, એના દુકમા અર્થ અને ઉપયોગ એ પ્રમાણે થાય છે આ નિયમ પ્રમાણે વ્રત ક્રિયા વગેરે થાય તો હૃદયની ઝંખના જે નિત્ય સત્ય સુખ માટે છે મળે છે અને કોશ માત્ર ટળે છે

જ્યાસુધી શરીર નીરોગી છે દંદ્રિયોની શક્તિ ખરાબર છે ત્યાસુધીમા શાસ્ત્રના ઉપદેશ અનુસાર વર્તી આત્મહિત સાધને રહેવું જોઈએ સામાયિક અને પ્રતિક્રમણુ એ બે ક્રિયા બહુ જરૂરની છે તે આજસ પ્રમાદ તજીને વિધિપૂર્વક કરવી જોઈએ સસારના રગડામા ચોરિસે કલાક પડ્યા રહેવાથી ખરૂં આત્મહિત સધાતું નથી. થોડો પલ્લુ વખત ધર્મકરણી કરવા માટે જરૂર કાઢવો કેમકે સમીલનૈ નયનચોર્નહિ કિચિદાસ્ત જ્યારે આખ વીચારો, મૃત્યુ ધેરી ભેશે ત્યારે અહિનુ ધન-અહિનો વૈભવ-દોરદમામ-સ્ત્રીપુત્રાદિ સબધીઓ કહપણુ કામ નહિ આવે કેવળ જે કહ ધર્મકરણી કરી હશે તેજ કામ આવશે અને તેજ દેવગતિસુધી લઇ જઇ મોક્ષે પોચાડશે

આ વિચારનો પ્રવાહ અહિ અટકે છે દૃષ્ટિ જિંદુના બેઠથી કે અજ્ઞાનથી વા પ્રમાદથી વિચાર દોષ રહી ગયા હોય તો તે માટે ઉદાર બાવ રાખી યોગ્ય સૂચના થશે તો તેનો સત્રેમ સ્વીકાર થશે.

વિજ્ઞાનભિક્ષુ,

(૬૨૭)

॥ श्री सर्वज्ञायनमः ॥

सामायिक सूत्र.❁

पाठ १ लो.

— ० —
नवकार (नभस्कार).

(सर्व कार्यभा आदि उत्थार करवा योग्य तथा भागविकरूप
जस्थाने प्रथम कहेवानो.)

नमो अरिहताय, नमो सिद्धाय, नमो आयरि-
याय, नमो उवज्जाय नमो दीप्ते सत्त्व साक्षुषं ॥ १ ॥

---

* सम+ आय+ छक=समता लावमा प्रवेश करवे। ते अथवा
सम्यग्दर्शन, ज्ञान, अने आरित्र એ ત્રણેનો આય કહેતા લાભ
જેમા છે તે

પાઠ ૨ જો

તિરુસુત્તો અથવા વદના+

(ત્રણ પ્રકરની વદના માહેની જઘન્ય વદના)

તિયુત્તો આયા હીલું, પયાહીલુ, વ હામિ, નમ સામિ,
સક્કારેમિ, સમણેમિ, કલ્લાયુ, મ ગલં, દેવય, ચેઇયં,
પજ્જુવા-સામિ ॥ ૨ ॥

પાઠ ૩ જો

હરિયાવહી.

(પચાદિક વિષે પાપ લાગેલ હોય તેનું નિવર્તન કરવા વિષે)

ઇચ્છામિ પડિહ્મિઉં, ઇરિયા વહિયાએ, વિરહહણા
એ, ગમણા ગમણે, ખણ્ણમણે, ખીયહ્મમણે, હરિયહ્મમણે,

+ વદના ત્રણ પ્રકરની છે જઘન્ય (કનિષ્ઠ) મધ્યમ અને
ઉત્કૃષ્ટ આ પાઠ બધી સાધુજીને કરવી તે 'જઘન્ય વદના' પ્રત
ધારણ કરતી વખતે નમોદ્યુજીનો પાઠ બધી કરવી તે 'મધ્યમ
વદના' અને પાપ-અતિથારાદિનું નિવર્તન કરતી વખતે ઇચ્છામિ
ખમામમણાનો પાઠ બધી કરવી તે 'ઉત્કૃષ્ટ વદના'.

ઓસાઉત્તિ ગ, પણુગદગ મટ્ટિમક્રડા, સ તાણા સ કમણે,
 જે મેજીવા, વિરાહિયા, એ મિદિયા, જે ધદિયા, તે ધદિયા,
 ચઉ રિદિયા, પચિદિયા, અભિહયા, વત્તિયા, લેસિયા,
 સંધાપયા, સ ધટ્ટિયા, પરિયાવિઆ, કિલામિયા, ઉદવિયા,
 ઠાણા ઓઠાણ, સ ઠામિયા, જીવિયાઓ, વવરો વિયા, તરસ
 મિચ્છામિ દુક્રડ ॥ ૩ ॥

— — —
 પાઠ ૪ થો.

— — —
 તસ્સુત્તરી

— ૦. —

(વધારે પ્રાયશ્રિત આલોચવાને કાઉરમગ્ગ કરતા તેમા આગાર
 જણાવતા વિષે)

તરસ ઉત્તરી, કંણેયુ પાયચ્છિત કરણેણું, વિસોહિ
 કરણેણુ, વિસદ્વી કરણેણું, પાવાણું કર્માણું, નિગ્ધાયણકાએ
 ઠામિ કાઉરસગ્ગ, અન્નતથ ઉરસસીએણું, નીસસીએણ,
 ખાસિએણ, છોએણ, જંભાઇએણ, ઉડુએણ, વાયનિ-
 સગ્ગેણ, ભમલિએ પિત્ત-મુચ્છાએ, મુહુમેહિ અગ સચા-
 લેહિ, મુહુમેહિ ખેલ સચાલેહિ દિઠ્ઠસચાલેહિ, એવ
 માઇ ઓહિ, આગારેહિ, અભગ્ગે, અવિરાહિઓ, હુજ્જ
 મે કાઉરસગ્ગો, જન અરિહતાણ, ભગવતાણ, નમે

હારેણ, નપારેમિ, તાવકાયં, ઠાણેણં મોણેણં, ઝાણેણં,
અપ્પાણુ વોસિરામિ ॥ ૪ ॥

કવિ અહિં ધરિયા વહીના પાઠનો તથા એક નમોઞ્ઞારનો કાઉ-
સગ્ગ કરી છેવટ “નમો અરિહતાણુ” શબ્દ કહીને
કાઉસગ્ગ પારવે।

પાઠ '૧ મો.

લોગસ્સ અથવા ચતુર્વીસથા.

(ચોવીસ તીથ કર દેવની સ્તુતિ)

લોગસ્સ ઉન્નેયગરે, ધમ્મતિથ્થયરે જિણે, અરિહ તે
કિત્તર્ધસ, ચઉવીસંપિ કેવલી ॥ ૧ ॥ * ઉસજમજિય
ચ વહે, સંભવમભિણુ દણ ચ સુમઇ ચ, પઉમપ્પહ સુપાસ,
જિણુ ચ ચદ્દપ્પહ વહે ॥ ૨ ॥ સુવિહિય પુદ્ધ-દત,
સીયલ સિજ્જસ વાસુપુજ્જ ચ, વિમલમણુ તચજિણુ,
ધમ્મ સતિ ચ વદામિ ॥ ૩ ॥ કુચુ અરચ મદિત્ર,
વહે મુણ્ણિ સુન્વય નમિ જિણુ ચ, વંદામિ રિઠુ નેમિ,
પાસં તહ વધ્ધમાણુ ચ, ॥ ૪ ॥ એવં મએ, અભિથુયા,
વિહુય રયમલા પહીણુ જરમરણા, ચઉ વીસપિ જિણુવરા,
તિત્થયરામે પસી ચં તુ ॥ ૫ ॥ કિત્તિય વદિય મહિયા,

* પહેલી ગાથા અનુબુદ્ધપ્પમા અને આકીની આર્યાઠદમા.

જે એ લોગરચ ઉત્તમામિધા, આ રૂગ્ગ યોહિલાભાં,
સમાહિવર મુત્તમ હિતુ ॥ ૬ ॥ ચ દેસુ નિમ્મલયરા, આઈ
ચેસુ અહિય પયા સયરા, સાગર વર ગભિરા, સિધ્ધા
સિધ્ધ મમ દિસતુ ॥ ૭ ॥

પાઠ ૧ ઠો

સામાયિક આદરવાની વિધિ.

(નવા આનતા સર્વ પાપ રોકવા વિષે)

ઉભા થઈ શુરૂ આદિને વિધિસહ વંદન કરી સામા-
યિકની આજ્ઞા માગવી, પછી આ પાઠ બોલવો

દ્રવ્ય થકી સાવજ્ઞ જોગ સેવવાના પચ્ચખાણુ ફેર
થકી આખા લોક પ્રમાણુ. કાલ થકી એક કલાક સુધી, તે
ઉપરાત ત્રણ નમોઝાર ગણી ન પાડૂ ત્યાસુધી જાવ થકી*

* છ કોટી અઠ્ઠરાળાએ 'છ કોટીએ પચ્ચખાણુ' એમ
કહેવું કોટીની મનજણુ આ પ્રમાણુ છે—મન, વચન, અને
કાયા એ ત્રણ યોગે પાપ કરવું નહિ, અને એ ત્રણ યોગે બીજા
પામે કરાવવું નહિ, એ 'છ કોટી ગણુવી અને તેમા વચન અને
કાયાએ કરી બીજા એ કરેલાને રૂકુ ગણુવું નહિ એ એ કોટી
વિમેરતા આર કોટીએ પચ્ચખાણુ થાય છ કોટીવાળા "કરત"
નાણુ ગણુમિ વચમા, કાયસા,' એટલા શબ્દો બોલતા નથી

આઠ કોટીએ પરચખાણુ, કરેમિ બ તે સામાઈય', સાવજી
જોગ' પરચખામિ, જાવ નિયમ પજાણુવા સામ, દુવિહ,
તિવિહેણુ, ન કરેમિ, ન કારવેમિ, મણુસા, વયસા, કાયસા,
કરત નાણુ જાણુમો, વયસા, કાયસા, તરસ બંતે પડિછામિ,
નિદામિ, ગરિહામિ, અપાણુ વોસિરામિ ॥ ૬ ॥

પાઠ ૭ મો

નમોદ્યુજંઙ્ગ (શકસ્તવ).

— ૦' —

(આત્માને શુદ્ધ ગુણ ધારણ કરવાને જે સર્વોત્તમ પદ પામેલા
છે તેમના ગુણ જણાવવા તથા બીજી 'મંથમ
વદના' કરવા વિષે).

જમણુ' દી'યણુ ધરતીએ થાપી ડાણુ' દી'યણુ' ઉણુ રાખી
એ હાય જોડી મરતકે અંજલી અડાડી નમો દ્યુણુ કહેવું ॥
આ પહેવું' નમો દ્યુણુ' શ્રી સિદ્ધ ભગવંતજીને કરવાનું' છે

દરેક પ્રતમા નમોદ્યુણુ કહેવાના છે પહેલું નમોદ્યુણુ સિદ્ધપદ
પામેલા અરિહ તને કહેવું, 'નમોદ્યુણુ' અરિહ તાણુ' ભગવ તાણુ' થી
"દાણુસ પતાણુ" સુધી કહેવું બાજુ નમોદ્યુણુ' વિધિમાન અરિહ તને
કહેવું "નમોદ્યુણુ" અરિહ તાણુ થી "નામધેય" સુધી કહી પછો
"દાણુસ પાવિઓ મમાણુ નમો જિજ્ઞાણુ" કહેવું

નમો ય્યુષ્ઠં, અરિહતાણ, ભગવતાણ, આર્ધ ગરાણ્ઠં,
 નિશ્ચયરાણ્ઠં, સય સ બુધ્ધાણ, પુરિસોત્તમાણ્ઠં, પુરિસસી-
 હાણ્ઠં, પુરિસવર પુ ઠરિયાણ, પુરિસવર ગ ધ હથ્થીણ્ઠં,
 લોગુત્તમાણ, લોગ નાહાણ, લોગ હિયાણ્ઠં, લોગ પધવાણ, લોગ પન્નભેયગરાણ્ઠં, અભયદયાણ્ઠં, અન્નપુદ્યાણ, મગ્ગદયાણ, સરણ્ઠં, હવદયાણ, બોહિદયાણ ધમ્મદયાણ, ધમ્મ-
 દેસિયાણ્ઠં, ધમ્મનાયગાણ, ધમ્મસારહીણ્ઠં, ધમ્મવર ચાઉ-
 રત ચક્રવટીણ, દીવો, તાણ, સરણ ગધ, પધઠા, અપરિ-
 હયવરનાણ્ઠં દસણ ધરાણ્ઠં, વિયટ્ટ છજિમાણ, નિણાણ, જવયાણ, તિન્નાણ્ઠં, તારયાણ બુધ્ધાણ્ઠં, બોહિયાણ્ઠં મુત્તાણ, મોટા ગાણ, સ્વવન્નૂણ, સ્વદરિસીણ્ઠં, સિવ મયલ, મરૂય, મણુત, મખખય, મવાળાહ, મપુણ રાવત્તિ, સિધ્ધિ ગધ નામ ધેય, ઠાણ સ પત્તાણ, નમોનિણાણ જિયભયાણ ॥૭૧॥

ત્રીજું નમોય્યુષ્ઠ-માહારા ધર્મગુરુ ધર્માચાર્ય, ધર્મો-
 પદેશક, સમ્યક્ત્વ રૂપી બોધિ બીજના દાતાર, જીન શાસ-
 નના શણગાર એહવી અનેક શુભોપમાએ બિરાજમાન
 પુન્યજી સાહેબજી શ્રી ૫૦૮ * શ્રી સ્વામીજીઆદિ સાધુ
 સાધવીજી વીતરાગની આજ્ઞા પ્રમાણે બીરાજે છે તેમને
 કહ્યું છે તે સ્વામિનાથ કેવા છે? પાત્ર મહામતના પાલણ-
 હાર છે પાત્ર ઈદ્રિય વશ્ય કરી છે, પાત્ર સમિતિએ સમિતા,

* આ જગોએ પોનાના ધર્માચાર્યનું નામ બોલવું

ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્તા, છ કાયના પોયર, છ કાયના નાથ,
સાત ભયના ટાલણુહાર, આઠ મદના ગાલણુહાર, નવવાડ
વિશુદ્ધ પ્રદાયર્યાના પાલક, દશવિધ યતિધર્મના આરા-
ધક, બારભિખુની પડિમાના બાણ, બારે ભેદે તપસ્યાના
કરણુહાર, સતરે ભેદે સંયમના ધરણુહાર અઢાર ભેદે
અપ્રદાયર્યાના વરજણુહાર, વીસ અસમાધિ દોષના ટાલ-
ણુહાર, એકવીશ સબલા દોષના ટાલણુહાર, બાવીશ પરિવહના
જીતણુહાર. સતાવીશ સાધુજીના ગુણે કરી સહિત એ આદિ
લખને અનેક ગુણે એ કરી સહીત છે.

પાઠ ૮ મો

સામાયિક પારવાની વિધિ.

(સામાયિક વ્રતમા લાગેલ દ્વપણથી શુદ્ધ થવા વિશે)

સામાયિકનો વખત પૂરો થએ આ પાઠ કહેવાનો છે.

એવા નવમા સામાયિક વ્રતના પંચ અઘંયારા બાણિયબ્વા,
ન સમાયરિયબ્વા, તજહા તે આલોવુ છુ-મણદુપ્પણિહાણે,
વચદુપ્પણિહાણે, કાયદુપ્પણિહાણે, સામાધયરસ સધઅકરણ
આએ, સામાર્જયરસ અણુવઠિયરસ કરણાએ તરસ મિરછામિ
દુક્કડ ॥ ૧ ॥

સામાયિક સમકાએભુ, * કાસિય, પાલિય, તિરિય,
કિટિય, મોહિય, આસહિય, આભાએ આભુ પાલિય, ન ભવઈ
તસસ મિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૨ ॥

સામાયિકમા દસ મનના, દસ વચનના, બાર કાયાના,
એ+ બત્રીશ દોષ માહેનો જે કોઈ દોષ લાગ્યો હોય તે
તસસ મિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૩ ॥

આ શબ્દથી માડોને 'આરાદિત્તે' શબ્દ મુખીમા દરેક શબ્દની
પૂર્વ ન' આગર બેવત્રીને ખોલનાનો રીયાજ કેટલેક દેકાણે છે પરંતુ
"નબનમ્" શબ્દનો અર્થ તથા પૂર્વાપરનો સમય વિચારતા તેમ
કરવા જરૂર જણાતી નથી

+ મનના દોષ—વિવેક રહિત કરે, યશ કોર્તિ ઇચ્છે;
ધનનો લાભ ઇચ્છે, ગર્વથી કરે, બયથી કરે, પુત્ર-ધન-
દિનિ નિયામુ કરે, સામાયિકના ફલનો સદેહ રાખે, રોષથી
કરે, વિનય રહિ કરે, માનથી કરે; વચનના દોષ—કુવચન બોલે,
વગર વિચાર્યું બોલે, કોઈના ઉપર તહેમત મુકે, સૂત્રોની અપેક્ષા
વગર બોલે, પાઠ સંભવમા બોલે, કમેશ કરે, વિક્રમા કરે, મસ્કસ
કરે, પાઠ અશુદ્ધ બોલે, અતિ ઉતાવળથી પાઠ બોલે, (અત્રીને
જવા આવવાની આજ્ઞા આપે) કાયાના દોષ—પલાહી બાપે,
તથા ષમ ઉપર પગ ચઢાવે, આસન વાર વાર ફેરવે, દ્રષ્ટિ અપલ
કરે, સાસારિક કાર્મ કરે, ભીંતાદિકે જોઈતીની બેસે, અ જોપાબ
અતિ સંકોચે, આયસ ખરડે; ટાચકા વગાડે; શરીરનો મેલ
ફાડે, વિમાનમ્બુ કરે, નિકા કરે પણ થ પી કરાવે

સામાયિકમા સ્ત્રીકથા, ભતકથા, દેશકથા, રાજકથા,
એ ચાર કથા માહેની કોઈ કથા કરી હોય તો તરસ
મિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૪ ॥

સામાયિકમા આહાર સજ્ઞા, જય સજ્ઞા, મૈથુન સજ્ઞા,
પરિગ્રહ સજ્ઞા, એ ચાર સજ્ઞા માહેની કોઈ સજ્ઞા કરી
હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૫ ॥

સામાયિક, ત્રિધિએ લીધુ, વિધિએ પાર્યુ, વિધિએ
કરતા અવિધિ થઈ હોય તો, તરસમિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૬ ॥

સામાયિકમા, અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણા
ચાર+ એ ચાર માહેનો કોઈ દોષ, મન—વચન—અને
કાયાએ કરી લાગ્યો હોય તો તરસમિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૭ ॥

સામાયિકમા, કાનો-માત્રા-મોડી-અક્ષર--પદ--ઓછુ.
અધિક, વિપરીત લણાયુ હોય તો તરસ મિચ્છામિ
દુક્કડ ॥ ૮ ॥

---

* પાર્યુ=પાર મૂક્યુ, પૂર્ણ કર્યુ

+ નીમેલી વસ્તુને ગ્રહણ કરવાની છત્છા કરવી તે 'અતિક્રમ'
તે વસ્તુને ગ્રહણ કરવાને ચાલવું તે 'વ્યતિક્રમ', તે વસ્તુને ગ્રહણ
કરવી તે 'અતિચાર', અને તે વસ્તુને ઉપયોગના લેવી તે
'અનાચાર', ક્રિયામેદુક્કૃતશિષ્યા—નિષ્કૂળ મે-મારે દુઃસ્થ-પાપ
મારે પાપ નિષ્કૂળ આઓ.

સામાયિક વ્રત અગીકાર કરવાની વિધિ અને મૂચનાં

પ્રથમ જમીનને પુ'જ, કટાસણ (પાથરણ) પુ'જને પાથર્યાનાં તેના પર પૂર્વે અથવા ઉત્તર દિશા તરફ મુખ કરીને બેસવું પછી મુદ્ધપતિ (મુખવસ્ત્રિકા) પડિલેલણ કરીને મુખે બાધવી, ગુન્દે. અથવા રજોહરણ પડિલેલણ પાસે રાખવો અને લઘુનિતિ (લઘુશંકા)નું બાજન જોઇ રાખવું કે જરૂર પડે ઉપયોગમાં લેઇ શકાય પાચ હાથનું શુદ્ધ કપડું ઓઢવું. પછી નીચેના અનુક્રમ મુજબ સામાયિક સૂત્રના પાઠ કહેવા.

- (૧) નમોઝ્કારનો પાઠ કહેવો
- (૨) તિષ્ઠ્યુતાનો પાઠ કહેવો
- (૩) ઇરિયાવહીનો પાઠ કહેવો.
- (૪) તરસઉત્તરીનો પાઠ કહેવો

આ પછી ઇરિયાવહી તથા નમોઝ્કાર મંત્રનો કાઠિસગ (કાથોત્સર્ગ) મૌનપણે સ્થિર રહીને કરવો અને તે પૂર્ણ થયે તરસઉત્તરિ તાણુ શબ્દ કહી પારવો

- (૫) લોમરસનો પાઠ કહેવો

પછી ઉભા થઇ આસનથી નીચા ઉતરી ગુરૂઆદિને તિષ્ઠ્યુતાનો પાઠ ત્રણ વાર બણી સવિધિ વંદન કરી સામાયિકની આજ્ઞા માગવી

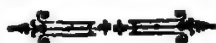
(૬) સામાયિક આહરવાનો પાઠ કહેવો.

(૭) નમોઽશ્વત્થુભો પાઠ ત્રણ કહેવા.

સામાયિક અંગીકાર કરવાની વિધિ એટલેથી પૂર્ણ થાય છે. ખજી બેઘડી સુધી ધર્મધ્યાન કરતુ અથવા ધર્મના પુરતકો વાચવા

(૮) બેઘડી પૂર્ણ થએ 'સામાયિક, ખરવાના પાઠ કહેવા.

દ્રવ્ય થકી કહેવી નહીં બાકિના પાઠ ઉપર પ્રભાણે કમવાર કહેવા બાદ નમો યુજુ' ત્રણ વખત કહી ત્રણવાર નમોઽકારનો પાઠ કહેવો એટલે સામાયિક વ્રત પૂર્ણ થયું.

શ્રી સામાયિક સૂત્ર સમાપ્ત.

શ્રી વીતરાગાય નમઃ

પ્રાતિક્રમણ સૂત્ર.❁

આવશ્યક ૧ છો

સામાયિક પાઠ ૧ છો ઇચ્છામિજનનેનો

❁ ઉભા થઈ શુદ્ધાદિને સચિનય વસ્ત્ર કરી પહેલા આવશ્ય-
કની આજ્ઞા માગવી, બાદ નીચ પ્રમાણે કહેવું

ઇચ્છામિષુ ભ તે, તુજ્જેહિ અભણુ નાય સમાણુ, દેવસિ
પટિક્કમણુ* ઠાએમિ, દેવસી જ્ઞાન દરશણુ ચારિતે તપે+
અતિ ચાર ચિતવનાર્થ કરેમિ કાઉરસગં

* પ્રિ પાણુ, કમણુ=ચાણુ, પાપથી પાણુ ચાણુ અતિ-
ચાર આસોવવા તે પ્રતિકમણુ પાચ પ્રકારના છે દેવસિ, રાયસિ,
પણ્ણ, ચઉમાસિ અને સવત્સરી.

+ દિવસે પ્રતિકસણુ કરતા "દેવસિ, જ્ઞાન, દરશણુ, ચરિત્ર"
કહેવું (તપ શબ્દ કહેવો નહિ, કારણ કે તપ આદ્યા હોય તે
પુરા થયા પછી રાત્રિએ પ્રતિકમણુ કરતા કહેવાય) રાત્રિએ પ્રતિ-
કમણુ કરતા "ગયસિ, જ્ઞાન, દરશણુ, ચારિત્ર, તપ," કહેવું.

જોમ આજ્ઞા માગીને પછી 'નમો અરિહંતાણ્યથી તે
'સન્ન સાહુ' સુધી પાચે પદ કહેવા, પછી 'કરમિત તે
સામાર્થ્ય' થી તે 'જાવ અપાણ' વેશિરામિ' સુધી સધળો
પાઠ કહેવો પછી નીચે પ્રમાણે કહેવું

પાઠ ૨ જો

इच्छामि ढामि काउसर्गानो.

ઇચ્છામિ ઠામિ કાઉસર્ગ, જોમે દેવસિઓ. અધ્યારો
કાઓ, કાઇઓ, વાઇઓ, માણસિઓ. ઉસ્સુતો, ઉમ્મગ્ગો,
અકપ્પો, અકરણિજો દુલ્લાઓ, દુવિચિતિઓ, અણ્યાયારો,
અભિચ્છિયવો, અસાવગ પાઉગો, નાણે તહ કંસણે,
અરિતા અરિતે, સુએ સામાઇએ, તિન્હ ગુત્તિણં, અઉન્હં
કસાયાણુ, પચન્હ મણુવ્વયાણુ, તિન્હ ગુણુવ્વયાણુ, અઉન્હ
સિખ્યાવ્વયાણુ, આરસવિહરસ સાવગ ધમ્મરસ, જં ખ રિય,
જ વિશહિય, તરસ મિચ્છામિ દુક્કડં ॥ ૨ ॥

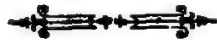
અહીં “તસ્સ ઉત્તરી કરણેણ” નો પાઠ બોલવો, અને* નવાણુ અતિચારનો કાઉસગ્ગ કરવો, (ઈતિ પ્રથમ આવશ્યક સમાપ્ત ॥ ૧ ॥).

આવશ્યક ૨ જો.

ચઉવીસંથો (લોગસ્સ).

ઉભા થઈ ગુર્વાદિકને વદના કરી ખીજ આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી પછી “લોગસ્સ”નો પાઠ બોલવો.

ઈતિ ખીજે ચઉવીસ થો આવશ્યક સમાપ્ત

આવશ્યક ૩ જો

પછી ઉભા થઈ ત્રીજ આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી ને નીચેનો પાઠ બોલવો.

---

* નવાણુ અતિચારની વિગત—જ્ઞાનના અતિચાર “જ વાષ્ઠ” આદિ ૧૪, સમકિતના “શ કા” આદિ અતિચાર ૫, પહેલા છ વ્રતના દરેકના પાચ પાચ મલી ૩૦, સાતમા વ્રતના “સચિત્તાહારે” આદિ ૫ અને ‘ઈંગાલ કમ્મે’ આદિ ૧૫ કુલ ૨૦ આઠમા વ્રતથી માડી બારમા વ્રત સુધિના દરેકના પાચ પાચ મલી ૨૫, સંધ્યારાના ૫ એમ કુલ મલી ૯૫ અતિચારને એક નમે કારનો કાઉસગ્ગ કરવો.

પાઠ ૩ ઓ.

इच्छामि स्वमासमणानो.*

(આ પાઠ ઉત્કૃષ્ટી વદ્યુનો છે. ને તે ઉત્કૃષ્ટ આસને બેમાને બે વખત બોલાય છે.)

ઇચ્છામિ ખમાસમણો, વદિઉ, જાવણિજ્જાએ નિસી-
હિયાએ, અણુજાણુહ, મે મિઉગહ. નિસીહિ, અહોઠાય,
કાય સદાસ, ખમણિ જ્જે લે કિલામો, અપ્પ કિલ તાણ,
ખદુ સુલેણુલે, દિવસો વધક્રમ તો જતાલે, જ્જણિજ્જ'ચ લે,
ખામેમિ, ખમાસમણો, દિવસિય', વધક્રમ, આવાસિયાએ,
પડિક્કમામિ, ખમાસમણાણુ, દેવસિયાએ, આસાયણુએ,
તિત્તીસન્નયરાએ, જ કિચિમિચ્છાએ, મણુદુક્કદાએ, વયદુ-

* બને ઠીચણુ ઉભા રાખી બે હાથ મસ્તક સગાડી આ પાઠ બજાવે. અને આ પાઠ જ્યાં કહેવાનો હોય ત્યાં બેવાર કહેવો, અને જે જગોએ “દિવસિ” શબ્દ આવેલો છે ત્યાં રાત્રિનું પ્રતિક્રમણ કરતા ‘રાયસિ’ શબ્દ બોલવો. અને સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ “સવચ્છરી” શબ્દ બોલવો. પાક્ષી પ્રતિક્રમણ કરતા “પખખી” શબ્દ બોલવો તેમજ આઠમાશીક પ્રતિક્રમણ કરતા “ચઉમાસિ” શબ્દ બોલવો’.

છડાએ, કાયદુછડાએ, ઠેાહાએ, માણાએ, માયાએ, લોભાએ,
સન્નકાલિયાએ, સન્નમિચ્છોવયારાએ, સન્નધર્માઈછમણાએ,
આસાયણાએ, જે મે દેવસિઓ, અઈ આરો કઓ, તરસ
ખમાસ મણો પડિછમામિ, નિદામિ, ગિરિદામિ, અપ્પાણું
વોસિરામિ ॥ ૩ ॥

ઈતિ ત્રીજો વદના આવશ્યક સમાપ્ત ॥ ૩ ॥

આવશ્યક ૪ થો પટિક્કમણું (પ્રતિક્રમણ).

— ૦: —

(કિભા થઈ પૂર્વની પેઠે ચોથો આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી)

પાઠ ૪ થો. જ્ઞાનના અતિચારનો.

— ૦ —

દિવસ સખંધી* જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપને વિષે
જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે આલોપુણું.

* 'જ્ઞાન' એટલે સૂત્રજ્ઞાન, દર્શન, એટલે (દેવ ગુરુ અને ધર્મને
યથાર્થ દેખવા તે) સમક્રિત, 'ચારિત્ર' એટલે બાર વ્રત અને 'તપ'
એટલે સ લેખણા આ આવશ્યકમા આચારના અતિ ચારે આલો-
પવા ઉપરાત ખીજા કેટલાક પાપ-દોષોની આલોપણા કરવાની છે.

(૧) સૂત્રજ્ઞાન.

આગમે તિવિહ્ પન્નતે તજહા, સુતાગમે (૧) અત્યા-
ગમે (૨) તદુભયાગમે (૩) એવા શ્રી જ્ઞાનને વિષે અતિ-
ચાર લાગ્યા હોય તે આલોપુ છું

જ' વાઈ દધ, વચ્ચામેલિય, હીણખખરં, અચ્ચ-
ખખર, પયહીણ, વિણયહીણ, જોગહીણ, ઘોસહીણ, સુઠ-
દિન્ન, દુકુપડિચ્ચિયં, અકાલે કઓ સજ્જાઓ, કાલેન કઓ
સજ્જાઓ, અસજ્જાઓ સજ્જાય, સજ્જાઓ ન સજ્જાય
તરસ મિચ્છામિ દુક્કડં. ॥ ૪ ॥

પાઠ '૫ મો સમકિતનો

(૨) સમકિત.

દંસણ સમકિત, પરમથ્થસ થ્થવોવા, સુદ્ધિ પરમથ્થ,
સેવણા વાવિ વાવન્ન કુદંસણ વજ્જણા, સમ્મતા, સદ્દહણા
એહવા સમકિતના સમણો વાસએણ' સમ્મતરસ પથ
અઈઆરા જાણિયન્વા ન સમાયરિયન્વા, તજહા તે
આલોપુ છું-સ કા, કળા, વિતિગિચ્છા, પરપાસ ડ પરસંસા,
પરપાસ ડ, સંથવો, એ પાથ અતિચાર માહેનો જે કોઈ અતિ-
ચાર લાગ્યો હોય તો, નરસ મિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૫ ॥

(૩) ચારિત્ર એટલે ચારવ્રત.†

— ૦ —

પાઠ ૬ ક્રો પ્રાણાતિપાત નિવૃત્તિનો

— ૦ —

પહેલું અણુવ્રત થૂલાઓ, પાણાઇ વાયાઓ વેરમણ, ત્રસણવ જે ઇંદ્રિય, તે ઇંદ્રિય, અહરિંદ્રિય, પ ચેંદ્રિય, જાણી પ્રીછી, સ કલ્પી, ઉદેરી, આકુટી, હણવાની બુદ્ધિએ હણવાના પચ્ચખાણ+ જાવણવાએ, દુવિહ, તિથિહેણ 'નક-રેમિ, ન કારવેમિ, મણસા, વયસા, કાયસા, એહવા પહેલા થૂલ' પ્રાણાતિપાત વરેમણ વ્રતના પંચ અઇઆરા, પયાલા, જાણીયવા, ન સમાયરિયવા, ત જહા, તે આહોવા છુ-બ ધે, વહે, છવિચ્છેએ, અઇ ભારે, ભત્તયાણવો છે એ, એ પાચ અતિચાર માહેનો કોઇ અતિચાર લાગ્યો હોય તો તરમ મિચ્છામિ દુકકડ ॥ ૬ ॥

* એમાના પહેલા પાચ વ્રત સાધુના પાચે મહાવ્રતની અપેક્ષા એ આણ (ન્હાના) માત્ર હોવાથી 'અણુવ્રત' કહેવાય છે અને બાર વ્રતમા મુખ્ય હોવાથી 'ચતુવ્રત' કહેવાયછે, ત્યારપછીના ત્રણ વ્રત (૬-૭-૮) બોજા વ્રતોના ગુણ કર્તા હોવાથી ગુણવ્રત' કહેવાયછે અને છેલ્લા ચાર (૯-૧૦-૧૧ ૧૨) શિક્ષારૂપ હોવાથી 'શિક્ષાવ્રતી' કહેવાયછે

+ આ વ્રતમા "પીડાકારી અપરાધી" વિગેરે આગારના શબ્દો કેટલાક બોલે છે પરંતુ તેથી અર્થનો અનર્થ થવા સંભવ રહે છે માટે "સ કલ્પી ઉદેરી, આકુટીને હણવાની બુદ્ધિએ હણવાના પચ્ચખાણ" એમ કહેવાથી બંને હેતુ સચવાય છે

૧ પ્રાણ+ અતિપાત=પ્રાણનો ધાત

પાઠ ૭ મો

મૃષાવાદ વિરમણાનો.

બીજું અણુવ્રત થૂલાઓ, મુસાવાયાઓ વેરમણું
 ૧ કન્નાલીક, ૨ ગોવાલીક, ૩ ભોમાલીક, ચાપણ મોસો.
 મોટકી કુડી સાખ ઇત્યાદિક મોટકું જીકું બોલવાના પચ્ચ-
 ખાણ, બવ જીવાએ દુવિહું, તિવિહેણું, નકરેમિ, નકારવેમિ,
 મણસા, વયસા, કાયસા, એહવા બીજા થૂલ* મૃષાવાદ
 વેરમણુ વ્રતના પચ અઇયારા બણિયંવા, ન સમાયરિયંવા,
 તંજહા, તે આલોવુ છું--સહરસા બખખાણે, રહરસા
 બખખાણે, +સહારમ તલેએ, મોસો વએસે, કૂડલેહ કરણે,
 એ પાચ અતિચાર માહેનો કોઇ અતિચાર લાગ્યો હોય તો
 તરસ મિચ્છામિ દુષ્કડ ॥ ૭ ॥

---

૧ કન્ના+ અલીક=કન્ના સંજધી જીકું. ૨ ગો+ અલીક=
 ગાય સંજધી જીકું ૩ ભોમ+ અલીક=જમીન સંજધી જીકું

* મૃષા-જીકું+ વદ-બોલવું

+ આ ઠેકાણે -સ્ત્રીગોત્રે સમરથાર-ગત્રલે એમ કહેવું

પાઠ ૮ માં

— ૦ —

અદત્તાદાન વિરમણાનો.

ત્રીજી અણુવ્રત થૂલાઓ, અદિન્ના દાણાઓ વેરમણુ
ખાતરખણી. ગાઠડી છોડી, તાલુપર કુચીએ કરી, પડી
વરતુ ધણીયાતી જાણી ઇત્યદિક મોરકા અદત્તા દાનનાં
પચ્ચખાણુ, સગાસબધી, વ્યાપાર સબધી, નભરમિ વરતુ
ઉપરાંત અદત્તાદાન લેવાના પચ્ચખાણુ; જાવજીવાએ, દુધિહં,
તિવિહેણુ, નકરેમિ, નકારવેમિ, મણુસા, વયસા, કાયસા,
એહવા ત્રીજા થૂલા અદત્તા દાન વેરમણુ વ્રતના પંચ
અધ્યાસા, જાણિયવ્વા, ન સમા ચરિયવ્વા, તજહા, તે
આલોવુછુ-તેન્નાહડે, તક્કર પ્પઉએ, વિરૂધ્ધર જાધકમ્મે,
ફૂડતોલે ફૂડમાણે, તપાડિ રૂવગ વવહારે, એ પાચ અતિચાર
માહેનો કેઇ અતિચાર લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છામિ
દુક્કડ ॥ ૮ ॥

અ=નહિ, દત્ત=દેધેનું-આદાન=અહણુ કરવું, નહિ આ-
પેનું પેનું ચોરી

મૈથુન વિરમણાનો.

ચોથુ અણુવ્રત થતાઓ મેહુણાઓ વેરમણું સદાર* સ તોસીએ, અવસેસ મેહુણુ વિહનું પચ્ચખાણ અને જે સ્ત્રીપુરૂષને મુગ થકો કાયાએ કરી મેહુણુ સેવવાનાં પચ્ચખાણ હોય, તેને દેવતા, મનુષ્ય, તિર્થંચ, સંબંધી, દુવિહં, તિવિહેણુ, નકરેમિ, નકારવેમિ, મણુસા, વચસા, કાયસા, મનુષ્ય તિર્થંચ સંબંધી, એગવિહં, એગવિહેણુ, નકરેમિ, કાયસા, એવા ચોથા થતા, મેહુણુ વેરમણુ, વ્રતના, પંચ, અઈયારા, જાણિયંવા, ન સમાય રિયંવા, તજહા, તે આલોવુંછુ -ઈતરિય પરિગ્ગહિય ગંમણે, અપરિગ્ગહિયગમણે, અનંગકીડા, પરવિવાહ કરણે, કામભોગેસુ, તિંવાભિલાસા, એ પાચ અતિચાર ઝાહેનો કોઈ અતિચાર લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુછેડ ॥ ૯ ॥

* પુરૂષે “સદાર સ તોસીએ” કહેયુ અને સ્ત્રીએ “સભતાર સંતોસીએ” કહેયુ

પાઠ ૧૦ મો

પરિગ્રહ વિરમણાનો.

પાત્રમુ અણુમત યુલાઓ, પરિગ્રહાઓ વેરમણુ,
ખેતવશ્યુનું યથાપરિમાણુ, હિરણ્યુ સોવન્નનુ યથા પરિ-
માણુ, ધનધાન્યનુ યથા પરિમાણુ, દુપદ ચઉપદનું યથા
પરિમાણુ, કુવિયનું યથા પરિમાણુ, એ યથા પરિમાણુ
કીધું છે, તે ઉપરાંત પોતાનો પરિગ્રહ કરી રાખવાના
પચ્ચમાણુ; જીવજીવાઓ, એગવિહ, તિવિહેણું, ન કરેમિ,
મણસા, વયસા, કાયસા, એવા પાચમા યુલ પરિગ્રહ પરિ-
માણુ વેરમણુ, મતના, પચ અધ્યારા જીવિયબ્બા, ન સમા-
ચરિયબ્બા, તંજહા, તે આલોવુછું-ખેતવશ્યુ અપમાણા
ધક્કમે, હિરણ્યુ સોવન્ન અપમાણાધક્કમે, ધન ધાન અપમા-
ણાધક્કમે, દુપદ ચઉપદ અપમાણાધક્કમે, કુવિય અપમાણા
ધક્કમે, એ પાચ અતિચાર માહેનો ઠાઇ અતિચાર લાગ્યો
હોય તો તશ્સ મિચ્છામિ દુકકડં ॥ ૧૦ ॥

પાઠ ૧૧ મો

દિશ્વા પરિમાણનો.

છટું દિશિમત ઉદ્ધર્દિશિનું યથા પરિમાણુ, અધોદિ-
શિનું યથા પરિમાણુ, તિરિય દિશિનુ યથા પામાણુ, એ

યથા પરિભાષ્ય કાધુ છે તે ઉપરાંત સંપ્રદાયો કાયાએ જઈને પાંચ આશ્રવ સેવવાનાં પચ્ચખખાણુ, ભવજીવાએ, દુવિહં, તિવિહેણુ, નકરેમિ, ન કારવેમિ, મણુસા, વયસા, કાયસા, કરત નાણુ બણામિ, વયસા, કાયસા, માહે રઇને, એગરિહ, તિવિહેણુ, નકરેમિ, મણુસા, વયસા, કાયસા, એવા છઠ્ઠા દિશિ વેરમણુ પ્રતના પંચ અધ્યારા, જણિયવ્વા, તંજહા, તે આલોવુંધું-ઉર્ધ્ધદિશિ પામણાધક્કમે, અધોદિશિ ખમણાધક્કમે તિરિય દિશિ ખમણાધક્કમે, એતવુટ્ટી, સંપ અતર ધાએ, એ પાચ અતિચાર માહેનો કાઈ અતિચાર લાગ્યો હોય તો તરુસ મિત્તહામિ દુક્કહં ॥ ૧૧ ॥

પાઠ ૧૨ મો

મોગોપમોગ મર્યાદાનો.

સાતમું પ્રત, ઉવલોગ, પરિલોગ વિહં, પચ્ચખખાય-માણુ. ૧, ઉલ્લણીયાવિહં ૨, કંતણુવિહં. ૩, ક્ષણવિહં. ૪, અજ્ઞાંગણુવિહં ૫, ઉવટ્ટણુવિહં, ૬, મજ્જણુવિહં. ૭ વચ્ચવિહં, ૮, વિલેવણુવિહં, ૯, પુપ્ફવિહં. ૧૦, આભરણુવિહં ૧૧, ધૂપવિહં ૧૨, પેજ્જવિહં ૧૩, ભખખણુવિહં. ૧૪, ઉદનવિહં. ૧૫, સૂપવિહં. ૧૬, વિમયવિહં. ૧૭, શાકવિહં. ૧૮, મહુરવિહં, ૧૯, જમણુવિહં ૨૦,

પાણીવિહ ૨૧, મુખવાસવિહ, ૨૨, વાહનવિહ ૨૩,
 વાહનિવિહ ૨૪, સયણવિહ ૨૫, સચિત્તવિહ, ૨૬,
 દંવવિહ ઇત્યાદિકતુ યથા પરિભાષુ કીધુ છે તે ઉપરાત
 ઉવલોગ, પરિલોગ ભોગનિમિત્તે, લોગવવાના, પચ્ચખખાણ,
 ભવણવાએ, એગવિહ, તિવિહેણ ન કરેમિ, મણસા, વયસા,
 કાયસા એવા સાતમા ઉવલોગ પરિલોગ દુવિહે, પન્નતે,
 તજહા, ભોયણાઉય, કમ્મજીય, ભોયણાઉય, સમણો વાસએણ,
 પંચ અર્ધયારા જાણિયંવા, ન સમાયરિયંવા, તજહા, ને
 આલોવુધુ-સચિત્તાહારે, સચિત્ત પડિખધાહારે, અપો-
 લીઓ સહિ બખખણયા, દુપોલીઓ સહિબખખણયા,
 તુચ્છો સહિ બખખણયા, કમ્મઉણ સમણો વાસ એણ
 પન્નરસ કમ્મદાણાઈ, જાણિયંવા, ન સમાયરિયંવા, તજહા
 આલોવુધુ-ઈગાલકમ્મે, વણકમ્મે, સાડીકમ્મે ભાડીકમ્મે,
 ફાડીકમ્મે, દતવાણિજ્જે, કેસવાણિજ્જે, રસવાણિજ્જે,
 લખખવાણિજ્જે વિમ્મવાણિજ્જે, જંતપિલણકમ્મે, નિલચ્છ-
 ણકમ્મે, દવગ્ગિદાવણયા, સરદહ તંડાગ પરિસોસણયા, અસઈ
 જણ પોસણયા, એ પંદર કર્માદાન માહેનો કેઈ વ્યાપાર
 કીધો હોય તથા ઉપરના પાચ અતિયાર માહેનો કેઈ
 અતિયાર લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છમિ દુક્કડ ॥૧૨॥

પાઠ ૧૩ મો

અનર્થદંડ વિરમણાનો.

આઠમું વ્રત અનર્થદંડનું વેરમણ, ચઉવિહો, અણુઠા
 ઠંડે, પન્નતે, તજહા, અવળાણા ચરિય, પમાયા ચરિય,
 હસ પપાણું, પાવ કર્મોવએસ, એવા આઠમા અનર્થ
 ઠંડ સેવવાના પચ્ચખાણુ, જવણવાએ દુવિહ, તિવિહણું,
 નકરેમિ, નકારવેમિ, મણુસા, વયસા, કાયસા, ચોરા આઠમા
 અણુઠાઠંડ વેરમણ વ્રતના પંચ અર્ધયારા જાણિયવા, ન
 સમાચરિયવા, તજહા, તે આલોપુંધું-કરપે, કુકુધએ,
 મોહરિએ, સજીતાહિમરણે ઉવલોગ પરિલોગ અર્ધરેતે,
 એ પાચ અતિચાર માહેનો કોઈ અતિચાર લાગ્યો હોય
 તો તરસ મિચ્છામિ દુષ્ટંડ ॥ ૧૩ ॥

પાઠ ૧૪ મો

સામાયકવ્રતનો.

નવમું સામાયિક વ્રત સાવજજ જોગનું વેરમણ,
 જાવ નિયમ પજીજીવા સામિ, દુવિહું, તિવિહણું ન કરેમિ,
 ન કારવેમિ, મણુસા, વયસા, કાયસા,* કરંતં નાણુ જાણામિ,

* કરંતં નાણુ જાણામિ, વયસા, કાયસા, એ છ કોટીવાળા
 યોગતા નથી. નવમા-દસમા અને અગ્યારમા વ્રતમા.

વયસા, કાયસા, એહવી સફહણા પડપણા એ સામાયિકનેા
અવસર આવે સામાયિક ઠરૂ તેવારે કરસનાએ કરો શુદ્ધ
હોળો, એવા નવમા સામાયિક વ્રતના પંચ અધ્યારા જાણિ-
યવા, ન સમાચરિયવા તંજહા, તે ઓલોવું મણકુ
પડિહાણે, વયકુ પડિહાણે, કાયકુ પડિહાણે, સામાય
યસ્સ, સધ અકરણયાએ, સામાય યસ્સ, અણુવઠિયસ્સ
કરણયાએ, એ પાચ અતિચાર માહેનો કોઇ અતિચાર લા-
ગ્યો હોય તો તસ્સ મિન્છામિ દુક્કડ ॥ ૧૪ ॥

પાઠ ૧૫ મો

દિશાવગાસીયાનો.†

દશમું દિશાવગાસિકવ્રત, દિનવ્રત્યે પ્રભાત થકી પ્રાર-
ભીને પૂર્વાદિક છ દિશે જેટલી ભૂમિકા મોકલી રાખી છે તે

* ૧૦ મા દેશાવગાસિક વ્રત બાધવાનો વિધિ—દ્રવ્ય થકિ
સાવળજ જોગ સેવવાના પચ્ચખાણુ, ક્ષેત્ર થકી આખા લોક
પ્રમાણે, કાલ થકી કાલના દિવસ ઉગ્યા સુધી, ભાવ થકી આઠ
કોટીએ પચ્ચખાણુ, દશમું દેશાવગાસિક વ્રત જાવ અહોરત્તં
પણુવાસ્સામિ, દુવિહ, તિવિહેણુ, નકરેમિ, નકારવેમિ, મણુસા,
વયસા, કાયસા, કરંત નાણુ જાણામિ, વયસા, કાયસા, તસ્સ
બ તે, પડિકકમામિ, નિદામિ ગરિદામિ, અપ્પાણુ વોસિરામિ

ઉપરાંત સ ઇચ્છાએ કાયાએ જઇને પાત્ર આશ્રવ સેવવાના
 પચ્ચખખાણુ, જાવ અહોરત્તં, દુવિહં તિવિહેણું, નકરેમિ,
 નકારવેમિ, મણુસા, વયસા, કાયસા, કરંતં નાણુ જાણુમિ.
 વયસા, કાયસા, જેટલી જૂમિકા મોકલી, રાખી છે તેમાહી
 જે દ્રવ્યાદિકની મર્યાદા કીધી છે. તે ઉપરાંત ઉપભોગ પરિ-
 ભોગ ભોગનિમિત્તે ભોગવવાના પચ્ચખખાણુ, જાવ અહોરત્તં,
 જોગવિહ, તિવિહેણું, ન કરેમિ મણુસા. વયસા, કાયસા,
 એવા દશમા દિસાવગાસિક વ્રતના પંચ અર્ધચારા, જાણુયંવા,
 ન સમાચરિયંવા, તજહા, તે આલોવુ છુ -આણુવણુ પઉગે,
 પેસવણુ પઉગે, સદાણુવાએ, રૂવાણુવાએ, બહિયાપોગ્ગલ
 પખખેવે, એ પાંચ અતિચાર માહેનો કોઈ અતિચાર લાગ્યો
 હોય તો તરજ મિચ્છામિ દુકકડ ॥ ૧૫ ॥

પાઠ ૧૬ મો

પૌષધવ્રતનો.*

અગ્યારમું પૌષધવ્રત, અસણું, પાણુ, ખાઈમ, સાઈ-
મનું પચ્ચખાણુ, અળબ્બનું પચ્ચખાણુ, મણિસોવણનું
પચ્ચખાણુ, માલા વન્નગ વિલેવણનું પચ્ચખાણુ, સ્થય-
મૂસલાદિક સાવજીનું જોગનું પચ્ચખાણુ, જાવ અહો રત
પ્રજીવાસામિ, દુવિહ, તિવિહેણુ, ન કરેમિ, ન કારવેમિ,
મણસા, વયસા, કાયસા, કરત નાણુ જાણામિ, વયસા,
કાયસા, એહવી સદહણા, પડપણાએ, પોસાનો અવસર

* ૧૧ મા પડિપૂણું પૌષધવ્રત બાંધવાનો વિધિ-દ્રવ્ય થકો સાવજીનું
જોગ સેવવાના પચ્ચખાણુ, ક્ષેત્ર થકો આખા શ્રોક પ્રમાણે, કાલ થકો
કાલના દિવસ ઉઝા સુધિ, બાવ થકો આઠ કોટીએ પચ્ચખાણુ, છઠ્યા-
રમું પડિપુરણુ પૌષધવ્રત, અસણુ પાણું, ખાઈમ, સાઈમના પચ્ચ-
ખાણુ, અળબ્બ સેવવાના પચ્ચખાણુ, મણિસુવણના પચ્ચખાણુ,
માલા વન્નગવિલેવણના પચ્ચખાણુ, સ્થયમૂસલાદિક સાવજીનું જોગ
સેવવાના પચ્ચખાણુ, જાવ અહો રત, દુવિહ, તિવિહેણુ, ન કરેમિ,
નકારવેમિ, મણસા, વયસા, કાયસા, કરત નાણુ જાણામિ વયસા, કાયસા,
તરસ બતે, પડિકકામિ, નિહામિ, ગરિહામિ, અપાણુ વોસિરામિ.

આવે પોસો કરૂં તે વારે ફરસનાએ કરી શુદ્ધ હોતો એવા અગ્યારમા પડિપુન્ન પૌષધવ્રતના પચ અધ્યારા, જાણિયવ્વા, ન સમાયરિયવ્વા, તજહા, તે આલોવુ છુ-અપડિ લેહિય દુપડિ લેહિય સેજ્જા સ ધારએ, અપ મર્જિય દુપમર્જિય સેજ્જા સ ધારએ અપડિલેહિય દુપડિલેહિય ઉચ્ચાર પાસ-

૧૧ મા પૌષધવ્રત પાળવાનો વિધિ-એલના અગ્યારમા પડિપુન્ન પૌષધવ્રતના પચ અધ્યારા જાણિયના, ન સમાયરિયના, તજહા, તે આલોવુ છુ-અપડિ લેહિય, દુપડિ લેહિય સેજ્જા સ ધારએ અપ-મર્જિય દુપમર્જિયસેજ્જા સ ધારએ, અપડિલેહિય દુપડિલેહિય ઉચ્ચાર પાસવજુભમિ અપમર્જિય દુપમર્જિય ઉચ્ચાર પામવજુ ભમિ, પોસ-લસ સમ અણાણુ પાલણુય, એ પાચ અતિયાર માહીલા જે કોઇ અતિયાર લાગ્યા હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુકંડ ૧ પૌષધવ્રતસમ-કાએજુ, કાસિય, પાલિય, તિરિય, કિન્નિય, માદિય, આરાદિય, અણાએ, અણુપાલીતા, નમસ્કૃતરસ મિચ્છામિ દુકંડ ૨ પૌષધવ્રતમા એક-વીશ દોષ માહેનો જે દોષ લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુકંડ ૩ પૌષધવ્રતમા સ્ત્રીકથા, બતકથા, દેશકથા, રાજકથા એ ચાર કથા માહેલી કથા કરી હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુકંડ ૪ પૌષધવ્રતમા આહાર-સંગ્રા, બયસ ગ્રા, મૈયુતસ ગ્રા, પરિગ્રહસ ગ્રા, એ ચાર સ ગ્રા માહેલી કોઇસ ગ્રા કરી હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુકંડ ૫ પૌષધવ્રત, વિધિએ લીધુ, વિધિએ પાલ્યુ, વિધીએ કરતા અવિધિએ થયુ હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુકંડ ૬ પૌષધવ્રતમા, અનિકમ, વ્યનિકમ, અતિયાર, અણાચાર, જણુતા, અજ્ઞણુતા, મને વચને, કાયાએ કરી, જ્ઞાન, દર્શન,

વણ બૂમિ, અપ્પમહિય દુપ્પમહિય ઉચ્ચાર પાસવણ બૂમિપો
 નકરમ સમખયુ યુ પાલવયા, એ પાય અનિચાર માહેનો કોઇ
 અતિચાર લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુક્કડ ॥૧૩॥

પાઠ ૧૭ મો

અતિથિ સંવિભાગનો

ગારમુ અતિથિ સવિભાગ વ્રત, સમણે નિગ્ગથે,
 કાસુએસણિજ્જેણુ, અસણુ, પાણુ, ખાઇમ, સાઇમ,
 વથથ, પડિગ્ગહ, કબલ, પાયપુછણેણુ, પાઢીઆરૂ, પીઢ,
 ફલગ, સોજ્જા, સંચારએણુ, ઉસહ બેસજ્જેણુ, પડિલાલે-
 માણે વિહરામિ એહવી સદહણા, પરૂપણાએ સાધ, સાધ-

ચારિત્ર અને તપ સખખી કોમ દોષ લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છામિ
 દુક્કડ ૭ પૌષધવ્રતમા કાનો, માત્રા, મીંડી, પદ, અક્ષર, ઓછા, અધિક,
 વિપરિત, બણાણો હોય તો અનત સિધ્ધ કેવલીની સાક્ષીએ મહારે
 મિચ્છામિ દુક્કડ ૮

દશમા વ્રત પાલવાનો વિધિ

ધગ્યારમા વ્રતની પેટે કહેવાનો છે, પણ એટલો ફેર કે ૧૧માને
 બદલે ૧૦ મો વ્રત બોલવો.

વિની ભેગવાઈ મળે તે વારે પ્રસન્નાએ કરી શુદ્ધ હોળે.
એહવા બારમા અતિથિ સ વિભાગ વ્રતના પચ અર્ધયારા
ભણિયંવા, ન સમાયરિયંવા, તજહા, તે આલોપુ' છુ
સચિત્તનિષ્ઠે વણિયા, સચિ-ત પેહણિયા, કાલાઈછંમે, પડે
વએસે, મચ્છરિયાએ, એ પાચ અતિથાર માહેનો કોઈ અ-
તિથાર લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુકકક ॥૧૭॥

પાઠ ૧૮ મા

અળસળ (સંચારો) કરવાની વિધિનો.

(૪) સલેહના તપ *

અપમિષ્ઠમ મારણુતિય સલેહણા, પોષધશાલા પુ'જને,
ઉચ્ચાર, પાસવણુ ભૂમિકા પાડલેહિને, ગમણા ગમણે પડિ-

* રાત્રિ પ્રતિક્રમના તપના બાર ભેદ કહેવાના તે આ પ્રમાણે
૧, અસસણુ ૨ ઉણોદરી ૩, જ્ઞતિસંક્ષેપ, ૪, રસપરિ-
ત્યાગ, ૫, કાયકલેશ ૬, ઇન્દ્રિયપ્રતિ સલીનતા, ૭, પ્રાપચિત,
૮, વિનય, ૯, વૈયાવચ્ચ, ૧૦, સત્રાય, ૧૧, ક્યાન, ૧૨,
કાઉરસગ્ગ, આ બાર પ્રકારના તપ (પહેલા છ આલ અને પાછલા છ
અબ્યંતર) ના ભેદને વિષે કોઈ દોષ લાગ્યો હોય તો તરસ
મિચ્છામિ દુકક.

છામિને દહાદિક સથારો સથારીને, દહાદિક સથારો દુરંહિને,
 પવ તથા ઉત્તર દિસિ પદ્યકાદિક આસને બેસીને, કરચલ
 સ પગ્ગહિય, સિરસાવત્તય, મથથએ અજલિકદ્, એવ વયાસી,
 નમોશ્યુણુ, અરિહુતાણુ, ભગવતાણુ, જાવસ પ-તાણુ, એમ
 અનતા સિદ્ધને નમસ્કાર કરીને, વ-ર્તમાન કાલે પાતાના
 ધર્મગુરુ ધર્માચાર્યને નમસ્કાર કરીને પર્વે જે વ્રત આદર્યા
 છે તે આલોઈ પરિછામિ નિદી, નિસલ્લ થઈને, સવ્વ પાણાઇ
 વાય પચ્ચળખામિ, સવ્વ મુસાવાય પચ્ચળખામિ, સવ્વ
 અન્નિના દ્રાણુ પચ્ચળખામિ સવ્વ મેહુણુ પચ્ચળખામિ,
 સવ્વ પરિગ્ગદ્ પચ્ચળખામિ સવ્વ કાહે પચ્ચળખામિ,
 નવમિન્દ્ર દન્નલ મલ્લ અકરણિજ્જ નેગેપચ્ચળખામિ,
 જાવજીવાએ, હાનદ નિવિહેણ, નકરમિ નકારવેમિ, કર
 ત નાણુ જાળામિ મણુસા, વયસા, કાયસા, એમ અઢાર પાપ
 ન્યાનક પચ્ચળખીને, સવ્વ અસણુ, પાણુ, ખાઇમ, સાઇમ,
 ચઉન્નિદ્, પિયાહાર પચ્ચળખામિ, જાવજીવાએ એમ ચાર
 આહાર પચ્ચળખીને જે પિય ઇમ સરાર, ઇઠ, કત, પિય,
 માણુન્ન, માણુમ ધિન્ન, વિસાસિય, સમય, આણુમય,
 ખહુમય ભડકર ડગ સમાણુ રયણુ કર ડગલય, માણુસીય,
 માણુ ઉન્હ, માણુ ખુહા, માણુ પીવાસા, માણુ બાલા, માણુ
 ચોરા, માણુ દસા માણુ મસગા, માણુ વાઘય, પિતિય,
 સભિમ, સન્નિવાઘય, વિવિહા રોગાયકા, પરીસહોવસગા,
 કાસા કુસતી ત્તિકદ્ એય પિયણુ, ચરિમંહિ, ઉરસાસ
 નીસાનેહિ, વોસિરામિ ત્તિકદ્ એમ શરીર વોસિરાવીને કાલે

અણુવક ખમાણે વિહરતિ એી સદહણા પડપણાએ અણુ-
સણનો અવસર આવે અણુસણ કડ તે વારે કરસનાએ કરા
શુદ્ધ હોજો એવા અપચ્છિમ મારણતિય, સ લેહણા, જુસણા,
આરાહણાના પચ અધ્યારા જાણિયવ્વા, ન સમાયરિયવ્વા,
તજહા, તે આલોવુ છુ-ઇહલોગા સસપાઉગે, પરલોગા
સંસપ્પઉગે, જીવિયા સસપ્પઉગે, મરણા સસપ્પઉગે, કામ
ભોગા સંસપ્પઉગે, એ પાચ અતિચાર માહેનો કોઇ અતિ-
ચાર લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૧૮ ॥

એમ સમકિત પર્વક ધાર વ્રત સ લેખણા સહિત એને
વિષે કોઇ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણાચાર, જાણુતા,
અજાણુતા, મન-વચન અને કાયાએ કરી સેવ્યા હોય, સેવરા-
વ્યા હોય, સેવતા પ્રત્યે અનુભોધા હોય તો અન ત મિધ્ધ
કેવળીની સાથે તરસ મિચ્છામિ દુક્કડ

ઇનિ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપના અતિચારોની

આલોચના સમાપ્ત

(૧) વિવિધ પાપ-દોષોની આલોચના અને ક્ષમાપના *

પાઠ ૧૧. મો

અદાર પાપસ્થાનકનો.

અદાર પાપ સ્થાનક સળધી પાપ દોષ લાગ્યા હોય તે આલોઉ છુ ૧ પ્રાણાતિપાત, ૨, મૃષાવાદ, ૩. અદ-
ત્તાદાન, ૪, મૈથુન, ૫, પરિગ્રહ, ૬, ક્રોધ, ૭, માન, ૮,
માયા, ૯, લોભ, ૧૦, રાગ, ૧૧, દ્વેષ, ૧૨, કલેશ, ૧૩,
અભ્યાખ્યાન, ૧૪ પશુન્ય, ૧૫ પર પરિવાદ ૧૬, રધ
અરધ ૧૭ માયામોસો, ૧૮, મિચ્છા દસણુ શદ્દલ એ
અદાર પાપસ્થાનક સં વ્યાહોય સેવરાવ્યા હોય, સેવતા
પ્રત્યે, અનુમોદા હોય તો અનત સિદ્ધ કેવળીની સામે
તરસ મિચ્છામિ દુકકડ ॥ ૧૯ ॥

અહિ આ " મિચ્છામિ હામિ આલોઉ જોમે દેવસિઓ, આપ
યારો ઠગોગથી "જેવિરાહિય તરસ મિચ્છામિ દુકકડ" સુધી
બોલવું, પછી ' નમોઠકાર ' નો પાઠ બોલવો ને પછી
" કરેપ્રિમતે સામાઘ્ય ' થી " અપાણ વોસિરામિ"
સુધીનો પાઠ બોલવો.

* દરિયા પરિ ગચ્છમા માત્ર અદાર પાપસ્થાનક કહી પછી
આમણાના બદલે વાંછા કહેવાનો રીવાજ છે માગલિક અને શ્રમણ,
સત્રો કહેવાનો રીવાજ નથી તેમજ મારવાડમા પણ કેટલાક
મ પ્રદાપોવાના બોલાવતા નથી.

પાઠ ૨૦ મો

— ૦ —

ચત્તારી—પંગલનો.

— ૦ —

આ પાઠ ખામણાની જેમ ત્રીયાનમી બને હાથ ચરતક સાથે
લખાવીને કહેવાનું છે

અત્તારિ મ ગલ, અરિહંતા મ ગલ, સિદ્ધા મ ગલ
સાહુ મ ગલ, કેવળી પન્નતો ધમ્મે મ ગલ, અત્તારિ
લોગુત્તમા, અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાહુ
લોગુત્તમા, કેવળી પન્નતો ધમ્મે લોગુત્તમા, અત્તારિ સરણુ
પંવજ્જમિ, અરિહંતા સરણુ પંવજ્જમિ, સિદ્ધા સરણુ
પંવજ્જમિ, સાહુ સરણુ પંવજ્જમિ, કેવળી પન્નતો ધમ્મે
સરણુ પંવજ્જમિ

એ ચાર માગલીક, ચાર ઉત્તમ, ચાર સરણા કરે નર
જેહ, ભવ સાગરમા ન છુટે તેહ, સકળ કર્મને આણે અંત,
મોક્ષ તણા સુખ લહે અનંત, ભાવ ધરીને જે શુભ ગાય,
તે જીવ તરીને મુગતે બચ, સ સાર માહે શરણા ચાર, અવર
શરણુ નહિ કોય, જે નરનારી આદરે, તેને અક્ષય અવિચળ
પદ હોય; અનંત ઓવિશી જિન નમુ, સિદ્ધ અનંતી કોડ
જે મુનિવર મુગતે ગયા, તેને વહુ જો કર જોડ, દો કોડી

કેવળ ધરા, વહેર માન જિન વીશ, કર્મ અપાવવા કારણે
સાધ નમુ નિશ દિશ, અગુઠે અમૃત વસે, લઙ્ગિધ તણા
ભડાર, ગુરૂ જ્ઞાનમને સમરીયે તો મન વચ્છિત ફળ દાતાર,
પીગલ પઢયો ન પારસી, પઢયો ન જ્યોતિષ છદ, એક નવ-
કાર મત્ર પઢયા પછી, નિત નિત કરો આણુ દ, જ્યજ્ઞને દ્ર,
દેવદયાલ, ગુરૂ કૃપાળ, તમારા સરણા આ ભવે પરભવે
ભવોભવ હોભે ॥ ૨૦ ॥

❧ (અર્થ આ “ મન્ત્રગ્રામિ પડિમ્-મિત્તે નેમે દેવસિઓ અમ-
યારો કઓ ” થી “ તન્મ મિત્તગ્રામિ મન્ત્ર ” સુધીનો પાઠ કહીને
પરી “ દરિયા વદિયા ” નો પાઠ કરેલા

સમળ મૂત્ર (શ્રમળ મૂત્ર.)

❧ આ પાઠ સમળ મૂત્ર સાધુ મુનીરાજને વિગેરે કરીને આપો-
ચરાના છે પડિમા ધારી શ્રાવકને દેશથો, આને પાપધા
દિક નન કરનારને પણ આલાયવા જ્ઞેષ્ઠએ બીજાઓને
બાવનારૂપ અને સત્રાયરૂપ છે તેથી અત્ર લખ્યા છે,
મન્ત્રાક તેનો કપયોગ કરે છે, અને કેટલાક નથો કરતા
માટે ગુરૂ આમ્નાય તથા ગન્ડ પરંપરા મુજબ કરવું

“ જા થઈ વદના પ્રી મમળ મૂત્રની આજ્ઞા માગવી ”

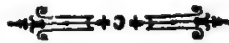
પાઠ ૨૧ મો

પહેલું 'સમસા મૂત્ર' નિદ્રાના દોષ નિવારનો.*

ઇન્છામિ પડિછમિઉ, પગામ સિન્જાએ, નિગામ સિન્જાએ, સથારા ઉવટ્ટણાએ, પરિયટ્ટણાએ, આઉટ્ટણાએ, પસારણાએ, છપ્પઇ સઘટ્ટણાએ, કુઇએ, કક્કરાઇએ, છાએ, જલાઇએ, આમેસે, સસરખામેસે, આઉલ માઉલાએ, સુવણ વેત્તીયાએ, +ઇચ્છિ વિપરિયા સિયાએ, દિટ્ઠિ વિપરિયા સિયાએ, મણ્ણ વિપરિયા સિયાએ, યાણ્ણલોયણ્ણ વિપરિયા સિયાએ, જ્ઞે મે દેવસિઓ, અઇયારો કઓ, તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં ॥ ૨૧ ॥

પાઠ ૨૨ મો.

બીજું સમણમૂત્ર ગોચરીના દોષ નિવારવાનો.x

પડિછમામિ, ગોયરગચરિયાએ, ભિખખાયરિયાએ, ઉચ્ચાડ કવાડ ઉચ્ચાડણાએ, સાણા વછા દારા, સઘટ્ટણાએ,

* કોઇ પણ વ્રતમા નિદ્રા કરી હોય ત્યારે ધરિયાવહિ પડી-કર્મીને ચાર લોગસ્મનુ અને પહેલા મમણ સુત્રનું કાઉસ્સગ કરવું

x વ્રતમા વહેરી આવ્યા પછી "ધરિયા વહિયા" તથા "શ્રીજા શ્રાણુ મુત્ર" નો મંત્રચાલ કરવો.

મંડિ પાહુડિયાએ, બલિ પાહુરિયાએ, ઠવણા પાહુડિયાએ,
સ કિએ, સદરસાગારે, અણેસણાએ, પાણેસણાએ, *આણ-
ભોયણાએ, +પાણભોયણાએ, બીય ભોયણાએ. હરિય ભોય-
ણાએ, પચ્છાકમ્મિયાએ, પુરો કમ્મિયાએ, અદ્દિઠ્ઠડાએ,
દગ્ગ સંસઠ હઠાએ, રય સંસઠ હઠાએ, પારિસાડણિયાએ,
પારિઠાવણિયાએ, ઉહાસણુ ભિખ્યાએ જે ઉગ્ગમેણુ, ઉપા-
યણે સણાએ. અપડિ સુધ્ધ, પડિગાહિયં, પરિ ભુત વા જન
પરિહુ વિય, તરસ મિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૨૨ ॥

પાઠ ૨૨ મો

ત્રિજ્ઞં સમણમૂત્ર ‘પતિલેલ્લન દોષ ટાઢવાનો.’x

પડિક્કમામિ, આઉકાલ સંઝીયરસ, આકરણાએ, ઉભય
કાગ ભ ડો વગરણુરસ અપડિ લેહણુયાએ, દુપડિ લેહણુ-
યાએ, અપમજ્જણુયાએ, દુપ મજ્જણુયાએ, અધક્કમે,
વધક્કમે, અધંયારે, અણાચારે, જેમે દેવસિઓ, અધંયારે કઓ
તરસ મિચ્છામિ દુક્કડ ॥ ૨૩ ॥

* આ ઠેકાણે સ્ત્રીયોએ પુરુષ વિપરીયા સીયાએ એમ કહેવું

+ આ શબ્દો કેટલાયક સંપ્રદાયવાલા નથી કહેતા.

x કોઈ પણ વ્રતમા પડિલેહણુ કર્યા પછી ‘ધરિયા વહિયાનો’
તથા “સમણમૂત્ર ત્રીજા” નો ક ઉરસગ કરવામા આવે છે

ચોથું સમણસૂત્ર 'દેયાદિ દોષ નિવૃત્તિનો.'

પડિક્કમામિ એગવિહે અસંજમે, પડિક્કમામિ દોહિં
 ળંધણેહિ, રાગળ ધણેણુ, દોસળ ધણેણુ, પડિક્કમામિ તિહિં
 હ ડેહિ, મણુહ ડેણુ, વયહ ડેણુ, કાયહ ડેણુ, પડિક્કમામિ તિહિ
 ગુત્તિહિ, મણુ ગુત્તિએ, વય ગુતિએ, કાય ગુતિએ, પડિક્ક-
 મામિ, તિહિ સહલેહિં, માયા સહલેણુ, નિયાણુ સહલેણુ,
 મિચ્છા હંસણુ સહલેણુ, પડિક્કમામિ તિહિ ગારવેહિ, ઇદ્ધિ
 ગારવેણુ, રસ ગારવેણુ, સાયાગારવેણુ, પડિક્કમામિ તિહિ
 વિરાહણુએ, નાણુવિરાહણુએ, હસણુ વિરાહણુએ, ચરિત
 વિરાહણુએ, પડિક્કમામિ ચઉહિ કસાએહિ, કોહ કસાએણુ,
 માણુકસાએણુ, માયાકસાએણુ, લોહકસાએણુ, પડિક્કમામિ
 ચઉહિ સન્નાહિં, આહાર સન્નાએ, ભય સન્નાએ, મેહુણ
 સન્નાએ, પરિગ્ગહ સન્નાએ, પડિક્કમામિ ચઉહિં વિકહાહિ,
 + ઇથિકહાએ ળ-તકહાએ, દેસકહાએ, રાયકહાએ, પડિ-
 ક્કમામિ ચઉહિ ઝાણેહિ, અટ્ટેણુ ઝાણેણુ, રૂદ્ધેણુ ઝાણેણુ,
 ધરમેણુ ઝાણેણુ, સુકકેણુ ઝાણેણુ, પડિક્કમામિ પચહિં
 કિરિયાહિં, કાદયાએ, અહિગરણિયાએ, પાઉસિયાએ, પારિ

+ આ જગોએ સ્ત્રીઓએ 'પુપ્પકહાએ, ખેમ કહેવું'

તાવણિયાએ, પાણાઈ વાયકિગિયાએ, પડિકકમામિ પચહિ
 કામગુણેહિ, સદેણુ રૂવેણુ. ગધેણુ રમેણુ કાસેણુ, પડિ-
 કકમામિ પચહિ મહુવએહિ સન્નએ પાણાઈ વાયાએ
 વેરમાણુ, સન્નાએ મુસાવાયાએ વેરમાણુ સન્નાએ અદિન્ના
 દાણાએ વેરમણુ, સન્નાએ મેહુણાએ વેરમાણુ, પડિકકમામિ
 પચહિ સમિએહિ, ઇરિયા સમિએ, બાપાસમિએ, એસણા
 સમિએ, આયાનુભડ મત્તનિખેવણા સમિએ, ઉચ્ચાન્
 પાસવળ ખેલ જદ્દ સધાણુ પાગ્ધિવાળિયા સમિએ, પડિ-
 કકમામિ છહિ જીવાનકાએહિ, પુઠવિકાએણુ, આઉકાએણુ,
 તેઉકાએણુ, વાઉકાએણુ, વણુરસકાએણુ, તમકાએણુ, પડિ-
 કકમામિ છહિ લેસાહિ, કિન્હલેમાએ, નીલલેસાએ, કાઉ
 લેસાએ, તેઉલેસાએ, પમ્હલેસાએ, મુકલેસાએ, પડિકકમામિ
 સત્તહિ બયઠાંહિ, અકૂહિ મયઠાંહિ, નવહિ બબચેર
 ગુત્તિહિ, ફસવિહે મમણુ ધમ્મે, ઇકારસહિ ઉવાનગ પડિમાહિ,
 બારસહિ ભિખુપડિમાહિ, તેરસહિ કિરિયા ઠાણેહિ ચક-
 ફસહિ બૂયગામેહિ, પન્નરસહિ પરમા હુમ્મિએહિ, સોલ-
 સહિ ગાહસોલસએહિ, સત્તરસવિહે અસજમેહિ, અકૂર-
 સવિહે અબભેહિ, એગુણવીસાએ નાયઝૂંયણેહિ, વિસાએ
 અસમાહિકુણેહિ, એગરિસાએ સબલેહિ બાવીસાએ પરિ-
 સહેહિ, તેવીસાએ મુયગડઝૂંયણેહિ, ચઉવીસાએ દેવેહિ,
 પચવીસાએ બાવણાહિ, છવીસાએ દસા કરપ વવહાર ઉદેસણુ
 ઠાણેણુ, મત્તાનીસાએ અણુગાર ગુણેહિ, અઠાનીસાએ આયા-
 રપ કરપેહિ, એગુણતીસાએ પાવમુયરપ સગેહિ, તીસાએ

માહા મોહણીઠાણેહિ, એગતિસાએ નિધાઇ ગુણેહિ. બર્તી-
 સાએ નેગ સ ગહેહિ, તેતીસાએ આસાયણાએ, અરિહ તાણું
 આસાયણાએ, સિધાણ આસાયણાએ ઉવગ્ગાયણ આસાય-
 ણાએ, સાહણ આસાયણાએ, સાહુણીણ આસાયણાએ,
 સાવયાણ આમાયણાએ, સાવિયાણું આસાયણાએ, દેવાણ
 આસાયણાએ, દેવીણ આસાયણાએ, ઇહલોગરસ આસાયણાએ,
 પરલોગરસ આસાયણાએ, કેવલીણ આમાયણાએ, કેવલિ
 પન્નતરસ ધર્મરસ આસાયણાએ, સદેવમાણુયા નરસ
 લોગરસ આનાયણાએ, સન્વપાણુભુયણવસ તાણ આસાય-
 ણાએ, કાલરસ આસાયણાએ, સુયરસ આસાયણાએ,
 સુયદેવયાએ આમાયણાએ, વાયણારિયરસ આસાયણાએ,
 જવાઇંધ, વચ્ચાનેલિય હીણુખર, અચ્ચખર, પચહીણુ,
 વિણુયહીણુ, નેગહીણુ, ઘોસહીણુ, મુકુંદિને, દુકુંદિછિય,
 અકાલે કચોસઝઝાએ, કાલેન કચોસઝઝાએ, અસગ્ગઇએ
 સગ્ગાય, સગ્ગાપએ ન સગ્ગાય તરસમિચ્છામિ દુક્કડ ॥૨૪॥

એક બોલથી માડિ, તેત્રીશ બોલ સુધિ, મારા જીવે
 તમારા જીવે, જાણવા નેગ જાણ્યા ન હોય, છાડવા નેગ
 છાડ્યા ન હોય, આદરવા નેગ આદર્યા ન હોય, તો તરસ
 મિચ્છામિ દુક્કડ

ધન્ય તે મહા પુરૂષને જાણવા નેગ જાણતા હશે,
 છાડવા નેગ છાડતા હશે, આદરવા નેગ આદરતા હશે, તેને
 મહારી તમારી સમય સમયની વદણા હોજો

પાંચમું સમળ મૂત્ર વિશુદ્ધ પ્રવચન માર્ગનો.

નમો ચઉવીસાએ તિથ્યયરાણુ , ઉસભાઈ મહાવીર પન્ન-
 વ સણાણુ , ઇણુમેવ નિગ્ગંથ , પાવયણુ , સચ્ચ , આણુ તરં,
 કેવલિય પડિપુન્ન નેયાઉય , સ સુધ્ધ , સદ્દલ્લ તણુ , સિદ્ધિ
 મગ્ગ , મુતિમગ્ગ , નિજ્જણણુમગ્ગ , નિવ્વાણુમગ્ગ અવિ
 તહ મવિ સધિ , સંવ દુખ્ખ પ્પહીણુ મગ્ગ , ઇચ્છ ઠિ યા
 છવા સિદ્ધંતિ , ણુઝઝતિ , મુચ્ચતિ , પગ્ગિનિવ્વાયતિ , સંવ-
 દુખ્ખણુમ ત કરતિ , ત ધમ્મ સદ્ધામિ , પતિયામિ રા-
 યામિ , પ્રાસેમિ પાલેમિ , આણુ પાલેમિ , ત ધમ્મ સદ્ધ તો ,
 પનિય તો રાય તો , કાસ તો , પાલ તો , આણુ પાલ તો , તરસ
 ધમ્મરસ , કેવલિ પન્નતરસ , અબ્બુઠિઓમિ , આરાહણાએ,
 વિરઓમિ , તિરાહણાએ , અસજમ , પરિયાણામિ , સજમં
 ઉવસ પન્નજામિ , અખલ પરિયામિં , ખલ ઉવસ પન્નજામિ ,
 અકપ્પં પરિયાણામિ , કપ્પ ઉવસ પન્નજામિ , અન્નાણું પરિ-
 ણામિ , નાણુ ઉવસ પન્નજામિ અઠિરિયં પરિણામિ , ઠિરિય
 ઉવસ પન્નજામિ , મિચ્છ તં પરિયાણામિ , સમ્મ-ત ઉવસ પ-
 ન્નજામિ , અખોહિ પરિયાણામિ , ખેહિં ઉવસ પન્નજામિ , અમગ્ગં
 પરિયાણામિ , મગ્ગ ઉવસ પન્નજામિ , જ સ્સ ભરામિ , જ ચ ન
 સંભરામિ , જ પડિલ્લમ મિ , જ ચ ન પડિલ્લમામિ , તરસ

સંવરસ દેવ સિયરસ અધ્યારસ પડિક્કમામિ, સમણોહં,
 સ જય, વિચ્ચ, પડિહય પચ્ચખાય, પાવકમ્મે અજિયાણો,
 દિઠિ સ પન્નો, માયામોસં, વિવજ્જઓ, અદ્દાઇ જેસુ. દીવ
 સમુદ્દેસુ, પન્નરસ કમ્મ ભૂમિસુ. જાવતિ કેઇ સાહુ, રથ
 હરણુ ગુછગ્ગ પડિગ્ગહધારા પચ્ચમહોવચધારા, અઠ્ઠારસ સ-
 હરસ સીલગ રથધારા, અજખય આચાર ચરિતા, તે સંવે
 સિરસા મણ્ણસા, મથ્થ એણુ વદામિ ॥ ૨૫ ॥

ગાથા-ખામેમિ સંવે જીવા, સંવે જીવાવિ ખમતુ મે, મિ-તી
 મે સંવ ભુયેસુ, વેરમઝ્ઞં ન કેણ્ણ ॥ ૧ ॥ એવમહં
 આલોખય પડિક્કમિય, નિદ્ધિય ગરહિયં દુગંછિયં
 સંવ તિવિહેણુ પડિક્કંતો, વદામિ જિણુ ચઉવીસ
 ॥ ૨ ॥ એમ ચોવીસ તિર્થ કરને નમસ્કાર કરીને જ્ઞાન,
 દર્શન, ચારિત્ર, તપ, પાંચ પાઠ, ખાર વ્રત, સંલેખણ,
 નવાણુ અતિચાર, અઠાર પાપ સ્થાનક, અ તારિ મગ્ગં,
 પાચ સમણુ સૂત્રને વિષે અતિક્રમ વ્યતિક્રમ, અતિચાર,
 અણુચાર, બણ્ણતા, અબણ્ણતા, મને કરી, વચને કરી,
 કાયાએ કરી, જે કોઇ હોય પાપ લાગ્યો હોય તો
 અન ત સિધ્ધ કેવલી ગુરૂની સાથે તરસ મિરછામિ
 દુકકડ ॥

સમણુ સૂત્ર સમાપ્ત.

* ખામણા (ક્ષમાપના.)

કુબા થઇ વિનય સહિત ખામણાની આજ્ઞા મારગી

પાઠ ૨૬ શ્લોકો

“ અરિઠંતનાં પહેલા શ્વામણાનો.”

નમો અરિહંતાણુ, નમો સિન્ધાણુ, નમો આયગ્ન્યાણુ,
નમો ઉવજાગ્યાણુ, નમો લોએ સર્વસાહુણુ, નમો કહેતા
નમસ્કાર કરૂં છું અગ્નિતાગ* કહેતા અગ્નિત દેવોને તે
જઘન્ય પદે વિશ, અને ઉન્નકૃષ્ટા હોય તેા એકરૂં શિતેર
તેવીશ વિહર માન પ્રભુના નામ ૧ શ્રી સીમધર
સ્વામી ૨ શ્રી યુગમહિર સ્વામી, ૩ શ્રી બા

* ક્ષમાપના ઉપરથી ‘ખામણા’ નામ આપેનું છે, કેટલાક તેને
‘વદણાઓ’ પણ કહે છે પરંતુ આ એવા આસ્ત્રિકની યાજના
દોષાની ક્ષમાપના માટે કરનામા આવેલી હોવાથી ‘ખામણા’ નામ
યાગ્ય જણાય છે, ખામણા-વદણાઓ દરેક ગરુડમા ગુદા ગુનો
રીતે યોનાય છે, આ રથળે અમે એ ‘પાય પદના ખામણા’ દાખલ
કરેલ છે

હું સ્વામી, ૪, શ્રી સુખાહુ સ્વામી, ૫, શ્રી સુખતનાથ
 સ્વામી, ૬, શ્રી સ્વયં પ્રભ સ્વામી, ૭, શ્રી રૂપમાનન સ્વામી,
 ૮ શ્રી અનંતવીર્ય સ્વામી, ૯, શ્રી સૂરપ્રભ સ્વામી. ૧૦,
 શ્રી વિશાગપ્રભ સ્વામી, ૧૧, શ્રી વજ્રાધર સ્વામી, ૧૨,
 શ્રી ચંદ્રાનન સ્વામી, ૧૩, શ્રી ચંદ્રગાહુ સ્વામી, ૧૪,
 શ્રી ભુયગદેવ સ્વામી, ૧૫, શ્રી હર્ષર સ્વામી, ૧૬, નેમિ-
 શ્વર સ્વામી, ૧૭, શ્રી વીરશેન સ્વામી, ૧૮, શ્રી મહા-
 ભદ્ર સ્વામી, ૧૯, શ્રી દેવજસ સ્વામી, ૨૦, શ્રી અશ્રુતવાર્ય
 સ્વામી, તે સ્વામી કહેવા છે કચન વરણી કાયા છે,
 પાસસે ધનુધ્યની અવગાહના છે ચોરાગી લાખ પૂર્વનો
 આઉખો છે, વજ્રરૂપભ નારાય સંઘયણ છે સમય ઉર સ સઠાણ
 છે, એક હજાર ને આઠ ઉત્તમ લક્ષણના ધરણ હાર છે,
 ઉપન્ન નાણુ દસણુ ધરે અરહા જિણુ—કેવલી સર્વ દ્રવ્ય
 જાણુ દેખે સર્વ ક્ષેત્ર જાણુ દેખે, સર્વકાળ જાણુ દેખે,
 સર્વ ભાવ જાણુ દેખે, તે પ્રભુ ચોસઠ ઇંદ્રના વહનીક,
 પૂજનીક, અર્યનીક, ત્રણુ લોકના નાથ, સકલ લોકના સ્વામી,
 મહણુ મહણુ શબ્દના કહેણુહાર, બાર ગુણે કરી બિરાજ-
 માન છે, અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત
 ચારિત્ર, અનંત તપ, અનંત બલ, વીર્યના ધણી છે, અશોક-
 વૃક્ષ છાયા કરે, રક્ષાટિક સિંહાસન શોભે, સ્વેતચામર,
 ધર્મકવજ, ધર્મચક્ર, પાદપીઠ, દેવદુંદભી, ત્રણુ છત્રધારી,
 એ બાર ગુણે કરી સહિત, હમણા પચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને
 વિષે વિચરે છે, જઘન્ય બે કોડ કેવળી ઉત્કૃષ્ટા નવકોડ

કેવલી તે સ્વામી સંખ ધી મારે જીવે આજના દિવસ સંખ ધી
અવિનય અભક્તિ અશાતના કરી હોય તે હાથ જોડી માન-
મોડી ત્રણ પ્રદક્ષણા દર્ધ વાર વાર ભૂજે ભૂજે કરી ખમાવુ છું ॥૨૬॥
(અહિં " નિષ્પતાનો " પાઠ ત્રણવાર કહેવો)

પાઠ ૨૭ મો

“ સિદ્ધના વીજા સ્વામીનાં ”.

નમો કહેના નમસ્કાર કરે છું સિદ્ધાણુ, કહેતા, સિદ્ધ
ભગવતજી મહાગજને કરે છું, તે સિદ્ધ ભગવતજી મહા-
રાજ કેવા છે, આઠ કર્મ ખપાવી, મોક્ષપુર, પાટણને વિષે
પધાર્યા છે, તે મોક્ષશિલા કેવી છે પીસ્તાલીશ લાખ યોજ-
નની લાખી પહોલી છે, એક કોડ બેતાલીશ લાખ ત્રીશ
હજાર બસા જોગણુ પચાસ યોજનની જાજેરી પરીધિ છે,
વચ્ચમા આઠ યોજનની જાડી છે, પછી અનુક્રમે એકેક
પ્રદેશે ઘટાડતા, છેહડે માખીના પાખ થકી પાતલી છે,
ચિત્તા છત્રને આકારે છે સ્વેતવર્ણ, ઘઠારી મઠારી એક
પીંડમા છે. માખણના ફરશ થકી અનંત ગુણો અધિક સુહાલો
ફરસછે, કરતુરીના, ગંધ થકી અનંત ગુણી સુગંધછે, તે સિદ્ધ
શીલા થકી, એક યોજનના છેલા માઉને છઠે ભાગે સિદ્ધ

ભગવતજી મહારાજ, ખીતજે છે, તેની જઘન્ય એક હાથને
આઠ અંગુલની અવગાહના છે, મધ્યમ ચાર હાથને સોલ
અંગુલની અવગાહના છે, ઉત્કૃષ્ટી ત્રણસે તેત્રીશ ધનુષ્યને
બત્રીશ અંગુલની અવગાહના છે, વર્તમાન ચોવિંશીમા
ચોવીશ તીર્થ કર મહારાજો મોક્ષે પધાર્યા છે, તે સ્વામીના નામ
૧ શ્રી રૂપભદ્રેવ સ્વામી, ૨, શ્રી અજીતનાથ સ્વામી, ૩,
શ્રી સભવનાથ સ્વામી, ૪, શ્રી અક્ષિનદન સ્વામી, ૫, શ્રી
સુમતિનાથ સ્વામી, ૬, શ્રી પદ્મપ્રભુ સ્વામી, ૭, શ્રી સુપા-
ર્શ્વનાથ સ્વામી, ૮, શ્રી ચદ્રપ્રભુ સ્વામી, ૯, શ્રી સુવિધિ-
નાથ સ્વામી, ૧૦, શ્રી શિવલનાથ સ્વામી, ૧૧, શ્રી શ્રેયા-
સનાથ સ્વામી, ૧૨, શ્રી વાસુપત્ય સ્વામી, ૧૩, શ્રી વિમ-
લનાથ સ્વામી ૧૪, શ્રી અનંતનાથ સ્વામી, ૧૫, શ્રી ધર્મ-
નાથ સ્વામી, ૧૬, શ્રી શાંતિનાથ સ્વામી, ૧૭, શ્રી કુંથુ-
નાથ સ્વામી, ૧૮, શ્રી અરનાથ સ્વામી, ૧૯, શ્રી મદ્દલી-
નાથ સ્વામી, ૨૦, શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામી, ૨૧, શ્રી નમિ-
નાથ સ્વામી, ૨૨, શ્રી અરિષ્ટ નેમનાથ સ્વામી, ૨૩, શ્રી
પાર્શ્વનાથ સ્વામી, ૨૪, શ્રી મહાવીર સ્વામી એ ચોવીશી
આદિ હથ અનંતી ચોવીશી અનંત લેહે, સિદ્ધ થઈ, બુદ્ધ
થઈ, પરપારંગત થઈ, મોક્ષે પહોંચ્યા, જ્યા જન્મ નહિ,
જરા નહિ, મર્જુ નહિ, રોગ નહિ શોક નહિ, ભય નહિ,
ભાવઠ નહિ, આકર નહિ, ઠાકર નહિ, રૂપ નહિ, રંગ નહિ,
ઠાયા નહિ, માયા નહિ, કમ નહિ, ભર્મ નહિ, જ્યોતમાં
જ્યોત મળી રહ્યા છે, એક સિદ્ધ ત્યા અનંતા સિદ્ધ, અને

અનતા સિદ્ધ ત્યા એક સિદ્ધ જિરાજી રહ્યા છે સિદ્ધ
પન્માત્મા એકત્રીશ* ગુણે કરી સહિત છે એહવા સિદ્ધ
ભગવતજી મહારાજ અતીત કાલે અનંતા થયા છે વર્ત-
માન કાલે સમય સમય સ્થળાતા થાય છે, આગામિ કાલે
અનતા થશે એ સિદ્ધ ભગવાન' તમ સળધી તમાગ
માગ સળધી અવિનય, અભગતિ, અશાતના કમી હોય
તો બહુથ જોડા, માન મોડી ત્રણ પ્રદક્ષિણ દઈ ભુજો
ભુજો કરી ખમાડુ છુ ॥ ૨૭ ॥

(નિષ્ક્રિયાતાના પાઠ ત્રણવાર કહી ખમાવડુ)

* આઠ કર્મની એકત્રીશ પ્રકૃતિનો હાર કરે ત્યારે એકત્રીશ
ગુણધારી સિદ્ધ પરમાત્મા સિદ્ધ સ્વરૂપ બને. આઠ કર્મની એક-
ત્રીશ પ્રકૃતિ નીચે પ્રમાણ છે

૧, મનિ ૨, યુન, ૩, અસધિ, ૪, મન પર્યાય, અને ૫,
ક્રાન્ત આ પાંચે જ્ઞાનાવસ્થા કર્મની પ્રકૃતિ ૬, ચતુ ૭, અચતુ,
૮, અસધિ ૯, કેવલ, ૧૦, નિદ્રા, ૧૧, નિત્રાનિદ્રા, ૧૨, પ્રયસા, ૧૩,
પ્રયના પ્રયના, ૧૪, સ્તાન્યર્દિ, આ ૧૧૫૫ દર્શના વર્ણ્યા કર્મની
પ્રકૃતિ, ૧૫, સાતા, ૧૬, અશાતા, આ બે વદનીય કર્મનો પ્રકૃતિ,
૧૭, દર્શન ૧૮, ચારિત્ર, આ બે મોહનોય કર્મની પ્રકૃતિ, ૧૯,
નરક, ૨૦, તિર્યચ, ૨૧, મનુષ્ય, ૨૨, દેવતા, આ ચાર આયુષ્ય
કર્મનો પ્રકૃતિ, ૨૩, શુભ, ૨૪, અશુભ, આ નામ કર્મની પ્રકૃતિ,
૨૫, ઉચ્ચ, ૨૬, નોચ્ચ, આ નામ કર્મની પ્રકૃતિ, ૨૭, દાન,
૨૮, લાભ, ૨૯, ભોગ, ૩૦, ઉપભોગ, ૩૧, વીર્ય આ પાંચ
અંતરાય કર્મનો પ્રકૃતિ

“ આચાર્યજીના સ્વામણાનો ”.

નમો કહેતા નમસ્કાર કરૂ છુ, આચરિયાણુ કહેતા આચાર્યજી મહારાજને તે આચાર્યજી મહારાજ કેવા છે છત્રીશ ગુણે કરી બિરાજમાન છે તે છત્રીશ ગુણના નામ કાઢુ છુ પાચ ઈન્દ્રિયને સંવરે, નવવાડે ત્રિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પાલે, ચાર ધ્યાયને જીતે, પાચ મહાવ્રતને ધરે, પાચ આચાર પાલે, પાચ સુમનિએ સુમતા, ત્રણ ગુપ્તે ગુપ્તા, એ છત્રીશ ગુણે કરી સહિત છે, અને આઠ સપદાના ધરણુહાર, ૧, આચાર સપદા, ૨, સૂત્ર સપદા, ૩, શરીર સપદા, ૪, વચન સપદા, ૫, વાચના સપદા, ૬, રૂપ સપદા, ૭, પ્રયોગ સપદા, ૮, સત્રક સપદા, એ આઠે સપદાના ધરણુહાર, જીય ક્રોડે, જીય માણે, જીય માયા, જીય લોહા, જાઈ સંપન્ને, કુલ સંપન્ને, જલ સંપન્ને, રૂવ સંપન્ને, નાણુ સંપન્ને, દશણુ સંપન્ને, ચરિત સંપન્ને, લાઘવ સંપન્ને ઉચસી, તયસી, વચસી, જશસી, જીય નિદા, જીય પરિપહા જીવિયાસ મરણુ, ભય, વિપ્પ મુકા બહુ સૂચા, બહુ પરિવારા, જાત્ર કુનિયાવણુ બૂચા સજમેણુ તવસા, અપાણુ, ભાવે, માણુ, વિહરતિ, એહના આચાર્યજી, મહારાજ, આપ, ગામ, નગર, પુર પાટણુ, સન્નીવેશમા, વિચરી, રહ્યા છો, આપનો બોધ, સાલળી કાન, પવિત્ર કરે છે તેને

ધન્ય છે. દર્શન કરી નેત્ર પાવન કરે છે, સુખતા આહાર પાણી વહોરાવી હાથ પાવન કરે છે આપના દર્શન કરવા પગે ચાલી પગ પાવન કરે છે, મનના, સંશયો પૂછી નિરાકરણ કરે છે, તે પુરુષોને ધન્ય છે હું અહિં બેઠો છું તે, આપના જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તથા અબંધી મારે જીવે અવિનય, અભગતિ, અસાતના કરી હોય તે હાથ જોડી માન મોડી મરતક નમાવી ત્રણ પ્રદક્ષણા હઈ વારવાર જીએ જીએ કરી ખમાવુ છું ॥ ૨૮ ॥

(નિમ્ન્યુતાનો પાઠ ત્રણવાર કહી ખમાવવું).

પાઠ ૨૯ મો

“ ઉપાધ્યાયજીના સ્વામણાનો ”

નમો કહેતા નમસ્કાર કરૂં છું ઉવચ્ચાયાણુ કહેતા ઉપાધ્યાયજી મહારાજને તે ઉપાધ્યાયજી મહારાજ કેવા છે પચ્ચાશ ગુણે કરી સહિત છે, તે પચ્ચીશ ગુણના નામ, ઇચ્છાર અગ, બાર ઉપાગ ‘ચરણ સિ તેરી’ કરણ સિ તેરીના ધરણહારન

+ ૧૧ અગ ૧૨ ઉપાગ, એ ૨૩, પોતે બણે અને ખીજનતે બણાવે, ચરણ સિતરી અને કરણ સિતરી એ બે શુદ્ધ રોતે પાતે ચરણ સિતરી આ પ્રમણે-મહાનત (૫) શ્રમણધર્મ (૧૦) સયમ (૧૧) વૈયાટ્ય (૧૦) બ્રહ્મગુપ્તિ (૯) જ્ઞાનત્રિક (૩) તપ (૧૨) કષાય તિયદ (૪) હવે કરણ સિતરી આ પ્રમાણે- પિડ વિશધિ (૪) સમિતિ (૫) ભાવના (૧૨) પડિમા (૧૨) ઇન્દ્રિય નિરોધ (૫) પ્રતિજ્ઞના (૨૫) ગુપ્તિ (૩) અભિગ્રહ (૪)

ઇંગ્યાર અંગના નામ ૧, આચારાગણ, ૨, સૂય ગડાંગણ, ૩, ઠાણાગણ, ૪ સમવાયાગણ, ૫, ભગવતીણ, ૬, જ્ઞાતા-ધર્મકથા-ગણ, ૭, ઉપાશક દશાગણ, ૮, અતગડ દશાગણ, ૯, અનુત્તરે, વવાઈણ, ૧૦, પ્રશ્ન વ્યાકરણ, ૧૧, વિપાકણ એકાવન કોડ, આઠ લાખ, ચોરાશી હજાર-બસો, એક વીસ ગાથાનો એક પદ, એવા અઠાર હજાર પદનો પેઢો આચારાગણ, તેથી બમણો બીજો સૂયગડાગણ, એમ ઇંગ્યાર અ ગ લગે ઠામ બમણા જાણવા હવે બાર ઉપાગના નામ, ૧, ઉવવાઈ, ૨, રાયપસેણી, ૩, જ્ઞાતિગમ, ૪, પન્નવણા, ૫ જ્ઞાતિવ-પ્રસન્નિ, ૬ અન્ન પ્રસન્નિ, સૂય નસન્નિ, ૮, નિરયાવ-લિયા, ૯, કપીયા ૧૦, પુત્રીયા, ૧૧, પુત્ર્યુલિયા, ૧૨, વનિહકશા, ચાર મૂલના નામ, ૧, દશ પૈકાલિક, ૨, ઉત્તરા-ધ્યયન ૩, નદી, ૪, અનુયોગધ્વાર, હવે ચાર છેદના નામ કહે છે ૧, વ્યવહાર, ૨. વેદકદપ, ૩ નિશિય, ૪, દશાશુ નરક ધ એ એકત્રીશ અને બત્રીશમુ આવશ્યક એમ અનેક સૂત્રના જાણ અને ચઉદ પૂર્વના પાઠી, તે ચઉદ પૂર્વના પાઠી, તે ચઉદ પૂર્વના નામ, ૧, ઉત્પાદ પૂર્વ, ચાવ ૧૪ મો લોક બિદ્યશાર પૂર્વ, એ ચૌદે મલી, પાચસે ધનુષ્યની, અવગાહનાવાળા, મનુષ્યની, વારના, સોળ હજાર, ત્રણસે ગ્યાસી હાથી પ્રમાણ, શાહીનો ઢગલો લિખિત પ્રમાણ જાણવો, સર્વેના મળી, ગ્યાસી કોડ, છન્નુ લાખ, દશ હજાર, છ પદ જાણવા, એમ ઇંગ્યાર, અ ગ, ચૌદપૂર્વના, પાઠી, આપ જાણે, અનેકાને, જાણાવે,

સાચા મૂત્રના ભાષણહાર, સઘ સમાધિના કરણહાર, ડગતા
પ્રાણીને સ્થિરતા કરણહાર, ઉપાધિના ટાલણહાર, એવા
ઉપાધ્યાયજી મહારાજ આજના દિવસ પર્યંત આપના
જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપને વિષે મારે જીવે અવિનય
અભગતિ અશાતના કરી હોય તે હાથ જોડી માન મોડી,
મસ્તક નમાડી વારવાર જીએ જીએ કરી ખમાવુ છું ॥૨૬॥

(નિષ્પુતાનો પાઠ ત્રણવાર કરી ખમાવુકું)

પાઠ ૨૦ મો

“ સાધુજીના સ્વામણાનો ”.

નમો કહેતા નમસ્કાર કરૂં છું લોએ કહેતા લોક
અહીંધિવપને વિષે સર્વ સાડજી કહેતા સર્વ સાધુ સાધવીને
તે સાધુજી મહાપુરૂષ કેવા છે સત્યવીર ગુણે કરી સહિત
છે, તે સત્યાવિશ ગુણના નામ પાત્ર મહાવ્રત પાત્રે, પાત્ર
ધર્મિયોને જીતે ચાર કષાયને મૂકે, કર્ણ સત્યે, યોગ સત્યે,
ભાવ સત્યે, ક્ષમાવત, વેરાગ્યવત, મન સમાધારણા, વય
સમાધારણા, કાય સમાધારણા, નાણુ સપન્ને, હસણુ
સપન્ને, ચારિત્ર સપન્ને, વેદની ઉદય આવે તો સમ્યક્
ભાવે અહિયાસે, મરણુ આવે તો સમ્યક્ ભાવે અહિયાસે
એ સાધુજીના સત્યાવીર ગુણો એ કરી સહિત છે તે જઘન્ય

બે હજાર કોડ સાધુ સાધ્વીજી અને ઉત્કૃષ્ટા નવ
 હજાર કોડ સાધુ સાધ્વીજી પાચ ભરત, પાચ ઇખત, પાચ
 મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે વિચરે છે તે સ્વામિ કેવા છે.
 પાચ મહાવ્રતનાં પાલનાર છે પાચ સુમતિએ સુમતા,
 ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્તા, છઠા રાત્રી ભોજનના ત્યાગી છે.
 છ કાચના નાથ, છ કાચના પીયર, સાત ભયના ટાલનાર,
 આઠ મદના ગાલનાર નવ વાડે શુદ્ધ, અઘ્નચર્ય વ્રતના
 પાલનાર, દશ વિધ યનિધર્મના આરાધક, ઇંચાર
 શ્રાવકની પડિમાના જાણુ, ખારે ભેદે તપસ્યાના કરનાર.
 સત્તર પ્રકારે સયમના ધરનાર, અઠાર પ્રકારે અઘ્નચર્યના
 ટાલનાર વીશ અસમાધિ દોષના ટાલનાર, એકવીશ સખલા
 દોષના વર્જનાર, બાવીશ પરિષદના જીતનાર, સત્યાવિશ
 સાધુજીને ગુણે કરી મિરાજમાન છે ત્રીશ મહામોહની
 સ્થાનકના ટાલનાર, તે ત્રીશ અસાતનાના ટાલનાર, ખેતા-
 લીશ, સડતાલીશ, છન્તુ દોષ રહિત આહાર-પાણીના
 લેનાર, સચેતના ત્યાગી, અચેતના ભોગી, કચન કામનીના
 ત્યાગી, તપસોરાજ, મુનિરાજ, સફરી જહાજ સમાન, કલ્પ-
 વૃક્ષ સમાન, રત્નચિ તામણિ સમાન, પારસ મણિસમાન,
 જિનકદંબી, સ્થિવર કદંબી, મુનિ મહારાજ અનેક ગુણના
 ધરણુદાર આપ અઢીધવીપમા મીરાજ રહ્યાં છે, તમ

સંબંધી તમારા, જ્ઞાન, દર્શન, આરિત્ર, તપ ને વિષે
આજના દિવસ પર્યાંત મારે જીવે અવિનય, અભગતિ,
અશાંતના કરી હોય તે હાથ જોડી માન મોડી મરતક
નમાવો વારંવાર બુજો બુજો કરી ખમાવુ છું ॥૩૦॥
(તિષ્ઠુતાનો પાઠ ત્રણવાર કહિ ખમાવવું)

પાઠ ૩૧ મો

“શ્રાવક શ્રાવિકાનાં સ્વામણાં”.

છઠા ખામણા શ્રાવક શ્રાવિકા ને કરૂં છું હુથી
તમથી હાને, શીયલે, તપે, ગુણેકરી અધિક છે બે વખત
આવશ્યક, પડિછમણાના કરનારા છે, મહિનામા ચાર તથા
છ પોષાના કરનાર છે, નવ તત્ત્વના જાણુ છે ત્રણ મનોર-
થના, ચિતવનાર છે, એકવીશ શ્રાવકને ગુણે કરી સહિત
છે દુબલા—પાતલા જીવની દયાના આણુનાર છે, પરધન
પથર બરોબર લેખે છે, પરછી માત બેન બરોબર માને
છે, દૃઢધર્મી પ્રિયધર્મી અઢિધિવપમા સંજ્યાતા, અઢીધિવપ
ખાહેર અસંજ્યાતા શ્રાવક—શ્રાવિકાઓ છે દેવતાના ડગા-
વ્યા ડગે નહિ, ધર્મનો રંગ હાડ હાડની મિઝાએ લાગ્યો
છે. એવા શ્રાવક—શ્રાવિકા સવર પોષા પડિછમણાના
હમેશા કરનારા છે વ્રત નિયમમા વિચરતા હશે તેઓની
આજના દિવસ સંબંધિ અવિનય, અભગતિ, અશાંતના કરી
હોય તે બુજો બુજો કરી ખમાવુ છું ॥ ૩૧ ॥

પાઠ ૩૨ બો.

“ સર્વજીવને સ્વપાવધાનો ”.

સાધુને ખમાવુ છુ સાધવીને ખમાવુ' છુ આવકને
ખમાવુ છુ આવિકાને ખમાવુ છુ' ચોરાશી લાખ જીવા
યોનિને ખમાવુ છુ સાત લાખ પૃથ્વીકાય, સાત લાખ
અપકાય, સાત લાખ તેઉકાય, સાત લાખ વાઉકાય, દશ
લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિ કાય, ચઉદ લાખ સાધારણ વનસ્પતિ
કાય, એ લાખ એ ઇન્દ્રિ, એ લાખ તેઇન્દ્રિ, એ લાખ
ચઉરિન્દ્રિ, ચાર લાખ નારકી, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ
તિર્યંચ પચેન્દ્રિય, ચઉદ લાખ મનુષ્યની જાતિ એ ચોરાશી
લાખ જીવા જોનીના જીવને, ઉઠતા, જોશતા, હાલતા,
ચાલતા, ઉપાડતા, મેલતા, જાણતા કે અજાણતા, મને,
વચને, કાયાએ, કરી હુણ્યા હોય, હણ્યા હોય, છેદ્યા
હોય, લેદ્યા હોય પરિતાપના ઉપજાવી હોય, તેા અનતા
સિદ્ધ કેવલી ભગવતની સામે મ્હારે જીવે તરસ મિચ્છામિ
દુઃકંડ ॥ ૩૨ ॥

વિધિ — અહીં જે વખત ‘ મિચ્છામિ ખમાસમણે જીવ
અપ્પાણુ વોસરામિ ’ સુધીનો પાઠ જેવખત કહેવો પછી
સ્વામીનાથ સામાયિક એક, ચઉવિસંથવો એ વહણા ત્રણ
પડિકમણુ ચાર એ ચાર આવશ્યક પૂરા થયા

ઇતિ ઇત્યુ આવશ્યક

આવશ્યક ૫ મો.

‘કાઉસગ’.

(ક્રમા થઇ પૂર્વની પેઠે પાચમા આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી)

દેવસી પાચચિત્ત વિશુદ્ધનાર્થ કરેમિ કાઉસગ્ગ એમ
આજ્ઞા માગીને, પછી નમોઝ્ઞારનો પાઠ જોલવો ૧ ત્યાર-
પછી કરેમિભ તે ‘જાત આપ્પાણ, વોસિરામિ મુધી કહેવું’.
॥ ૨ ॥ ઇચ્છામિ ઠામિ કાઉસગ્ગથી તે તરુ મિચ્છામિ
દુકકડ સુધી કહેવું ॥ ૩ ॥ પછી તરુ ઉત્તરીનો પાઠ પુણ
કહેવું ॥ ૪ ॥ પછી મૌન પજે ચાર લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ
કરવો* પુર થએ નમોઝ્ઞાર એક ગણીને, પારવો પછી લોગ-
સ્સનો પાઠ જાણી એ વાર ઇચ્છામિ ખમાસમણા કહેવા

ઇતિ પાચમે કાઉસગ્ગ આવશ્યક સમાપ્ત

* ૩-૭ સ પ્રદાયવાના પાચે પ્રતિકમણુમા ચાર લોગસ્સનો
કાઉસગ્ગ હમેશા કરે છે, અને પખા પ્રતિકમણુ વખતે ચાર
લોગસ્સનો, ચોમાશી પ્રતિકમણુ વખતે વીસ લોગસ્સનો અને
સવત્સરી પ્રતિકમણુ વખતે ચાલીસ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરે છે
અને એ પ્રતિકમણુ કાર્તિક પૂર્ણિમાની સાજે એક દેવસિ પખખી,
અને બીજો એકસો ‘ચઉમાશી એ એ પ્રતિકમણુ કરે છે કેટલાક
સ પ્રદાય વાળા સંવત્સરીને દોવશે એ પ્રતિકમણુ કરે છે’

સ્વામીનાથ સામાયિક એક, ચઉવિ સદ્વેા બે, વદના
ત્રણ, પડિક્કમણુ ચાર, કાઉરસગ્ગ પાચ, એ પાચે આવ-
શ્યક પુરા થયા હવે છઠ્ઠે પચ્ચખખાણુ

ક અહીં ઉભા થઇ ગુર સમીપે બે હાથ જોડી સવિનય વદણા
કરી છટ્ટા આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી, ત્યારપછી ગુરમહારાજ!
ચલ-વિહારના પચ્ચખખાણુ કરાવશેાછ એમ ભક્તિપૂર્વક કહેતુ

અને કદી ગુર્વાદિ ન હોય તો કોઇ વડેરા આવક પાસેથી
અથવા તો પોતાની મેળે ચઉવિહારનુ પચ્ચખખાણુ કરવા* ત્યાર-
પછી નીચે મુજબ પાઠ બણવેા.

સ્વામીનાથ સામાયિક એક, ચઉ સદ્વેા બે, વદના
ત્રણ, પડિક્કમણુ ચાર, કાઉરસગ્ગ પાચ, પચ્ચખખાણુ છ,
એ છ આવશ્યક પુરા થયા, તેને વિષે ગાથા, પદ, અક્ષર,
કાનો, માત્રા, મીંડુ, હ્રસ્વ દીર્ઘ, ઓછુ, અધિક, ત્રિપરિત,
બણાયુ' ગણાયુ, ચિતવાણુ હોય તો શ્રી દેવળી ભગવનની
સાખે મિત્તહામિ દુક્કડ'

મિથ્યાત્વનુ પડિક્કમણુ', અવતતનુ' પડિક્કમણુ, પ્રમા-
દનુ પડિક્કમણુ, કષાયનુ પડિક્કમણુ', અશુભયોગનુ પડિ-

* પોતાની મેળે પચ્ચખખાણુ કરવા હોય ત્યારે પૂર્વ અથવા
ઉત્તર દિશા સન્મુખ ઉભી કરવા

હકમણું, ગયા કાલનું પડિહકમણું, વર્તમાન કાલનાં સંવર,
આવતા કાલના પચ્ચખખાણુ, કરણસચ્ચે, યોગસચ્ચે, ભાવ
સચ્ચે, તમેવસચ્ચ, નિશકીય, નીકખીય, જજિણ્ણિહં,
પવેધય, આરાહો, આણ્ણાએ, અણ્ણપાલિયં, ન ભવઈ તસ-
મિચ્છામિ દુકકકડં ॥

કરેમિ મગલ, મહા મગલ, થય થુઇ મંજલ,
સાચાની સદહણા જુઠાનો મિચ્છામિ દુકકકડં

(અહિં તણુ નમોદ્યુણુ કહેવા)

આ પાચ આવશ્યકમા જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રા-
ચાર, તપાચાર, એ ચારની આશોચના કીમી તેથી પ્રતિ-
કમણુ પુર થયુ, પરતુ પાચમે વીર્યાચાર હોવાથી
તે સંબંધમા આ જુઠા આવશ્યકમા પચ્ચખખાણુ કરવાના છે

આવશ્યક ૬ ઠો.

પષ્ણુલ્લાણ (પ્રત્યાલ્યાન).

પચ્ચખખાણુ પહેલું નોકારશીનું

સુદ્ધગ્ગએ, નમોકાર સહિયં, પચ્ચખખામિ, અઉ વિહંયિ
આહારં, અસણું, પાણુ, આઈમં, સાઈમ, અન્નચ્ચણા
લોગેણુ, સહસા આરેણુ, અપ્પાણુ વીસિરામિ ॥ ૧ ॥

પચ્ચખાણુ બીજી પાહોરશીનું.

સુરંગએ, પોરસિય, પચ્ચખામિ, ચઉવિહં, પિઆ-
હાર, અસણ, પાણ, ખાઇમ, સાઇમ, અન્નથણા, લોગેણ,
સહસાગારેણ, પછન્ન કાલેણ, દિસા મોહેણ, સાહુ વયણેણ
સંવ સમાહિ વત્તિયા ગારેણ, અપ્પાણ, વો સિરામિ ॥ ૨ ॥

પચ્ચખાણુ ત્રીજી સાઠપોરશી અને પુરીમદ્દનો

સુરંગએ સાઠ પોર સહિય, પુરિમદ્દં પચ્ચખામિ
ચઉવિહ પિ આહાર, અસણ, પાણ, ખાઇમ, સાઇમ,
અન્નથણા લોગેણ, સહસા ગારેણ, પછન્ન કાલેણ,
દિસા મોહેણ, સાહુ વયણેણ, મહત્તરા ગારેણ, સંવ
સમાહિ વત્તિયા ગારેણ, અપ્પણ વોસિરામિ ॥ ૩ ॥

પચ્ચખાણુ ચોથુ એકટાણાનું

એકટાણા ઉપરાત દુવિહ પિ આહાર, પચ્ચખામિ,
અસણ, ખા ઇમ, અન્નથણા લોગેણ, સહસા ગારેણ,
સાગારી આગારેણ, આઉંટણ પસારેણ, ગુર અપ્પહાણેણ,
પરિહાવણિયા ગારેણ, મહત્તરા ગારેણ, સંવ સમાહિ
વત્તિયા ગારેણ અપ્પાણ વોસિરામિ ॥ ૪ ॥

પચ્ચખાણુ પાચમુ એકલ ઠાણુનું

એકલ ઠાણુ ઉપરાત ચઉવિહ પિ આહાર પચ્ચ-
ખખામિ, અસણુ, પાણુ, ખાઇમ, સાઇમ, અન્નથણુ
ભોગેણુ, સહસા ગારેણુ, ગુરુ અબ્બુકાણેણુ, સંવ સમાહિ
વત્તિયા ગારેણુ અપ્પાણુ વોસિરામિ ॥ ૫ ॥

પચ્ચખાણુ છઠું નિવિનુ

નિવિ ગઇય વિહ પચ્ચખખામિ ચઉવિહ પિ આહાર,
અસણુ, પાણુ, ખાઇમ, સાઇમ, અન્નથણુ ભોગેણુ, સહસાગારેણુ,
લેવા લેવેણુ, ગીરથ સ સઠેણુ, ઉખખત્ત વિવેગેણુ, પડુચમ-
ખેણુ, સંવ સમાહિ વત્તિયા ગારેણુ અપ્પાણુ વોસિરામિ ॥ ૬ ॥

પચ્ચખાણુ સાતમુ આખેડનુ

આય મિત્ત વિહ પચ્ચખખામિ તિવિહ પિ આહાર,
અસણુ, પાણુ, ખાઇમ, સાઇમ, અન્નથણુ ભોગેણુ,
સહસાગારેણુ, લેવા લેવેણુ, ગીરથ સ સઠેણુ, ઉખખત્ત
વિવેગેણુ, પરિપ્પાવણિયા ગારેણુ, મહત્તરાગારેણુ, સંવ
સમાહિ વત્તિયાગારેણુ અપ્પાણુ વોસિરામિ ॥ ૭ ॥

પચ્ચખાણુ આઠમુ ચઉવિહારનુ

દિવસ ચરિમ પચ્ચખખામિ, અસણુ, પાણુ, ખાઇમ,
સાઇમ, અન્નથણુ ભોગેણુ સહસા ગારેણુ, સંવ સમાહિ
વત્તિયા ગારેણુ અપ્પાણુ વિસિરામિ ॥ ૮ ॥

પચ્ચખાણુ નવમુ ઉપવાસનુ.

ચઉચ્ચભતં (અથવા) અભતઠે પચ્ચખામિ, તિવિહં
(વા) ચઉવિહં પચ્ચખામિ, અંસણુ, પાણુ, ખાઈમં,
સાઈમં, અન્નથણુ લોગેણું, સહરસા ગારેણું, સન્વ
સમાહિ વત્તયા ગારેણું અપાણું વેસિરામિ ॥ ૬ ॥

પચ્ચખાણુ દશમુ અભિમહનું

અભિમહ પચ્ચખામિ, ચઉવિહં પિ આહાર, અસણુ,
પાણુ, ખાઈમં, સાઈમં અન્નથણુ લોગેણું, સહરસા
ગારેણુ, સન્વ સમાહિ વત્તયા ગારેણું અપાણુ વેસિરામિ
॥ ૧૦ ॥

~~પ્રતિક્રમણુ~~ પ્રતિક્રમણુ કરીને ઉપર લખેલા પચ્ચખાણુ માટેનું ગમે
તે એક જાતિનું અથવા તેા પોતાથી પળી સકે તેવું અન્વ
જાતિનું એક પચ્ચખાણુ, જરૂર કરવું જોઈએ, એમા અંતર
પડવા દેવો નહિ.

ઇતિ શ્રી પ્રતિક્રમણુસૂત્ર સમાપ્ત.

ओं शांति! शांति!! शांति!!!

॥ ત્રિવિધ વિષય. ॥

દરરોજના ધારવાના ચાલ નિયમો

— — — — —

ગાથા

સચિત્ત વચ્ચ ષિગય ઘાળી ।
તલોલ વચ્ચ કુલુ મેલુ ॥
ઘાદમ સયળ ષિલેલળ ।
ઠાંમ દિસી હાળ મસેલુ ॥

(પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાયુ. વનસ્પતિ, ત્રસ, એ છકા-
યની રક્ષા તથા અસિ, મસિ, ને કૃષિ, એ રીતે કુલ, ૨૩
ખાખતના નિયમ કરવા.)

અભ્યયિત—માટી, પાણી, ફળ, કાષ્ટ. પત્ર, ખીજ, તથા જે
કાઈ લીલી વસ્તુ છેધાને બેધરી થઈ ન હોય તેનું વગન ધારવું

હવ—સચિત્ત અને અચિત્ત વસ્તુ વાપરવી હોય તેની
ગણતરી કરવી

વિગમ—ફુધ, દહીં, તેલ, ધી, ગોળ, તથા જે કઢાઈમા તળાય
એ છ વિગમની ગણતરી કરવી (વિગમ-વિકૃતિ)

વાણી—ગ્નેડા, મેળા વિગેરેનું પ્રમાણ કરવું

તંબોલ—પાન, સોપારી, લતીંગ, આદિનું પ્રમાણ કરવું.

વચ્ચ—વચ્ચનું પ્રમાણ કરવું.

કુટુમ્બેસુ—કુલ, છીકણી, અતર, વગેરે સુધમની બીજાનું પ્રમાણ કરવું.

વાહન—ચરતા ફરતા કે તરતા વાહનો, જેવાંકે ગાડી, આગ-જોડ વગેરેનું પ્રમાણ કરવું,

સમણ—બિજાનું પાટલા, ખુરશી વિગેરેનો નિયમ.

વિલેવણ—સુખડ, અદન વિગેરે વિશેષનું પ્રમાણ.

ભંબ—અલ્પચર્ચનો નિયમ.

દિસી—છ છ દિસાએ જવાના ગાઉનું પ્રમાણ

વૃન્હાણ—બધે કરીને નહાવાનો નિયમ.

અતેસુ—જમવાની વસ્તુઓનું પ્રમાણ

પૃથ્વીકાય—માટી, બીડું, ખડી, ખારો, વિગેરેનું પ્રમાણ

અપ્કાય—જાણીનું પ્રમાણ

તેઉકાય—ઠીંગ, ચુલા, સઘડીયો વિગેરેનું પ્રમાણ

વાઉકાય—પંખા, ધમણો, હોંચકા, વિગેરેનું પ્રમાણ

વનસ્પતિકાય—શાક વિગેરેનું પ્રમાણ.

અસિ—ધાર, અણીને ધબાકો એટલે તલવાર, બાલો કે તોપ અને બદક, છરી વિગેરે અસ્ત્ર ને શસ્ત્રનું પ્રમાણ

મસિ—રપાહી, ખડીયા, કલમ, રંગવાનું પાણી વિગેરેની ગણતરી.

કૃષિ—ખેતી, ટાકા, ભોવરા, કુવા, તળાવ વિગેરેનું પ્રમાણ

બાવીસ અબક્ષના નામ.

---

૧ વડની પીપુ'	૧૨ કરા
૨ પાંપળની પીપુ'	૧૩ સર્વ કાચી માટી
૩ ઉબરના ફૂલ	૧૪ રાત્રિ લોજન
૪ પીપરીની પેપડી	૧૫ અ છર બહુબીજ માટે
૫ કકુબરના ફળ	૧૬ અનંત કાચ
૬ મધુ-મધ	૧૭ બાડાનુ અથાણુ
૭ દારૂ	૧૮ ઘોલવડા-કાચુ ગોરસ
૮ માસ	૧૯ રીંગણા-બહુ બીજ માટે
૯ માખણ	૨૦ અભર્યા ફૂલ, ફૂલ, પાન
૧૦ હેમ-કાચો બરફ	૨૧ તુરછ પૂળ
૧૧ સોમલ	૨૨ અળીત રસ થાય તે

બત્રીસ અનંત કાચના નામ.

---

૧ સર્વ કંદની બતી	૭ સતાવરી વેલો
૨ મુરણ કંદ	૮ કુમલી વરીબાળી
૩ વજ્રકંદ	૯ કુવાર
૪ લીલી હળદર	૧૦ થોહરકંદ
૫ લીલુ આદુ	૧૧ ગલો
૬ લીલો કચુરો	૧૨ લસણ

૧૩ વાસના કારેલા	૨૩ અમૃતવેલા
૧૪ ગાજર	૨૪ મૂળાનો કંદ
૧૫ લુણી	૨૫ અમિરહા-અમિરફા
૧૬ લોહાકંદ	૨૬ શેગ
૧૭ મરમર	૨૭ કિમતા અફૂશ
૧૮ કોમલપત્ર	૨૮ વચુલાની માલ
૧૯ ખરમુઆકંદ	૨૯ મુઅરવદલી
૨૦ નિલી મોથ	૩૦ પલકાની માલ
૨૧ લવણ વૃક્ષની છાલ	૩૧ કોમલ આબલી
૨૨ ખીલોડીકંદ	૩૨ પીંડાલુ-રતાલુકંદ

પૌષધના ૨૨ દોષો

- ૧ શય્યા સરતારક ખરાબર ધ્યાન રાખ્યા વગર પુનઃ પડિલેહે નહિં તો દોષ લાગે
- ૨ ઉચ્ચારાદિક ભ્રમિ ખરાબર ધ્યાન રાખ્યા વગર પુનઃ પડિલેહે નહિં તો દોષ
- ૩ પૌષધ વ્રત અવધિયે બાધવું કે પાળવું તો દોષ.
- ૪ પ્રમાણ ઉપરાત વસ્ત્ર, રાખવા નહિ અને પડિલેહે કયાં વિના પૌષધ કરવો નહિં
- ૫ આઠ પહોરથી ઓછો પોષો કરવો નહિં

- ૬ પોષાને આગલે દિવસે પ્રદક્ષિણા પાળવું.
- ૭ અવૃત્તિએ લાવેલું ઉદકદિક વાપરવું નહીં.
- ૮ ધર્મની લઘુતા થાય એવા અને અપવિત્ર હુમલો રાખવા નહીં.
- ૯ કિંમતિ ધરેણા કે વસ્તુ પહેરવા નહીં.
- ૧૦ પુજ્યા વિના ચાલવું નહીં
- ૧૧ શરિરનો મેલ ઉતારવો નહીં
- ૧૨ વિકૃતિ કે પરનિહા કરવી નહીં
- ૧૩ કલહ કે મરકરી કરવી નહીં
- ૧૪ અવૃત્તિને આવવા જવાનું કહેવું નહીં.
- ૧૫ સસારીની માફક બોલવું નહીં
- ૧૬ વગર કારણે દિવસે માથે ઓઢવું નહીં
- ૧૭ સંસારિક કામ ચિતવવું નહીં
- ૧૮ વિષય શુદ્ધિએ સ્ત્રી, પુરૂષના અંગોપાંગ નિરખવાં નહીં.
- ૧૯ સ્ત્રીની ખેઠકે બેઘડી યયા પહેલા બેસવું નહીં.
- ૨૦ ઉચ્ચારાદિક અવિધિએ પરઠવવું નહીં અને તેના વાસણ્ય લેળા કરવા નહીં
- ૨૧ છિંક બમસા વિગેરે અવિવેકપણે ખાવાં નહીં

જ્ઞાનની સોળ અશ્વત્થના ઠાળવી.

- ૧ પુસ્તકાદિકને પત્ર લખાડવો નહિ તેમ તેના ઉપર બેસવું કે સુવું નહિ.
- ૨ પુસ્તકાદિક જમીન ઉપર નાખી દેવા નહિ.
- ૩ પુસ્તકાદિક પોતાના કરતા નીચે આસને રાખવા નહિ.
- ૪ પુસ્તકાદિક સાથે રાખી લઘુનિતી વિગેરે અપવિત્ર કામ કરવું નહિ.
- ૫ અક્ષરેખા ન્યૂનાધિક ઉત્ચાર કરવા નહિ.
- ૬ જ્ઞાનની અથવા જ્ઞાનીની નિંદા કરવી નહિ, તેમ જ્ઞાનીની સામા થવું નહિ.
- ૭ જ્ઞાનનો, તથા જ્ઞાનના સાધનોનો નાશ કરવો નહિ.
- ૮ ઉત્સુત્ર બાપણું કરવું નહિ.
- ૯ અકાલે તથા અસઝાયમા પઠન શ્રવણ કે મનન કરવું નહિ.
- ૧૦ યોગ ઉપાધાન વદ્યાવિના સુત્રનું અધ્યયન કરવું નહિ.
- ૧૧ ક્ષાતિથી અશુદ્ધ અર્થની કલ્પના કરવી નહિ.
- ૧૨ ગુરૂગ્રમ લીધા શિરાય સુત્રનું વ્યાખ્યાન કરવું નહિ.
- ૧૩ જ્ઞાનના ઉપકરણોને જ્યાં ત્યાં રજળતા ચુકવાં નહિ અને પગે કચરવાં નહિ.

- ૧૪ જ્ઞાન ભણનારને અતરાય પાડવી નહી
 ૧૫ જ્ઞાનીનું કે જ્ઞાનનું અપમાન કરવું નહિ
 ૧૬ અમણુ છતાં જ્ઞાની હોવાનો ફાકો રાખવો નહિ.

વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરતાં નિયમો પાળવા

— ૦ —

- ૧ શુદ્ધજનો વ્યાખ્યાન કરવા આવે અને વ્યાખ્યાન કરી ઉઠે તે વખતે ઉભા થવું
- ૨ વ્યાખ્યાનના પ્રારંભ વખતે અને પુરું થયા વખતે ઉભા થવું
- ૩ વ્યાખ્યાન પૂર્ણ થતા અમુક જન શ્રદ્ધા કરવું.
- ૪ વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરતા નિદ્રા કરતી નહિ
- ૫ મર્યાદા રહિત એટલે હાથવર્તી કે વસ્ત્રની પલાઈ બાંધવી નહિ
- ૬ વ્યાખ્યાનનો વચ્ચે કાંઈપણ કારણસર વ્યાખ્યાન વિખરાય તેવું તોફાન કરવું નહિ
- ૭ વ્યાખ્યાનના વિષયની અવજ્ઞા કરવી નહિ.
- ૮ ખરાકારણ શિવાય વચ્ચે ઉઠવું નહિ
- ૯ ચાલતા વ્યાખ્યાનમાં મોટા અવાજથી સામાયિક આદિ કાંઈપણ બોલવું નહીં

- ૧૦ વ્યાખ્યાન શ્રવણ વખતે વાતો કરવી નહીં
- ૧૧ શ્રવણ વખતે પુસ્તક વાચવું કે નોકરવાણી ફેરવવી નહીં
- ૧૨ શ્રવણ વખતે ગુરુજનના સામી દ્રષ્ટિ રાખવો આડું
અવળું જોવું નહિ
- ૧૩ વ્યાખ્યાનનો વિષય જાણતા છતાં આગળથી
કહેવો જોઈએ
- ૧૪ વ્યાખ્યાન વચ્ચે અમુક ખીજાને ઉપદેશ કરે નહીં
- ૧૫ જાતે થલે વગેરેને જોયે એસવું નહીં
- ૧૬ શ્રવણ વખતે પરીક્ષા અર્થે પ્રશ્ન કરવો નહીં
- ૧૭ ઉપદેશક ગુરુ શ્રવણ કરાવતા ચૂકે તો સભા વચ્ચે
ખબટ કરવા નહીં.
- ૧૮ વ્યાખ્યાનના સંબંધ શિવાય નવા પ્રશ્નો ઉઠાવો
ચર્ચા કરવી નહીં
- ૧૯ શ્રવણ કરનાર સ્વધર્મીને કોઈ રીતે અપમાન કરી
ખબટ કરવો નહિ
- ૨૦ શ્રવણ કરતી વખતે કોઈ ઉપર રાષ્ટ્રદ્રષ્ટિ રાખવી નહિ
- ૨૧ બોધ શ્રવણ કરતી વખતે એકાગ્ર ભાવ રાખી મનન કરી
તાત્પર્ય વિચારવું

નીતિના બોધ

- ૧ પોતે ધર્માંડ કાઢેલ પૈસો પોતાની પાસ રાખવો નહીં.
- ૨ ધર્મ સંબંધી સંધળા વિષયમાં નિષ્પક્ષપાતથી વર્તવું

- ૩ ધર્મ સંખ ધર્મા કેળવના અવશ્યેવાદ બોલવા નહીં
- ૪ પારણા પ્રભાવવાની લાલચ રાખતી નહીં
- ૫ ધર્મ સંખ ખી વહિવટ એકલાએ કરવો નહીં.
- ૬ ધર્માઉ આવેલું દ્રવ્ય પોતાના નામથી વાપરવું નહીં.
- ૭ ધર્માઉ દ્રવ્ય પોતાના ધર્મા વાપરવું નહીં
- ૮ ધર્માઉ દ્રવ્ય લેવું તેા વ્યાજ આપવું .
- ૯ સાધુ મુનીરાજમા બિન્નભાવ રાખવો નહીં
- ૧૦ સંસારીક કણ્યો ધર્મમા નાખવો નહીં
- ૧૧ ધર્મસ્થાનમા બેસવા કુવાની તકરાર કરતી નહીં
- ૧૨ ધર્મ ઉપમરણ ગેર રીતે વાપરવા નહીં.
- ૧૩ ધર્મને લજ્જાવે તેવો વેપ પહેરવો નહીં
- ૧૪ ધર્મનિહિત કામ કરવું નહીં.
- ૧૫ ધર્મનું જ્ઞાન નહીં છતાં વાદવિવાદ કરવો નહીં.
- ૧૬ અભક્ષ્ય અને અનંતભયની વસ્તુ ખાવી નહીં,
- ૧૭ ધર્મસ્થાનનાં આલતા કામમા ધરનું કામ કરાવવું નહીં.
- ૧૮ સંસારિક કામે ગયા હોમએ ત્યાં ધર્મનું ખાવું વાપરવું નહીં
- ૧૯ શાસ્ત્ર શ્રવણ કરવામા પ્રમાદ કે બાળસ રાખવો નહીં
- ૨૦ ધર્મસ્થાનમા શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરીને આવવું
- ૨૧ ધર્મમા તકરાર ફીસાદ ઘાલવી નહીં

દાન આપતાં બાર દોષો દાખવા

— ૦ —

- ૧ અનાદરથી આપવું નહીં
- ૨ ઘણીવાર લગાડી આપવું નહીં.
- ૩ વાકું મુખ કરી (મોં મચકોડી) આપવું નહીં
- ૪ કઠોર વચન સંભળાવો આપવું નહીં
- ૫ આપીને પશ્ચાત્તાપ કરવો નહીં
- ૬ અમુઝતુ આપવું નહીં.
- ૭ અહુકારથી આપવું નહીં.
- ૮ પોતે મુઝનો છતાં બીજા પાસે અપાવવું નહીં
- ૯ ભગડેલી વસ્તુ આપવી નહીં.
- ૧૦ ન્યૂનાધિક ભાવથી આપવું નહીં
- ૧૧ કપટથી આપવું નહીં
- ૧૨ લાલચથી આપવું નહીં

— — —

શ્રાવકના ત્રણ મનોરથ.

પૂર્વના શ્રાવક સમુદાયના દ્રષ્ટાંતો તપાસતા ઝોમ મને છે કે સમ-
નવિધિ અનુસાર નિદ્રા સધ બ્યારે નિદ્રા છોડી આપતા ત્યારે આવા

વિચારો કરના હતા. તેમ શાસ્ત્રીય કરમાન એવું છે કે 'પ્રવૃત્તા વસ્ત-
કાલ મમયસિ' પાછલી રાત્રિના નિદ્રા મુક્તિના સમયે ત્રણ પ્રકારના
મનોરથો ચિતવવા

૪

ક્યારે હું આત્માનર પરિચ્છેદ ત્યાગી થાઉં અથ્વા મુક્તિવાસો
થાઉં, દુર્ભાગિને વધારનારા કામ, ક્રોધ, મદ આપા, ભોભ,
વિષય, અને કપાય, વિપસમાયુ. અગ્નિ, મોહ, મત્સર, રાગ, દ્વેષને,
દૂર કરવા માટે સાવધાન વર્તુ', જ્ઞાન ક્રિયા, કામા, દયા, સત્ય, સતોષ,
બોધશીલ, મયમ, અભ્યર્થથી ચુલ્લવાન બનું, માધુ અને આવકો,
સાધ્વી, અને ત્રાવિકાઓની ભક્તિ સવિશેષ કરે દુઃખ શુદ્ધ બનાવું,
પરોપકાર કરી પરમાથ માર્ગનું આરાધન કર, વિચારોની શ્રેણી
સુધાર, ન્યાય, નીતિ, અને વિવેકને યોગ્ય પ્રકારે પાળુ, દુષ્ટી દર્દીની
વચાવચ્ચ કરે, પ્રિયબન્ધુ અપમ, અનાથજનોને સુખ-શાંતિ આપુ,
મહારા દ્રવ્ય, શરીર, શક્તિ અને વખતનો ભોગ આપી અધર્મજનોને
ને ધર્મી, પાત્રીઓને પુન્યવાન, શિષ્યોને દૈવ શ્રદ્ધવાન બનાવુ, પૂર્વે
થયેલા આવકાત્માઓના ચરિત્રો. પુનઃ પુનઃ સ્મરણ મનન કરી
મહારા દુર્ગુણો-દોષોને વોસરાવી મદમુશ્લીળનુ, આવકના આચાર
વિચારોનુ યથાર્થ પાલન કર, બળ વિર્યનુ રક્ષણ કરી સમ્યક્ત્વનુ
સમ્યક્ રીતે સેવન કર આવી રીતે અનેક પ્રકારેથી ધર્મ-દેશ-જ્ઞાતિ-
કુટુંબની સેવા બળની એકાત ત્યાગ વૈરાગ્ય, ને આદરવા માટે એવો
દિવસ મ્યારે આવે કે મુનિમાર્ગનું-સેવન કરવા પરિચ્છેદને ત્યાગું,
ધન્ય છે આ દિવસને આવો સુયોગ કૌટુંબીક ચિંતાથી મુક્ત થઇ
ક્યારે પ્રાપ્ત થાય ॥ ૧ ॥ આ પ્રથમ મનોરથ

આ બીજો મનોરથ

ક્યારે હું સ સાર ત્યાગી, નવપ્રકારના મુકન કરી દશમા મસ્ત-
કનુ બુચન કરે, નવવાડે વિશુધ્ધ બ્રહ્મચારી ખની આત્મવીર્યનું
કર્મેક્ષીણ કરવા પુરુષાર્થ સેવું, સદા ધ્યાન, સમાધિ, યોગનીક્રિયામાં
કુશળ રહી પવિત્ર શાસ્ત્રોના અધ્યયન, ગાથાઓ, પદો અને શબ્દોની
ધ્વની અતરમા ઉતારી તેઓનો પરમાર્થ જાણુ, તેમાં ચિત્તવૃત્તિઓને
લય કરે બાવિતાત્માવંત મુનિમહારાજની ક્રિયા, સંવેગ, અને સમ્યક્
પ્રકારે આરાધનાનો અપૂર્વ સમય પામુ એવા એ યતિ-મુનિમાર્ગને અને
જે દિવસ આરાધુ તે દિવસનેજ ધન્ય છે આવો સમય શિઘ્ર
પ્રાપ્ત થાઓ ॥ ૨ ॥

આ ત્રીજો મનોરથ

આ દેહાદિ સર્વે સામગ્રીઓ આયુષ્યસ્થિતિ સમાપ્ત થતા
બધા મહારાથી પુર્વે જન્મેલાઓ જેમ છોડા ગયા તેમ હું પણ એક
દિવસ મુકીશ, આ વખતે સર્વ પ્રકારના પાપોને આલોવી, નિ શમ્ય
થઈ, સર્વ જીવરાશીને ખમાવી, લીધેલા વ્રતોને સંભારી અઢારે પાપ
સ્થાનકોને વોસગવી, ચારે આઠાર પચ્ચખી, ચરારને છેલા આસો-
આસને વખતે વોસરાવી, ત્રણ પ્રકારની આરાધના આરાધી, ચાર
શરણા લઈ, મમતા ત્યાગી પદોપગમન, અથવા ભતપચ્ચખખાણુ
સ ચારો સ્વિકારી પડિતમણે દેહથી જીવ મુકત થાય, એવા સમાધિ-
મર્ણુનો સુખવસર પ્રાપ્ત થાય એવા દિવસને ધન્ય છે. હું પણ એજ
અવસ્થા અ તે ઇચ્છું છું, જે મને મળે ॥ ૩ ॥ આ બીજો મનોરથ.

ओं शान्ति शान्ति शान्ति

ઈતિ મનોરથાનિ.

અથ પ્રતિકુમળુની સગાય.

(બેડમે બાર ધણો છે રાજ એ દેશી)

પંચપ્રમાદ તણ પડિલ્લમણું, સાજ સવારો કીને,
 અરિહ ત સિદ્ધ સાધુની સાજે, પાપ આલોયણુ લીને,
 સ ધેં કરવું તે રંગે રાજ, પડિલ્લમણુ મન અંજે-ઝીંટકે ૧
 જ્ઞાન અક્ષર ઓછો અવિઠો, કાનો માત્ર ભાંખ્યો;
 જિન મારમમાં શકા કળા, મિથ્યાત્વ મનમા રાખ્યો. સં ૦૨
 જીવ છકાયના આરભ સમારંભ, તિત્ર પરિણામે કીધા;
 કોધ કપાય વળી જીહું બોલી, અદત્તા દાનજ લીધા સં ૦૩
 પરત્વી દેખી પ્રેમ વધાર્યો, ધન લોભે મન લાગો
 દેશોદેશમા અધિક વધાર્યો, ખાવા પહેરણુ આગો સં ૦૪
 કર્મા દાન અનર્થા હડે, શુદ્ધ સામાયિક નાખ્યો;
 દેશાવ ગાશિક આઠમ પાળી, પોષોભલો નવી ભાખ્યો. સં ૦૫
 જિમણુ વેલા જમવા બેઠો ને, સાધયિ તવણુ વિસરીયો;
 સેલેખણુ તપ વિર્ય એકસો, થાવિસ દુષણે ભરીયો. સં ૦૬
 જાણે અજાણે જે પડિલ્લમસે, તે કર્મે દલવો થાસે,
 વિણામ નાગ મત્રીને દહાતે, અતે તે ઝુકતે બથે સં ૦૭
 મન,વચન,કાયા, શુદ્ધ કરીને, જે પડિલ્લમણું કરસે;
 ઉના નગરમાં ગણી તેજરી ભાજે, તે ભવસાયર તરસે સં ૦૮

સામાયિકના લાભની સઝાય.

— ૦ —

- કર પડિકમણુ રે ભાવશુ, દોય ધડી સુખ ધ્યાન લાલરે,
પરભવ જાતારે જીવને, સંખલ સાચું જાણુ લાલરે. ક૦ ૧
- શ્રી વીરમુખે ધન કિચરે, શ્રેણિક રામ પ્રત્યે વાણુ લાલરે,
લાખ આડિ સોવન તણી, દિયે દિન પ્રત્યે જ્ઞાન લાલરે. ક૦ ૨
- લાખ વરસ લાગે તે વલી, એમ દિએ દ્રવ્ય અપાર લાલરે,
એક સામાયિકને તોભે, નાવેતેહ લગાર લાલરે. ક૦ ૩
- સામાયિક ચોવી સયો, વંદના દોય દોય વાર લાલરે,
વન સભારેરે આપણા, પાળોનર અતિચાર લાલરે. ક૦ ૪
- કર કાઉસમ શુભ ધ્યાનથી, પચ્ચખાણુ સુધુ વિચાર લાલરે,
દોય સધ્યાએ તેવલી, ટાળો, ટાળો અતિચાર લાલરે. ક૦ ૫
- શ્રી સામાયિક પ્રતાપથી, લહિયે વિમાન લાલરે,
ધર્મસિંહ મુનિ એમ બણે, એ છે મુકરી નિદાન લાલરે. ક૦ ૬

પાંચ મતિમાં જીવ કયા કયા પ્રકારથી બચે છે ?
તેની સઝાય.

(અરણીક મુનિવર ચાહ્યા ગોચરી એ દેશી).

આરંભ કરતારે જીવ શકે નહિ, ધનમેળણુ તૃષ્ણા અપારોજી,
ધાત કરેરે પંચે દ્રિય જીવની, મદમ સનો કરે આહારોજી,

એ ચાર પ્રકારેરે જીવ જાય નરકમા ૧

- કુડ કપટનેરે ગુડ માયા કરી, વસી બોલે મુસાવાયજી,
કુડા તોભારે, કુડા માયલા, ખોટા શ્રેષ્ઠ લખાયજી,
એ ચાર પ્રકારેરે જીવ જીવ તિર્યંચમા ૨
- સરસ સ્વભાવીરે બદિક પરિજ્ઞામથી, વિનય તણો ગુણ આયજી,
દયા ભાવરે રાખે દિક્ષમા, મત્સર નહિં ધટમાયજી,
એ ચાર પ્રકારેરે જીવ જીવ મનુષ્યમા. ૩
- સરાગપણાથીરે પાળે સાધુપણુ, વળી શ્રાવકનાં વ્રત બારોજી,
અગ્નિ કહરે કરે વિવિધ પરે, વળી અકામ નિર્ગરા બહુ વારો,
એ ચાર પ્રકારેરે જીવ માય દેવતા ૪
- જ્ઞાનથી જાણેરે જીવ અજીવને, અધ્યા સમકિત આવેજી,
ચારિત્રથી રોકેરે નવાકર્મ આવતા તપે પૂર્વજ્ઞા કર્મ ખપાવેજી,
એ ચાર પ્રકારેરે જીવ જીવ મોક્ષમા ૫

માર્ગાનું સારી શ્રાવકો વિષે સંજાય.

(ઓધવજી સ દેસારે કહેજો મારા નાથને એ રામ).

- ૧ ન્યાય થકી ધનસંપાદન શ્રાવક કરે,
  - ૨ શિષ્ટાચાર પ્રસંશા કરવી નિત્ય જો,
  - ૩ સ્વગોત્રી સાથે સગપણુ કરવું નહિ,
  - ૪ પાપ કૌરૂં થઈ વર્તો માર્ગે સત્યજો,
- માર્ગાનું સારી શુદ્ધા શ્રાવક સુણો. એ ટેક ૧

- ૫ પ્રસિધ્ધ દેશાચાર પ્રમાણે વર્તવું,
 ૬ કોઈના અવરણવાદન બોલવા મુખજો,
 ૭ અતિ ગુપ્ત અતિ ધ્વારનુ સ્થાનક વર્જવું,
 ૮ શુભ પડોસમા વસતા યાચે મુખજો માર્ગા ૨
 ૯ સારા જનની સોળતમા વસવું સદા,
 ૧૦ વિનયે માતૃપિતાની કરવી સેવજો,
 ૧૧ ભયવાળા સ્થાનકમા કહી વસવું નહિ,
 ૧૨ નિર્દિત કાર્યની તજવી માઠી ટેવજો, માર્ગા ૩
 ૧૩ આવકને અનુસારે વ્યય કરતો રહે,
 ૧૪ વિત્ત અનુસારે ધારે સાદો વેષજો,
 ૧૫ આઠ ગુણો બુદ્ધિના ઉરમા ધારવા,
 ૧૬ અજીણું નવી ભોજન કરવું વિશેષ જો, માર્ગા ૪
 ૧૭ સાર્વિક રૂચિ અનુસારે અન્ન આરોગવું,
 ૧૮ અભાષિત ત્રણ વર્ગો સાધન સાધ્યજો;
 ૧૯ ગુણી જનની ભક્તિ કરવી રૂડી પર,
 ૨૦ અસત કદામત તજવો દુરા સાધ્યજો, માર્ગા. ૫.
 ૨૧ પક્ષપાત સૌજન્ય તણો કરવો મને,
 ૨૨ નિષિદ્ધ દેશે નવ કરવો વિહારજો,
 ૨૩ કાર્યારંભ સ્વશક્તિ અનુસારે કરે,
 ૨૪ અબ્યુત્થાન કરવો જ્ઞાનીનો ઉદારજો, માર્ગા. ૬
 ૨૫ પરિજનનું પોષણ કરવું પ્રેમે કરી,

- ૧૬ વિશાળ દૃષ્ટિયે પુર્વાપર વિચારજો,
 ૨૭ સ્વપર કૃત્યા કૃત્યનું અતર જાણુવું,
 ૨૮ ભુલવો નહિ અન્ય જનનો કૃત ઉપકારજો, માર્ગા ૭
 ૨૯ જનવલ્લભ થાવાના સદ્ગુણ આચરો,
 ૩૦ ભજનવંત જનો મતિવંત સુસત જો,
 ૩૧ દયાવંત થઈ આર્ય કાર્ય કરવા સદા,
 ૩૨ સામ્ય પ્રકૃતિ રાખવી હૃદયે અનત જો, માર્ગા ૮
 ૩૩ પર ઉપકારમા સત્ત્વર અતર જોડવું,
 ૩૪ અતર ગ છે શત્રુ કરવા દુરજો,
 ૩૫ વિજય મેળવો ઇન્દ્રિય ઉપર સર્વાં,
 દેશવૃત્તિ થાવાના ગુણ એ ધુરજો. માર્ગા ૯
 અહો આભુમતિ આ ઉત્તમ શિક્ષા અનુસરો,
 શુભ આચારે ધર્મ વૃદ્ધિ ગત થાયજો,
 વ્યોમ રૂપિ નિધિ સૌમ સાક્ષે અર્જુન પુરે,
 નાગ ચ દ્ર કહે સદ્ગુરુને સુપસાયજો, માર્ગા ૧૦

શ્રાવકનાં એકવીસ ગુણ વિધે

(રાગ ઉપર પ્રણામે)

ધર્મરતનને લાયક સહુ શ્રાવક સુહૃદ,
 ધર્મવિના ઉત્તમ ભવ એળે જાયજો,

૧ સામજિકતાની રચી, વાનવપૂર્વક આપ્તપુરૂષ કથાન વાણી
 સામજી, ન દેહ નીવારે ગ્રહણ કરે, વિચારે, નીત્યે કરે, ધારી
 રાખે, તે પ્રમાણે સમાજમા પ્રકાશે ૨ સાદો ખોરાક ૩ ધર્મ,
 અર્થ, કામ ૪ પ્રેમ-દયા ન હોય નેવા દેશમા ૫ મન્કાર.

પણ ગુણ વિણ ન પમાયે ધમની યોગ્યતા,
અ કવિના જિમ મિડા વ્યર્થ ગણાય જો,

ધર્મરતનનાં ધારક સહુ શ્રાવક સુણો—૧

- ૧ કુદ્રપણુ તણ ગભીરતા અનિ આદરો,
- ૨ શુભ સઘયણી સમરથ રૂપ નિધાનજો,
- ૩ યોગ્ય પ્રકૃતિ થાય કમે વર્તે નહિં,
- ૪ જન વિરૂદ્ધ ન એવે જન પ્રિયવાન જો,   ધર્મ-૨
- ૫ મહીન ભાવ તણ અકર ગુણ અગીકરે,
- ૬ ઇંદુ પરલોકે પાપથી ભીરૂ જે હજો,
- ૭ અશઠપણુ ગ્રહીપરને નવિ વચે કદા,
- ૮ પર ઉપકાર કરે સુ દાક્ષિણુ તેહજો,   ધર્મ-૩
- ૯ અગીકૃત ન ત્યજે ત્યજે અનિષ્ઠ લલકુઓ,
- ૧૦ કરે દયાલુ દયા ધર્મના કામજો,
- ૧૧ ધર્મ મર્મ અવિનય લઈ મધ્યસ્થ ગુણધરે,
- ૧૨ ગુણરાગી ગુણ સંગ્રહે જે અભિરામજો,   ધર્મ-૪
- ૧૩ ધર્માર્થી સત્ય કથક અશુદ્ધ કથા તજે,
- ૧૪ ધર્મશીલ સુ પક્ષ જાસ પરિવારજો,
- ૧૫ દીર્ઘ દર્શી થઈ કાર્ય વિચારીને કરે,
- ૧૬ ગુણ દોષોનુ વિશેષજ ગુણુ ધારજો,   ધર્મ-૫
- ૧૭ વૃદ્ધ સગતથી પરણીત બુદ્ધિ સપજે,
- ૧૮ વિનયવંત નિયમા પામે સુજાન જો,

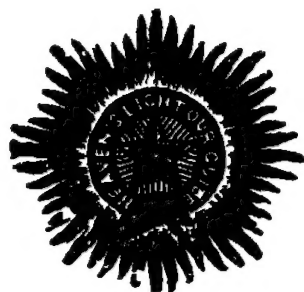
- ૧૬ તત્ત્વ જુદિનો જાણુ કૃતજ્ઞતે કહ્યો,
 ૨૦ ધર્મજોધ હે પર ઉપકારી સુગ્રણુજો ધર્મ.-૬
 ૨૧ અહ્ય પ્રયામે સમજે ધર્મના તત્ત્વને,
 લગ્ન લક્ષ ગુણુ ઉત્તમ જાણુ એહજો,
 એ એકવીસ ગુણુ અગીકૃત કરતા થકા,
 નાગચંદ્ર કહે ધર્મ રત્ન બહે તેહજો ધર્મ.-૭

પ્રપાત્ર વ્યવહાર.

(ધીરાના પદની લય)

વહેવાનીના વાધારે, જાણ્યા જાના નથી,
 સસારીના સાધારે, સાધ્યા સધાતા નથી
 પચપ્રપચી પચાતીઆ નિત્ય વધારે કલેશ,
 કુડ કપટ ખટપટ કરે, ચીને સત્ય ન લેશ,
 જાણ્યા ન જાણાતારે મેલા મનમા માનવી વહેવારી૦ ૧
 મેલા મનની કલ્પના, મેલા માને જોય,
 સશય ચકડોલે ચડયા, સુખમા કયાથો હોય,
 અતરના અધારારે ટાલ્યા ટળતા નથી વહેવારી૦ ૨
 સમજાવ્યા સમજે નહી, કહી ન સતોષાય,
 દૃષ્ટિ તેવી સૃષ્ટિ રચી, મિથ્યા ઠેવા ખાય,
 વિના સ્વપ્રયત્ને એ, દૃષ્ટિ હજીતિ નથી. વહેવારી૦ ૩
 વિજ્ઞાન મિશ્નુ.

॥ इति ॥

Shri Krishna Printing Press, 9, Anantwadi Bombay 2

